

prosvetni delavec

BOŠTJAN ZGONC

Vzvodi za 21. stoletje

Izobraževalna politika se razodeva v ciljih, ki si jih postavlja, še bolj pa v sredstvih, ki jih uporablja, skratka v vzvodih, ki jih sproža, da bi uresničila svoje cilje in namene. Še tako visoko postavljeni cilji, še tako evropsko predeljena temeljna izhodišča, še takšno priseganje na sodobne civilizacijske modele ne more biti kaj prida pomembno, če niso uporabljeni pravi vzvodi.

Na prehodu v novo desetletje, pravi učinki bodo segali pravzaprav že v novo tisočletje, je torej pomembno, kakšne cilje si izobraževalna politika določa in kakšne vzvode bo uporabila. Žal nimamo povsem določenih odgovorov na najbolj bistvena vprašanja. Res je sicer, da smo dobili na začetku leta knjigo Zavoda RS za šolstvo o izobraževanju v 21. stoletju (nosilec projekta je mag. Ferdo Rečnik) in da je opravljeno že precej evalvacijskih raziskav, ki naj bi omogočile dolgoročno načrtovanje osnovne in srednje šole; narejene so kakovostne razčlebe problematike izobraževanja odraslih, pripravljene so strokovne podlage za dočetev nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja, navsezadnje je v skupščini osnutek Zakona o organizaciji in financiranju izobraževanja. Toda ob vsem tem lahko ugotovimo, da skoraj ničemer še ni doseženo niti najmanjše soglasje, ki bi omogočilo lažje učinkovito izobraževalno politiko. O osnutku Zakona o organizaciji in financiranju izobraževanja je tako šolska kot tudi strokovna javnost izrekla mnenje, ki bi moralo temeljito sprejeti zasnovano zakona, če naj bo prejet v soglasju s to javnostjo. O projektih Zavoda je potekala že strokovna razprava, širših pomenov različnih strok je bilo malo, sicer pa gre zgolj za strokovne predloge, ki morajo dobiti svoj odmev predvsem v odločitvah ministrstva in vlade ter seveda parlamenta. Kakšna bo parlamentarna razprava, lahko samo ugibamo ob stališčih posameznih strank. Nič kaj obetavno npr. razpravljanje, ki že nekaj časa poteka o tem, ali naj bo šola predvsem izobraževalna ali vzgojna ustanova, naj bo laična ali pa naj opravlja tudi verskovne naloge. V tem primeru gre seveda za določanje temeljnih ciljev. Povsem jasno je, da je od odgovora na ta vprašanja odvisna tudi vrsta ukrepov izobraževalne politike. Odločitev za šolo, ki je predvsem izobraževalni zavod, zahteva usmeritev izobraževalne politike predvsem na zagotavljanje gmotnih možnosti za kakovosten pouk, zviševanje izobrazbenih zahtev za učitelje, kakovostno svetovalno službo, nenehno strokovno spopolnjevanje učiteljev, pripravo kakovostnega gradiva za učitelje in učence, pripravo katalogov znanja in vpeljavo eksternega na-

Mersad Berber: Infantinja v belem, 1973, (iz ciklusa V slavo Velazqueza), barvni lesorez

Tokrat objavljene slike so izbrane iz monografije o Mersadu Berberju, tem svojevrstnem bosanskem slikarju, ki je del svojega življenja, študijska leta, preživel tudi v Ljubljani in tam študiral na Akademiji likovnih umetnosti. Leta 1963 je diplomiral iz slikarstva pri profesorju Maksimu Sedeju, dve leti kasneje pa je končal grafično specialko pri profesorju Riku Debenjaku.

V razvoju svoje umetnosti je Mersad Berber od figuralne predstavitve prišel tudi do simboličnega zbira različnih odvisov, ki so blizu sodobni uporabi kolaža, pečatov, fotografij in. Njihova vizualna oblika je ostala, Berber pa je to, kar je pri tem formalnem prividu izgubil, nadomestil s fakturo in snovjo, z nekim posebnim redčenjem ravni, ki zmora lastno dramatičnost.

Berberjeva figura, ogrnjena s plaščem in oprta na svetlo ali zlato ozadje, ostaja, prebredla je prostor in prišla k nam brez predrne, aramatične, koloristične neustranosti, zavečajoc se, da je tišina lahko hrupnejša od groma. Ta kolorit, zasnovan na bližnjih harmonijah in čudni orkestraciji odtenkov, je prav tisto, kar se na teh grafikah Mersada Berberja zrcali v celotnosti nekega ozračja, nekega okolja, v katerem ti objekti, figure in njihovi simboli stojijo v pradedni nepremičnosti: na mestu, za katero so nastali in na katerem so ostali. Morda se tudi zaradi tega začudeno sprašujemo: kje so nastale te bajeslovne figure in starodavne oblike, ki neslišno drsijo prek slovesne in gladke fakture teh grafik? Vidimo figure, predmete in simbole, katerih pomen nam je nejasen, toda njihova navzočnost nas nepremagljivo privlači in nas v tem našem svetu vabi h gledanju in opogumlja s svojim dostojanstvom.

Kje je njihov izvir? V samonikli kulturno-zgodovinski starodavnosti, v aventični celostnosti, ki tudi tedaj, če je le privid, razodeva neko ozračje, v katerem Mersad Berber vidi človeški pomen, ta pa se izmika tako sakralnemu kot profanemu in postaja celosten, kot je celosten tudi njegov umetniški svet.

MUHAMED KARAMEHMEDOVIČ,
besedilo iz monografije Mersad Berber

Med drugim preberite

- RAZKOŠJE V GIMNAZIJI, str. 2
- MALO PO AVSTRIJSKEM ZGLEDU, MALO PO NAŠE, str. 2
- ŠOLA ZA POTREBE OBRTI, str. 3
- UČITELJ BREZ PRAVIC – IZZIV MEDNARODNI JAVNOSTI, str. 4
- ASTRONOMIJA – MOJA VELIKA LJUBEZEN, str. 5
- NA VRHU NIČ NOVEGA, str. 6
- PRILOŽNOST ZA DRUŽBOSLOVJE, str. 6
- ZGODNJE UČENJE TUJIH JEZIKOV: NUJNOST ALI EVFORIJA?, str. 9

čina ugotavljanja dosežkov izobraževanja. Odločitev za okrepljeno vzgojno sestavino ponuja druge prednosti.

Očitno je torej, da izobraževalne politike ni mogoče voditi, ne da bi določili temeljne cilje.

Zato bi bilo nujno, da se v parlamentu začne razprava o stanju v izobraževanju in o njegovem dolgoročnem razvoju. Vsaj gradivo zavoda tako razpravljanje že omogoča, na voljo pa so tudi dovolj dobri podatki o stanju vzgoje in izobraževanja (predvsem v sektorju za plan in finance šolskega sekretariata). Poleg tega pa bi pri takšnem razpravljanju morala sodelovati tudi vsa strokovna javnost.

In še nekaj o vzvodih, ki jih ima na voljo izobraževalna politika in minister kot njen glavni nosilec. Gre predvsem za sistemske in finančne ukrepe. Sistemski so seveda dolgoročni. Mednje je mogoče šteti zlasti način upravljanja, pogoje za ustanavljanje šol, vpisne pogoje, prehode med različnimi izobraževalnimi cikli, način ocenjevanja, trajanje izobraževanja, predpisano izobrazbo za učitelje in še kaj. Zakon o organizaciji in financiranju izobraževanja je poskušal na novo opredeliti nekatera sistemska vprašanja – glede na razpravo pa ga bo treba precej dopolniti. Zlasti iz publikacije Zavoda RS za šolstvo o izobraževanju za 21. stoletje razberemo, da so potrebne nove sistemske rešitve, predvsem v zakonih o osnovni šoli, o srednjem šolstvu, o izobraževanju odraslih, o višjem in visokem (neuniverzitetnem) izobraževanju in še v kakšnem. Na novo bo treba opredeliti predvsem trajanje šolske obveznosti, osnovne šole, prehode med osnovno in srednjo šolo, na novo določiti programsko sestavo srednjega šolstva in zlasti zaradi izobraževanja odraslih ustvariti sistem dokazovanja pridobljenega znanja; čimprej bi bilo treba izdelati natančen sistem za ugotavljanje pogojev, ki jih mora izpolnjevati šola, če naj začne delovati in izdaja javne listine, narediti bi bilo treba sistem stalnega eksternega ugotavljanja dosežkov izobraževanja. Verjetno je prav eksterni sistem preverjanja rezultatov izobraževanja ključni vzvod, ki bi sprožil najboljše premike v šolah. Spreminjal bi namreč odnose med učenci in učitelji, odnose v učiteljskih kolektivih, v povsem drugačno vlogo bi postavljaval ravnatelj in svetovalne delavce na šoli in v pedagoški službi. Pozornost bi se naenkrat preusmerila na učinke izobraževanja in manj na sam proces. Uveljavili bi se učiteljeva ustvarjalnost in inovativnost, razkrile bi se njegove pedagoške sposobnosti. In za to gre, mar ne?

Druga vrsta vzvodov je prav tako pomembna, saj gre za ustvarjanje možnosti, v katerih delujejo sistemske rešitve. Dobro se še spomnimo, kako katastrofalno je delovalo zmanjševanje denarja za izobraževanje hkrati z vpeljavo usmerjenega izobraževanja. Najhujše znižanje denarja smo doživeli v letu 1984. Gre za vzvode, ki lahko kljub vsem dobrim namenom izničijo vsa prizadevanja stroke. Dejstvo, da smo npr. v zadnjih letih vpisali v prve letnike srednjih šol več učencev, kot je bilo razpisanih vpisnih mest, kaže, da se je nevarno zmanjšala možnost poklicne izbire mladih. Če vemo, da vpisna mesta niso oprta na nikakršne resne načrte, ki bi mladim zagotavljali tudi zaposlitev, je na dlani, da tisti, ki sprejema sklepe o omejitvi vpisa, sprejema tudi precejšen del odgovornosti za mlade brezposelne ljudi. Povsem jasno je tudi, da več kot 30 učencev povprečno v prvih letnikih srednjih šol pomeni hudo oviro za uveljavljanje višje izobraževalne kakovosti. Torej bi bilo treba sprožiti vzvode, ki bi zmanjšali število učencev zlasti v prvih letnikih in to bi kasneje razbremenilo tudi višje letnike.

Treba bi bilo omogočiti večjo poklicno izbiro – torej več vpisnih mest, pa tudi več mogočih poti za doseganje poklicne usposobitve.

Gre torej za sprejemanje normativov in za določanje razpisa, oboje pa je zdaj v pristojnosti slovenske vlade.

Med vzvode, ki ustvarjajo gmotne možnosti za izboljšanje kakovosti izobraževanja, je treba šteti tudi vlaganje v opremo, spopolnjevanje učiteljev, v razvojne naloge. Gotovo je eden takih vzvodov ustanovitev centra za izobraževanje odraslih, saj naraščanje brezposelnosti postavlja izobraževanje odraslih v vrh prednostnih nalog izobraževalne politike, poleg tega pa na tem področju očitno zaostajamo za razvitim svetom.

Gotovo, da v težavnih gospodarskih razmerah ni lahko, toda čeprav je obljubljenega nekaj več denarja, to zaradi pričakovanega večjega vpisa pomeni samo možnost, da bomo ohranjali zdajšnje stanje: ko učitelji niso ustrezno nagradjeni in materialna oskrba šol ni takšna, da bi lahko bili zadovoljni. Možnosti za resnejše sistemske spremembe pa ni. Zgolj večja ali manjša stopnja podržavljenosti in koncentracija financiranja tega stanja zagotovo ne moreta popraviti.

Seveda ni mogoče storiti vsega hkrati, pomembno pa je, kateri vzvodi bodo sproženi. Ne po dobrih namelih, samo po učinkih bomo presojali izobraževalno politiko v prelomnem in prehodnem letu 1991.

dogodki
novostiMalo po avstrijskem zgledu,
malo po našeStrokovni svet RS sprejel spremenjeno programsko
zasnovo strokovnega šolstva

Republiški strokovni svet za vzgojo in izobraževanje je 31. januarja pod predsedstvom dr. Franca Lazarinija sprejel spremenjeno programsko zasnovu strokovnega šolstva, recimo poenostavljeno: seznam programov 2-letnega, 3-letnega in 4-letnega strokovnega šolanja. Opredelil je okvirna izhodišča za sestavo predmetnikov (in nekatere že sprejel) ter v njih določil, da se umetnostna vzgoja v 3-letnih in 4-letnih šolah še naprej poučuje kot samostojen predmet. Vpeljal je tri novosti v izobraževanje: v šoli v Zagorju bodo jeseni imeli nov program z nazivom gospodinske storitve (nastal je po avstrijskem zgledu), v Domžalah in Mariboru bodo jeseni odprli oddelke šolanja za obrtne kovinarske poklice (na podlagi uspešnega preiskusa šolanja avtomehaničarjev v Mariboru), začelo se bo šolanje hoteljskih tehnikov kot nadaljevalni program za dijake s končano srednjo šolo z dvema tujima jeziki. In še: po sklepu strokovnega sveta bosta jeseni najbrž dve srednji ekonomski šoli vpisali dijake v eksperimentalni 5-letni program trgovske akademije (po vzorcu avstrijske trgovske akademije). Strokovni svet je postavil tudi maturo, kakršna naj bi bila prvič izpeljana leta 1995. Beseda je bila tudi o sklepih nedavnega posvetovanja v Poljčah o projektu za preučitev razvoja srednjega strokovnega šolstva in o nadaljevanju teh raziskav.

Čisto na začetku pa se je strokovni svet odločil, da bo zdaj sprejel svoje odločitve »z večino glasov na seji prisotnih članov sveta« (in upošteval tudi morebitna pisna stališča odsotnih članov). Ta organ je pogosto komaj sklepčen in že en glas proti v takih razmerah odloči, ali naj bi Svet še naprej vztrajal pri merilu, da sprejema odločitve z večino vseh članov sveta.

Programska zasnova ni več tisto, kar je bila v času usmerjenega izobraževanja. Takrat je bil to neke vrste obvezujoč dogovor uporabnikov in izvajalcev o sistemski razporeditvi izobraževalnih programov in smeri ter podsmerni v njih. Zdaj je nastal iz tega seznam šolskih programov 2-letnega in 3-letnega poklicnega izobraževanja ter 4-letnega strokovnega šolanja za poklic in za nadaljevanje študija. Povsod je naveden izobraževalni program in naziv, ki bo zapisan v zaključnem spričevalu.

Predstavljeni so bili temelji za sestavo predmetnikov strokovnih šol s tremi sklopi predvidene znanja, in dejavnosti: splošni predmeti, obvezne vzgojne vsebine, strokovno izobraževanje in usposabljanje. Predvidenih je 38 tednov pouka, v zadnjih letnikih pa dva tedna manj. Učnih ur v tednu je predvidenih po 32, skupaj s praktičnim poukom po zakonu do 36, priporočajo pa ne več kot 34. V poklicnem izobraževanju naj bi razvijali tesnejšo povezanost nekaterih splošnih vsebin in stro-

kovnih predmetov in namenjali več časa poklicnemu znanju ter praktičnemu usposabljanju.

Tako naj bi bilo v 2-letnem poklicnem šolstvu (nekdanji skrajšani programi) polovico časa porabljenega za praktično usposabljanje. V 3-letnem poklicnem šolstvu naj bi bilo razmerje med splošnim in strokovnim delom programa v 1. razredu 50:50, v 2. razredu 34,4:65,6 in v 3. razredu 18,8:81,2. V 4-letnih šolah pa je zamišljen program dela tako, da bi se pri učencih, ki bi se v 3. in 4. razredu pripravljali za vključitev v delo, ohranili kolikor mogoče dozdajšnji predmetniki, za učence, ki se bodo pripravljali na maturo, pa bi zagotovil enak obseg znanja za maturitetne predmete kot v gimnazijskem programu.

Razprava je opominjala, da je po svetu čedalje več poklicnega izobraževanja, mi pa ne sledimo temu. Po svetu imajo inštitute za to izobraževalno področje, pri nas so težave, da bi sploh dobili mnenje gospodarstva. Rečeno je bilo, da je zamišljena zasnova predmetnikov sprejemljiva, omogoča prilagojeno organizacijo, programe pa bi bilo treba opremiti z izvedbenimi navodili. Še največ je bilo razmišljanje o umetnostni vzgoji, ki da naj se ohrani kot obvezen predmet, in tudi o drugih vzgojnih nalogah šole (družinska, mirovna, športna itn.).

Matura pri nas doma

Razprava o maturi za dijake, ki se bodo vpisali v 1. razred srednjih šol letos in prvi delali republiško maturo leta 1995, je bila še brez pike na i. Člani strokovnega sveta so se sicer izrekli za maturo s 5 predmeti (3 obveznimi - slovenščina, matematika, tuji jezik - in 2 izbirnimi), ki naj bi bili vsi ocenjevani tudi z nešolskimi ocenjevalci, in za možnost opravljanja dveh predmetov na dveh zahtevnostnih ravneh. Vendar pa še niso imeli pred seboj dokončnega mnenja univerz; to pomeni, da ni čisto jasno, ali bosta univerzi maturi priznali nadomestno vlogo za sedanjí sprejemni izpit in maturantom pravico, da se vpišejo kamor koli na univerzo. Tudi to se ne ve, ali bodo univerzitetni učitelji voljni sodelovati pri maturi kot zunanji ocenjevalci. Predsednik strokovnega sveta dr. Franc Lazarini bo obiskal obe univerzi in prihodnjič poročal. Sicer je pa bilo odločeno, da matura bo leta 1995, in to na že dogovorjenih izhodiščih, in da se taka zapiše v srednješolski zapis za vpis novincev za šolsko leto 1991/92.

V razpravi o maturi je dr. Franc Strmčnik izrekel resen strokoven pomislek na predlog, da bi bila matematika za vse maturante obvezen predmet; je pa s takim predlogom ostal osamljen in ni prodir. Prav tako je ostal sam direktor zavoda za šolstvo dr. Srečo Zakrajšek, ko je menil, da bi morali z maturo ustvarjati evropski standard srednješolskega znanja in priprav na univerzitetni študij, ne pa pristajati na naši nižji meri, in pozval člane strokovnega sveta, naj se opredelijo glede tega odločilnega vprašanja. Splošno mnenje je bilo, da naša matura za učence vseh 4-letnih srednjih šol mora upoštevati stvarne okoliščine pri nas. Dopusčena pa je priprava na zahtevnejši ravni - za mednarodno maturo, kjer jo bodo zmogli.

JANKO SVETINA

Razkošje v gimnaziji

Bodo denarne zadrege zmanjšale sijajno ponudbo
izbirnih vsebin?

V 39 srednjih šolah v Sloveniji - gimnazijah ali šolah z drugim imenom - so z letošnjim šolskim letom vpeljali gimnazijski program - letos v prvi letnik. Poleg običajnih šolskih ur za obvezne predmete je v tem programu tudi po 96 ur v vsakem letniku za izbirne učne vsebine. To pomeni, da bodo gimnazijci (letos učenci prvega letnika) tri šolske tedne (teden je 32 šolskih ur) zapolnili po svoji presoji.

Izbira učnih vsebin seveda ne bo čisto poljubna. Najprej zavezuje dijake naročilo, da morajo v štirih letih šolanja izbrati nekaj iz vsakega od tehle področij: kulturne dejavnosti (vsaj 16 ur), spoznavanje družbenega sistema (najmanj 16 ur), vzgoja za mir in nenasilje ali obrambna in zaščitna vsebina (vsaj 16 ur), zdravstvena vzgoja s tečajem prve pomoči (najmanj 16 ur), proizvodno delo ali delovna praksa (vsaj 32 ur, to je en teden). Preostali čas v okviru 4 x 96 ur bo gimnazijec med štiriletnim šolanjem lahko izbral za take ali kakšne drugačne izbirne programe - izrabiti pa bo te ure moral.

Druga omejitev zadeva samo izbiro. Učenec bo lahko izbral med tistim, kar mu bo ponujeno s katalogom programov zavoda za šolstvo - praktično to pomeni: s ponudbo v organizaciji same učenceve šole, in drugih ponudnikov, ki se prijavijo na javno povabilo pri zavodu za šolstvo. Zavod za šolstvo je pred nekaj tedni izdal Katalog programov obveznih izbirnih vsebin za gimnazijce - šolsko leto 1990/91. Uredila sta ga in s spremnimi napotki opremila gospa Terezija Osterman-Cenc z Zavoda za šolstvo in dr. Drago Čepar z Instituta Jožef Stefan. Šole so ga dobile pred kratkim, da se s predloženo ponudbo lahko seznanijo vsak učenec letošnjega prvega razreda gimnazije.

V navodilih je ob drugem pojasnjen izraz »obvezne izbirne vsebine«: »Šola je dolžna posameznemu učencu vsako leto zagotoviti obiskovanje 96 ur od teh programov, učenci pa so se jih v tem obsegu obvezni udeležiti. V tem smislu so to obvezne vsebine. V okviru te obveznosti ima učenec izključno pravico izbrati programe v okviru ponujenih možnosti (Katalog Obvezne izbirne vsebine). V tem smislu so te vsebine za učence izbirne.«

Ob programih v Katalogu, ki so namenjeni dijaku katere koli gimnazijske šole, so na posameznih šolah gotovo še interni šolski programi, ki so jih šole že - ali jih bodo - pripravile za svoje učence (ne bi škodilo, če bi jih ponudile še drugim). Predvideno je, da naj bi se skupni Katalog dopolnil tudi s temi programi izbirnih vsebin. Za zdaj je zbirka v Katalogu takale: za obvezno področje »spoznavanje družbe-

nega sistema« ni prišla nobena ponudba, za druga obvezna področja pa je izbira takale: za »kulturne dejavnosti« 42 programov, za »zdravstveno vzgojo s tečajem prve pomoči« 3, za »vzgojo za mir in nenasilje oz. obrambne in zaščitne vsebine« 8, za »delovno prakso« 17. Med temi bodo učenci sami izbirali iz vsakega področja, ni pa nujno, da predpisani obseg ur za obvezne programe izpolnijo že letos (možnost zato bodo imeli 4 leta). Ob programih obveznih področij pa so v Katalogu še drugi - letos je takih 60.

Ponudniki so zelo različni. Tretjina programov je z Instituta Jožef Stefan, precej jih je pod imeni ustanov in organizacij, kot so Domus, Zvezi kulturnih organizacij Slovenije in Maribora, Glotta, Glasbena mladina Ljubljane in Slovenije, Center za socialno delo v Mariboru, Medškofijski odbor za študente, Pionirski dom iz Ljubljane, srednja kmetijska, vrtnarska in gostinska šola Celje-Šentjur. Med posameznimi ponudniki so nekateri zasebniki, skupnosti, delovne organizacije, med njimi fakulteta za telesno kulturo ter katedra za obramboslovje s FSPN, Pomurski gledališki studio iz Lendave, gostinske šole iz Ljubljane, Maribora in Izole, RK iz Kranja, ljubljanska tovarna grelnih naprav, enota Gozdnega gospodarstva iz Rogaske Slatine in drugi. Izrazito prevladujejo ponudniki iz Ljubljane in Maribora, razveseljivo pa je, da je marsikateri izmed njih voljan izpeljati program tudi zunaj svojega sedeža, se pravi tudi na Dolenjskem, Gorenjskem, Primorskem, Štajerskem...

Bogat seznam ponudnikov

Izbira je - bi rekli - izjemna, dijakom kaj takega še ni bilo na voljo. Tudi za nepoznavalca je listanje po mogočih tečajih vsakovrstnih računalniških programov osrečujoče razkošje, čisto nič maj kot nemara pregledovanje vseh mogočih kuharskih, gospodinskih, krojaških, vrtnarskih in podobnih programov, ali pa sprehod po likovnih, gledaliških, glasbenih delavnih in ekskurzijah. Ob teh je pa še vse polno drugega: križarjenje z jadrnico po Kornatih, življenje z gozdarjem in gozdom na Boču, vpeljevanje v duhovni svet krščanske misli, vzgoja za ljubezen,

pomoč človeku v stiski, šola za mir, rejništvo kot poklic, usposabljanje za samostojno socialno delo, spoznavanje turizma, moje možnosti v odnosu z drugimi, vaje v korespondenci, govornišvo... Častite sestre v Repnjah na Gorenjskem ponujajo gospodinske tečaje, na katere se drugače čaka v vrsti po nekaj let. Big Band RTV Slovenija ponuja cikel treh koncertov s sprehtom skozi zgodovino jazza in srečanja z glasbeniki. Pripravljen je izjemen koncertni program pod vodstvom muzikologinje Veronike Brvar: koralni spevi, renesančna glasba, Mozartova komorna dela, glasba mladega slovenskega skladatelja, pa tudi predavanja Napoleon in Ljubljana, glasba in fotografija, pa še pogled v življenje ljubljanske Opere, obisk Mestne in Narodne galerije, Semeniške knjižnice itn. Duhovnik Vinko Kobal z Godoviča nad Idrijo pripravlja s sodelavci enotedenska srečanja v Stržišču, Logarski dolini, Homcu pri Slovenj Gradcu, Livku nad Kobaridom, Sv. Joštu nad Kranjem in Stični na temo Novi človek za novo družbo (Dijaki potrebujejo potrditev svoje osebnosti in odgovornosti za celotno družbeno okolje, sredi katerega bodo živeli); njegovih srečanj v obliki duhovnih vaj se je udeležilo do zdaj nad 7000 mladih iz Slovenije in drugod. V tovarni grelnih naprav so si vzeli čas, da v tritedenskem tečaju seznanijo dijake z robotiko - robotskim programskim jezikom ROLF, omogočijo delo z robotom in samostojno izdelavo programa za robota. Mariborski Center za socialno delo ponuja program o obvladovanju stresa - učenje, načrtovanje, spreminjanje vedenja z uporabo taktik, strategij in sprostitvenih tehnik. V kmetijski šoli v Šentjurju bodo dijaki spoznavali spretnosti kuhanja, vrtnarjenja, vožnje s traktorjem - in tam prebivali. Na enotedenskih tečajih iz turizma bodo tri gostinske šole dale dijakom vpogled v turistični trg, povpraševanje, posredovanje in organiziranost turizma doma in po svetu, jih seznanile z oblikami dela v turizmu in s predstavniki turistične dejavnosti. In še in še!

Vsakemu gimnazijcu program na vpogled

Prav neverjetno je, kaj vse je našemu srednješolcu lahko na voljo ob samem pouku. Čudovito bi bilo, če bi na šolah lahko omogočili, da si vsak gimnazijec

prvošolec dodobra ogleda ponujene programe, da se o njih poučevate v razrednikom, učitelji in seveda starši. Kako imenitno bilo, da bi Katalog kako prišlo v roke staršem - denimo že zato, da bodo kot zaposleni še sam razmislili, kaj bi pri njih v službi lahko dobrega ponudili dijakom za bogatenje šolskega programa.

Nad vsem tem pa lebdi v zraku temeljno vprašanje: plačilo ponujenih storitev. Šole računsko imajo nekaj denarja za to: po 9,5 dinarja za posamezno uro za vsakega učenca. Težava je v tem, da so šole ta denar najbrž marsikje že razporedile za svoje dejavnosti v okviru pouka in izbirnih dejavnosti na šoli in da ga za plačilo programov drugim izvajalcem zunaj šol nimajo več - če ga ne bodo čemu namensko odtegnile. Druga težava je to, da bo prenekateri tečaj dražji od tega pavšala in da bi moral učenci sami doplačati - če bodo zmogli. Denarne zadrege utegnejo v marsičem zmanjšati učneke sijajne ponudbe, pred kakršno so gimnazijci letos postavljani prvič in kakršna bi najbrž morala pripadati prej kot mogoče vsem srednješolcem - nika kor samo gimnazijcem. Delo bilo treba najbrž za naprej usmeriti tako. Ne bi bilo ljubeznivo če bi - denimo zaradi denarnih vprašanj - poskušal kdo izničiti sijajno zamisel kar na začetku.

JANKO SVETINA

Komite ILO kritiziral
omejevanje pravic
britanskih učiteljev

Komite Mednarodne organizacije dela za svobodo združevanja (ILO Freedom of Association Committee) v Zenevi je na zadnji seji obravnaval pet pritožb, ki jih je vložila Svetovna konfederacija organizacij učiteljskega poklica WCOTF v zvezi s položajem učiteljev v Veliki Britaniji, Nigeru, Kolumbiji, Salvadorju in Haitiju.

V pritožbi zoper Veliko Britanijo je komite odločno kritiziral predlog britanske vlade, ki hoče določiti nove pogajalske postopke o učiteljskih plačah in delovnih razmerah. Komite je zlasti obsodil, da vlada podaljša veljavnost zdajšnjega zakona, s katerim je ustavila prejšnje pogajalske postopke do 31. marca 1992. Hkrati je poudaril, da mora vlada v Londonu spoštovati pravice učiteljskih sindikatov in organov pristojnih za zaposlovanje pri pogajanjih o kolektivnih pogodbah ali o sklepanju skupnih dogovorov brez vmešavanja vlade.

B. L.

Generalna skupščina Evropskega sindikalnega
komiteja za izobraževanje (ETUCE)

Na decembrski generalni skupščini Evropskega sindikalnega komiteja za izobraževanje ETUCE v Luksemburgu je nastopil luksemburški minister za šolstvo Marc Fischbach, ki je pred nedavnim prevzel tudi dolžnost predsednika Evropskega sveta ministrov za izobraževanje, posebnega organa Evropske skupnosti. V prihodnjem obdobju bodo v Evropski skupnosti namenili pozornost poklicnemu položaju učiteljev in njihovega usposabljanju. Minister Fischbach je poudaril, da bo pri odločitvah Evropske skupnosti o teh nalogah imel pomembno vlogo ETUCE. Medsebojno sodelovanje pri pripravi ustreznih dokumentov Evropske skupnosti se bo začelo v prvi polovici februarja 1991.

ETUCE je povabljen, da redno sodeluje pri posvetovanjih ter da okrepi stike z Evropskim svetom ministrov za izobraževanje pri Evropski skupnosti s svojimi predlogi in priporočili, še posebno pri uresničevanju tako imenovanega European Single Act 1992, ki je temeljni dokument Evropske skupnosti tudi v vzgoji in izobraževanju.

Generalne skupščine ETUCE so se dogovorile da bodo pri uresničevanju svojega dvehletnega programa upoštevali tri poglavitne vidike: 1. razvoj Evropske skupnosti na politični, gospodarski, socialni in izobraževalni ravni, 2. utrjevanje odnosov med državami članicami ES in EFTA in 3. zgodovinske spremembe v srednji in Vzhodni Evropi.

Na zasedanju skupščine ETUCE so sprejeli tudi resolucijo o stanju šolstva v Veliki Britaniji, kjer vlada s predpisi omejuje pogajalske pravice učiteljskih organizacij.

B. L.

Šola za gospodinje in še kaj

Srednja šola v Zagorju ob Savi je dobila privoljenje, da za šolsko leto 1991/92 razpiše vpis v šolo z nazivom »gospodinske storitve«. To bo triletno poklicno šolanje z možnostjo še dveletnega dodatnega šolanja v izbrani smeri. Program je pripravljen po zgledu triletnih šol za gospodarske poklice v Rožu na Avstrijskem. S tem naj bi se popestrila možnost šolanja v okolju, kjer so zožene možnosti šolanja, zlasti deklet. Učenke naj bi se v novi šoli seznanile z deli v socialni, trženju, oblikovanju tkanin, urejanju prostora,

pripravi hrane idr. ter s praktičnim znanjem iz šivanja, kuhanja, računalništva in raznih administrativnih del. V dodatnem dveletnem izobraževanju bi lahko dopolnile znanje za organizacijska, poslovna, marketinška dela in poglajbale strokovno znanje iz tekstila, kuharstva, trgovine, sociale, administracije. Šola bi bila primerna za učence s povprečnimi učnimi dosežki (dober splošni učni uspeh), delo pa bi bilo organizirano dopoldan in popoldan, to pomeni, da bi učence iz oddaljenih krajev najbrž stanovale v dijaškem domu.

prosvetni
delavec

Ustanoviteljica: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije - izhaja štirinajstrednevno med šolskim letom.

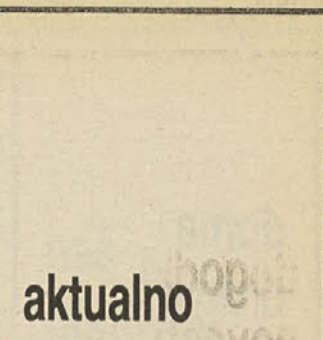
Časopisni svet: Vladimir Tkalec predsednik, Milica Antič-Gaber, Justi Kavšek, Zdenko Kodelja, Janez Sušnik, Slava Šarc, Marija Velikonja, Iztok Vilič, Jože Zlahtič.

Direktor: Stanko Šimenc.

Uredništvo: Stanko Šimenc, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Lučka Lešnik, novinarka - urednica, Tea Dominko, tehnična urednica. Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104. Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Naročnina za leto 1990 znaša 200 din za posameznike in 400 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša naročnina 140 din na leto. Posamezna številka stane 10 din. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, YU ISSN 0033-1643. Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu).

aktualno

POKLICNA ŠOLA ZA POTREBE OBRTI

Na poti h kakovostni poklicni šoli

Zahteve obrtnikov po ustrežnejši poklicni šoli, katere program izobraževanja mora upoštevati stopnjo tehnično-tehnološkega razvoja, kadrovske potrebe, doseženo delitev dela, možnosti za vpeljavanje novih tehnologij ter znanja v značilnih obrtniških poklicih, je upravičena. Pri iskanju modela nove obrtne poklicne šole pa moramo upoštevati lastna spoznanja in izkušnje ter smeri razvoja tega dela šolstva v gospodarsko učinkovitih deželah.

Primerjalne raziskave, ki jih je opravil dr. Zdenko Medved s sodelavci v okviru raziskovalnega projekta Nadaljnji razvoj srednjega izobraževanja v Republiki Sloveniji so pokazale, kje so pasti ozke poklicne usposobljenosti in kako v svetu iščejo programe in modele poklicnega šolstva, v katerih bi bile upoštevane pozitivne izkušnje uspešnih sistemov. Vračanje na že preživeli model vajenskega sistema bi pomenil nov udarec kakovosti tega izobraževanja.

Oglejmo si, kako se izobražujejo avtomehaniki za obrt - to izobraževanje so na posvetovanju Srednje strokovno šolstvo na Slovenskem v Poljčah predstavili učitelji Srednje kovinarske, strojne in metalurške šole Maribor. Program se izvaja že tretje leto in lahko rabi kot podlaga za razmišljanje pri vpeljavanju obrtne poklicne šole za druge sodne poklice.

Sekcija avtoremontne dejavnosti pri Zvezi obrtnih združenj Slovenije se ni strinjala z izobraževanjem avtomehanikov v sistemu usmerjene šole, zato je dala pobudo in strokovno pomoč pri pripravi in izpeljavi raziskave izobraževanje avtomehanikov za obrt. Zavod Republike Slovenije za šolstvo je prevzel naloge svetovanja in nadzora nad izpeljavo raziskave, ki poteka na šoli v Mariboru.

Pri pripravi prilagojenega vzgojno-izobraževalnega programa smo upoštevali zakonske določbe, predpisani standard splošnoizobraževalnih vsebin in očitno potrebo po boljši pripravljenosti za delo v avtomehanskem poklicu, ob zahtevi, da dosežemo dovolj široko in solidno poklicno izobrazbo, ki bo absolutno pomočnikom omogočila nadaljnjo poklicno rast in morebitno preusposabljanje.

Pri samem programiranju smo uporabili nekatere sodobne metode učničnih procesov načrtovanja učnih vsebin in njihovo združevanje v predmetne sklope. S tem smo dosegli integracijo predmetnih področij, vsebine si smiselno sledijo, druga drugo podpirajo in se ne podvajajo. S takšnim delom smo program racionalizirali in pridobili čas za utrjevanje in preverjanje znanja pa tudi ure za praktično usposabljanje.

Racionalna evalvacija programa; stalno strokovno spremljanje izvajanja in poročanje o doseženem, sprotno odpravljanje ugotovljenih slabosti in prizadevnost učiteljev, zagotavljajo kakovost vzgojno-izobraževalnega dela in zagotavljajo udeležencem izobraževanja, da si bodo pridobili potrebno znanje za delo.

Predstavil bi le nekatere posebnosti programa. Obseg izobraževanja je povečan do zakonsko dovoljenih mej. Vedeti pa moramo, da s tem še ne dosežemo obsega izobraževanja

cev in obrtnikov. Zavzemamo se za razširjeno funkcijo šole in šolskih delavnic, ki naj prevzamejo tudi naloge s področja spopolnjevanja in usposabljanja že zaposlenih v obrti. Šolske delavnice bi s tem prevzele funkcijo medpodjetniških učnih delavnic, kot jih pozna nemški sistem poklicnega izobraževanja. V Sloveniji nismo tako bogati, pa tudi potrebe niso tolikšne, da bi si lahko privoščili vzporedne učne delavnice, saj bi bile s tem ene in druge negospodarno izrabljene.

Če želimo imeti kakovostno obrtno poklicno šolo, potem jo moramo snovati na temelju pozitivnih spoznanj in rešitev. Odločiti se moramo pametno, s pogledom v prihodnost, upoštevati že doseženo stopnjo razvoja in naše možnosti. Precizna program mora teči nepretrgoma, strokovno utemeljeno in preučevano v skladu z dolgoročnim razvojem stroke. To je dinamičen proces, ki ne sme potekati sunkovito in frontalno, temveč postopoma in po delih. Programi se morajo prilagajati, posodabljati in biti ciljno usmerjeni.

V strokovnih razpravah so se pojavili trije modeli poklicne šole:

- industrijske poklicne šole za industrijo in proizvodno obrt;
- obrtne poklicne šole za servisno, vzdrževalno in storitveno dejavnost;
- poklicne šole za redke obrtne poklice.

Modeli se razlikujejo predvsem po izvajanju praktičnega področja, in to v razmerjih, ki ga namenjamo praktičnemu pouku v učnih delavnicah in praktičnemu usposabljanju v obratoval-

NA VISEČEM MOSTU SLOVENSKE SEDANJOSTI

Počasi - pa nikamor naprej

Plebiscitno odštevanje, 2. krog
Od slovenske plebiscitne nedelje, tistega lepega trinajstega decembra, se je prevrtil poldrugi mesec, sklenjen čas mrzle, sončne, fiziološko zdrave zime. Toda moralna in nacionalna bilanca teh tednov je glede na tisto, kar smo si od njih obetali v trenutkih plebiscitnega zanosa, več kot porazna.

Odrešitvi iz pasti, v kakršne smo ujeti pod zvonom te in takšne Jugoslavije in ki nas iz dneva v dan bolj ugonablja, nismo namreč po vseh teh tednih niti za kanček bliže. Najbrž celo narobe. Kar se nam je napletlo in se zgrnilo čez nas v teh ponovnih dneh, nas potiska še globlje v precep, čeprav smo si dali besedo, da bomo okove, ki nas tiščijo, strli z naglimi in odločnimi dejanji.

A namesto, da bi se bili lotili takšnih dejanj - po svojem načrtu in zaporedju, smo se začeli brez vsakršnega upa zmage, pa povrhu vsega še nevede in nemalokrat poniglavo, pogajati z njimi, ki imajo o sebi in o nas v tem vrelem jugoslovanskem kotlu docela drugačno vizijo, otepajoč se pri tem njihove največkrat skrajno grobo pa celo primitivno izražene ortodoksne militantnosti. Otepali smo se z grenkim priokusom srbskega finančnega vpada ter s hkratnim ofenzivnim isiljevanjem vpeljav obsevnega stanja na hrvaško-slovenskem severozahodu Jugoslavije, s kakršnim si je dajala in si še daje opravka koalicijska velikosrbskega interesa, armadne »politične uprave« in uzurpiranega predsednika »vrhovne komande« na samem vrhu unitarne federacije, ki jo želi to od sivih in porozihih generalov spočeto »gibanje za Jugoslavijo« za vsako ceno ohraniti združeno ter jo obvarovati pred »socializmom sovražnimi in srbofobičnimi separatisti, agenti kapitalizma«. Prisiljeni, tudi zaradi neustrezne lastne strategije in taktike, k vkopavanju na obrambnih položajih, namesto da bi bili izpeljavljive akcije po svoji presoji, smo lahko samo nemočno opazovali, kako nam energije otekajo v pesek. Medtem pa je naša življenjska stavba nezadržno pokala in se sesipala: gospodarsko, finančno, socialno, moralno.

Ugotoviti moramo pač, da ni bilo v teh tednih prav nič zaresnega postorjeno za obvarovanje slovenske gospodarske in socialne biti pred razjedanjem, kakršnemu je izpostavljeno vse, kar je vkleščeno pod stekleni zvon jugoslovanske krize. Edino, česar smo se spričo dogodkov končno zares in scela zavedli, je dejstvo, da te krize znotraj dozdajšnjih jugoslovanskih razmerij ni in ne bo mogoče rešiti. Rešitev je edinole v razdružitvi. Toda iz konsekvenc tega spoznanja še zmeraj nismo izluščili dejanj, ki so edino mogoča. Nismo se še odpovedali sodelovanju v »jugoslovanski igri«, zavrli njenih »pravil« ter zapustili »igrišča«.

In tako smo od novega leta sem zaman čakali na nadaljevanje in zaokroževanje slovenske ustavne razprave, na vpeljavo slovenskega denarja, na uveljavitev suverenih slovenskih zakonov - skratka na vsa lastna, deklarirani slovenski neodvisnosti pripadajoča pravila igre. O resnični samostojnosti in neodvisnosti za zdaj pač ni mogoče govoriti. Glasovanje o prioriteti slovenskih zakonov pred zvezno-jugoslovanskimi v za zdaj skrajno kontravertnem in nikakršnega pravega zaupanja vrednem slovenskem parlamentu ohranja vtisk poigra-

vanja s prazno peno. Ves tempo našega življenja in njegovih padajočih krivulj diktirajo beograjski parametri. Naša deklaracija, češ da v takšni Jugoslaviji ne želimo živeti, kajti zanimajo nas razmerja, veljavna v sodobni demokratični Evropi, ne zaležejo, saj so za zdaj samo besede - besede brez dejanj.

Takšna je, z vsemi opravičili vred, podoba mlakuže, v kakršni tičimo in čakamo.

In vendar...

Naš plebiscitni »za« je terjal opustitev vsakršnega sprejemanja kompromisa, pa čeprav »znehčano« sobivanje Slovenije v sklopu Jugoslavije. Kdor v trenutnem slovenskem establishmentu še daje prednost prizanesljivim pogajanjem o morebitni prihodnji ureditvi skupne države pred dokončnim dejanjem odklopa Slovenije od zvezne velikodržavne nadvlade, pod kakršno ne želimo več živeti, ravna v flagrantnem nasprotju z našo plebiscitarno izraženo voljo.

Nedopustno je, da bi si »poblašteni pogajalci« posledel smeli privoščiti kakršnekoli omahujoče, zastranujoče ali, bogndaj, celo napadne korake - mimo naše volje, naših pričakovanj in nedvoumno postavljenega cilja: resnične razglasitve slovenske države z vsemi »brezprizivnimi« atributi njene samostojnosti in neodvisnosti.

Pa ne kadarkoli, temveč najkasneje v obljubljenih in zaukazanih šestih mesecih - do letošnjega 23. junija.

Sanjarjenje o tisti poletni nedelji

Nočemo in ne smemo jih pustiti v nemar, sanjarjenj o tistem, kar naj bi nas čakalo na drugem bregu, ko pridemo čez viseči most.

23. junija bo nedelja, po naključju »simetrična« z nedeljo plebiscitnega 23. decembra.

V slovenski skupščini, ki naj se dotlej otrese trmasto nesmiselnih petelinjih bojev, naj bi tisto dopoldne slovesno izglasovali in razglasili novo slovensko ustavo in z njo vred vse temeljne zakone, ki bodo posled urejali življenjski utrip v edino pristojni državi slovenskega naroda. Hkrati naj bi razglasili tudi dokončno prenehanje vseh dozdajšnjih pristojnosti zvezne Jugoslavije na slovenskih tleh ter se simbolično poslovili še od zadnje enote zvezne armade.

Po vsej Sloveniji naj bi bila nato manifestativna zborovanja v pozdrav opredmeteni razglasitvi slovenske državne suverenosti, povezana z odprtim Karavanškima predora, s polaganjem temeljnih kamnov na lokacijah cestnih in drugih novih gradenj, s slavnostnim preimenovanjem ulic in trgov v naših mestih - vse v vsem: v poudarjeno veličastnem oznamovanju nekega zares prelomnega dne, ki naj pomeni tudi trenutek vstopanja slovenskega človeka v novo dobo.

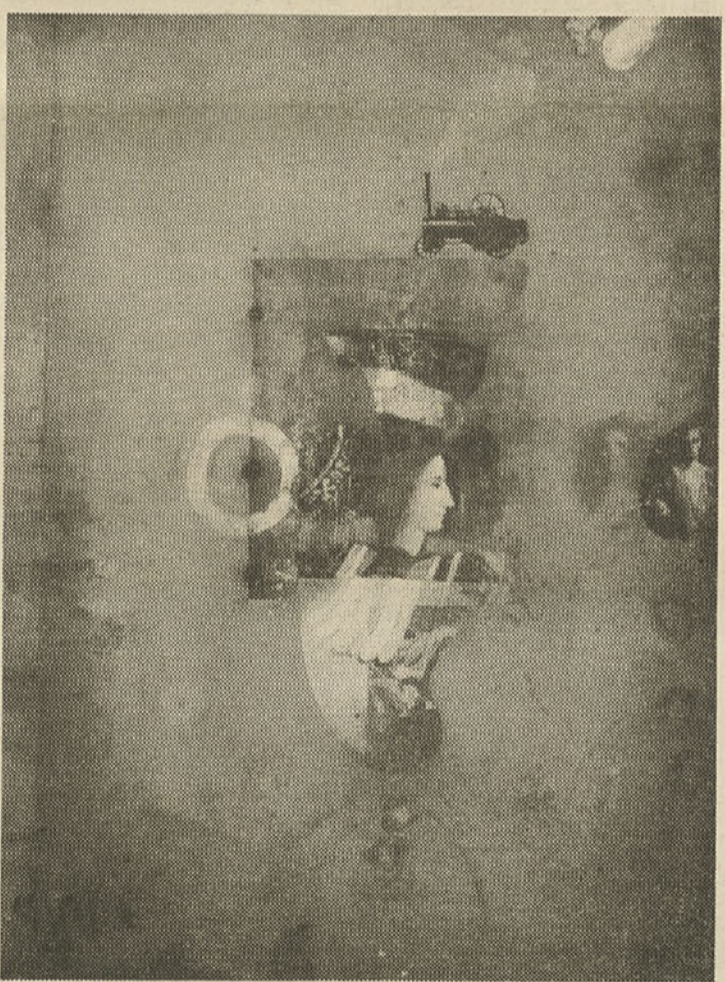
Naj vse to ne ostane samo lepe sanje!

Naša odločitev je bila vendar trdna in jasna.

Za zdaj smo na mostu, ki je še vse prej kot trden. Počutimo se kot na viseči brvi. Negotovih korakov in sunkov burje se ne manjka. In vendar... vztrajamo.

Korake prek tega mostu je treba nadzirati: v imenu volilnega telesa, ki je kot en mož zaokrožilo svoj jasni »za«. Ta bodi za graditelje mostu, čez katerega želimo 23. junija stopiti na trdni nasprotni breg, neogibni ukaz.

VIKTOR KONJAR

Las Meninas, 1975 (ciklus V) kombinirana tehnika

Trgovska akademija za poskus

Srednje ekonomsko in trgovsko šolstvo bo letos prenovljeno. Oglejmo se po podobnem šolstvu v Italiji in Avstriji. V Italiji so si naši pripravljavci prenovali posodobljen eksperimentalni program za triletno in petletno šolanje. V Avstriji pa predvsem petletni program dvojezične zvezne trgovske akademije v Celovcu. Značilnosti takih programov za jutrišnje potrebe v evropskem prostoru so upoštevane v prenovljenem programu srednjega trgovskega in ekonomskega šolstva, kakršen se bo jeseni začel vpeljovati v naše šole. Obenem pa bo eksperimentalno vpeljan na eni ali dveh ekonomskih srednjih šolah v Sloveniji še program avstrijske petletne ekonomske šole z izvirnim imenom trgovska akademija.

Zakon o zavodih in zakon o šolstvu

Pred nedavnim se je v javnosti (TV, Dnevnik, Delo) pojavil predlog, naj se iz Zakona o zavodih črta 43. člen. Ta govori o reelekcijah direktorjev zavodov, in sicer v treh mesecih po uveljavitvi zakona ali do konca šolskega leta 1990/91, če gre za vzgojno-izobraževalne organizacije. Če bi bil ta člen črtan, bi bili direktorji imenovani po starem, torej po preteku mandata. Temu predlogu odločno nasprotujemo. Zavedamo se namreč, da bodo z novimi zakoni o nekdanjih družbenih dejavnostih dobili direktorji tudi nova, večja pooblastila. (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki ga imenujejo tudi Zakon o šolstvu). Tako naj bodo pooblašteni predvsem novi, neobremenjeni ljudje, to pa se lahko zgodi le, če se delovna mesta zdajšnjega osebja razpišejo. Sprašujemo se tudi, od kod je prišel predlog o črtanju 43. člena. Ali so ga v okviru vzgojno-izobraževalnih organizacij podprli tudi profesorji praktiki, ali pa le uslužbenci Zavoda RS za šolstvo in ravnatelji osnovnih in srednjih šol?

HELENA NOVAK
Povšetova 61, Ljubljana
Profesorji srednjih šol Ljubljana
(20 podpisov)

Poskus naj bi pokazal, koliko tak model šole sosednje dežele ustreza našim potrebam.

Dijaki naj bi se v petletni eksperimentalni trgovski akademiji učili 3 tuje jezike (angleški, nemški, italijanski); jezikovna znanja so potrebna za tržno sodelovanje v območju Alpe-Jadran. Velik obseg ur naj bi bil namenjen strokovnim znanjem iz gospodarskega poslovanja in računovodstva ob obvladovanju možnosti sodobne računalniške opreme. Učenci bi si v tej šoli pridobili znanja za delo v industriji, bančništvu, zavarovalništvu, carini, transportu in trgovini in za nekatera mesta v javni upravi. Z opravljeno maturo bi lahko nadaljevali študij na univerzi.

doma
drugje

Učitelj brez pravic – izziv mednarodni javnosti

Sekretarka Evropskega komiteja Svetovne konfederacije organizacij učiteljskega poklica – WCOTP Luce Pópín: »Svetovna učiteljska konfederacija pozorno spremlja kršenje učiteljevih pravic v šolski zakonodaji.«

Luce Pópín, sekretarka Evropskega komiteja WCOTP, je v dneh od 21. do 23. januarja 1991 obiskala Ljubljano, Zagreb in Beograd ter se pogovarjala z zastopniki sindikatov vzgoje in izobraževanja. Seznanila se je z aktualnimi vprašanji šolstva in s položajem učiteljev pri nas glede na veljavne konvencije in druge dokumente ILO (Mednarodne organizacije dela) ter ustrezna stališča Sveta Evrope in WCOTP.

Ob tej priložnosti smo poprosili Luce Pópín, naj odgovori na nekaj vprašanj.

● S kakšnim namenom ste prišli v Jugoslavijo?

K vam sem prišla, da bi se seznanila z razmerami, skratka, da bi bolje razumela zdajšnji razvoj v Jugoslaviji. Prav tako se želim pogovoriti o naši evropski konferenci. Lani smo namreč sklenili, da bi jo letos oktobra organizirali v Beogradu. Hotela sem se sestati tudi s članom Evropskega komiteja WCOTP iz Jugoslavije, Borisom Lipužičem. Z njim sem razpravljala o evropskem programu Svetovne konfederacije za leto 1991–1992. To je bil razlog, da sem na poti v Beograd najprej prišla v Ljubljano. V Ljubljani in Zagrebu sem zastopnike učiteljskih organizacij nadrobneje seznanila z dejavnostjo WCOTP, predvsem z mednarodnimi dokumenti, ki urejajo položaj učiteljev in njihove pravice.

● Kakšne so zdajšnje težnje in cilji WCOTP v prizadevanjih, da bi dosegli organizacijsko in akcijsko enotnost mednarodnega učiteljskega gibanja v svetu? Kakšno vlogo ima pri tem WCOTP?

Enotnost je v tem trenutku poglaviti izziv za učiteljske organizacije na mednarodni ravni. WCOTP si je v svoji politiki zmeraj prizadevala za kar največjo enotnost učiteljev sveta. Tako bi učitelji v svetovnih organizacijah držav članic, kot sta npr. UNESCO in ILO, lahko nastopali enotno in bolje varovali svoje poklicne in sindikalne pravice. Te so v zadnjem času tudi s šolsko zakonodajo nekaterih držav hučo ogrožene. Zato bomo tovrstne predpise preučili in opozorili na nepravilnosti mednarodno organizacijo dela (ILO) v Ženevi. WCOTP ima pri tem pomembno vlogo, saj je najmočnejša in najbolj reprezentativna mednarodna organizacija učiteljev.

V posameznih državah so samostojne nacionalne učiteljske organizacije, npr. na Škotskem ali v Severni Irski. Tudi v Švici sta povsem samostojni združenji učiteljev z nemškega in s francoskega jezikovnega območja. Vse te organizacije so neposredno vključene v WCOTP kot redne, enakovredne članice. Od lanske pomladi so v Jugoslaviji v nekaterih republikah nastali novi učiteljski sindikati. Večina jih je povsem neodvisna od zdajšnjih republiških zvez sindikatov, pa tudi od tako imenovane Zveze samostojnih sindikatov Jugoslavije. Kaj menite o nameri novih učiteljskih sindi-

Tuji jeziki po francosko

Šolski sistem omogoča mladim Francozom, da govorijo tri tuje jezike. Prvega se začno učiti v četrtem razredu, drugega v osmem in tretjega v desetem. Srednja šola v Franciji traja dvajset let in tako se tuji jezikov

katov, da bi se neposredno vključili v WCOTP?

Razvoj v Jugoslaviji bo v letu 1991 gotovo pokazal sveto jasnejšo podobo. Pomembno je, da hočejo biti nekatere republike samostojne ter da so v teh republikah demokratično ustanovljene neodvisne učiteljske organizacije. Vse to je treba upoštevati in preučiti. Če se bodo te organizacije želele neposredno vključiti v WCOTP, bo naš izvršni komitej prvojneposredno dobro pretehtal.

● Pred nedavnim ste bili izvoljeni tudi za generalno sekretarko Evropskega sindikalnega komiteja za izobraževanje (ETUCE – European Trade Union Committee for Education), ki ima sedež v Bruslju. Kakšni so stiki med Evropskim komitejem WCOTP in ETUCE?

WCOTP ima tudi dobro razčlenjen in zelo učinkovit evropski program; je najmočnejša in najbolj univerzalna učiteljska mednarodna organizacija ne le v svetu, temveč tudi v Evropi. Ima več kot dva milijona članov v 62 evropskih učiteljskih nacionalnih organizacijah ali sindikatih.

ETUCE je sestavljen iz treh mednarodnih učiteljskih organizacij, in sicer WCOTP, IFFTU in WCT (WCOTP je nepolitična in neideološka mednarodna učiteljska organizacija, IFFTU je mednarodna federacija svobodnih učiteljskih sindikatov, ki je blizu socialni demokraciji, WCT pa svetovna konfederacija učiteljev pod vplivom krščanske demokracije). ETUCE združuje v evropskem prostoru skupaj tri milijone učiteljev iz vseh treh mednarodnih učiteljskih organizacij, od tega jih je dva milijona, torej dve tretjini iz WCOTP. Številčni podatki govore, kako pomembno mesto ima WCOTP v ETUCE. Številčni deleži članstva pa ni bistven, pomembnejša je kakovost, ta pa se potrjuje prav v evropskem programu WCOTP. WCOTP ima osrednjo vlogo pri prizadevanjih za razvoj in učinkovito delovanje ETUCE.

Pri tem naj omenim tudi pogovore vodstev WCOTP in IFFTU. Sredi januarja sta razpravljali o mogoči združitvi obeh organizacij in o končnem cilju – mednarodni učiteljski enotnosti. Izsledki te razprave so spodbudni in dobro znamenje tudi za razvoj in vlogo ETUCE v Evropi. V prihodnjem dvehletnem mandatnem obdobju bom kot generalna sekretarka ETUCE seveda naredila vse, da bo ETUCE kot Evropski sindikalni komitej za izobraževanje postal resničen posvetovalni organ v Evropski skupnosti.

učijo sedem let, pet in tri leta. Povprečno namenajo vsakemu tujemu jeziku tri šolske ure na teden, v tretjem in četrtem letu učenja jezika pa, če se tako odločijo, celo pet.

Podobno kot v drugih deželah je najbolj razširjeno učenje angleščine – zanjo (kot za prvi tuji jezik) se odloča kar devetdeset

PEDAGOŠKA DELAVNICA SVETA EVROPE V UPPSALI

Izobražujemo mlade, toda – naj se uče tudi sami

Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope je že od svoje ustanovitve v letu 1962 izrazilo usmerjen v razvoj učenja in poučevanja tujih jezikov. V zadnjem letu, ko se hitro podirajo narodnostne meje, pa se je še potrdilo, da je, ta usmerjenost pravilna in pomembna. Jezikovne pregrade so se zmeraj velike. V letu 1989, ko je Svet Evrope slavil 40-letnico svojega obstoja, so ministri članic držav Sveta Evrope v deklaraciji in resoluciji o prihodnji vlogi Sveta Evrope za krepitev evropejstva znova podprli bistveni cilj te organizacije: doseči čim večjo enotnost v socialnem varstvu, zdravstvu, okolju, državnosti in pravosodju. Ta cilj je mogoče doseči le z medsebojnim razumevanjem. Znanje tujih jezikov je torej eno poglavitnih sredstev za uresničitev temeljne naloge in evropske organizacije. Dvema, že končanima projektoma o tujih jezikih je v letu 1989 sledil začetek novega projekta: Učenje jezikov za evropsko državnost. Poglavitni cilj tega projekta je razviti mednarodno sodelovanje, ki bo omogočalo državam članicam ukrepati in delovati tako, da bodo lahko vsi državljani Evrope 1992 uporabljali znanje tujih jezikov za medsebojno razumevanje, osebna svoboda gibanja, dostop do različnih informacij v večkulturni in večjezični skupnosti.

Novi program poudarja predvsem dve dejavnosti, in sicer učenje jezikov v ožjem pomenu in izobraževanje učiteljev. Pri prvi je v ospredju dejstvo, da je učenje jezikov stalna dejavnost človekovega dejavnega življenja. Pri tem pa mu izredno pomagajo javna občila in nove tehnologije. Če je torej učenje jezikov nepretrgana dejavnost, potem imajo v tem procesu poglavito vlogo strategije samostojnega učenja.

Druge dejavnost pa zajema mednarodno sodelovanje in iskanje novih prijemov pri pouku tujih jezikov, tako pri začetnem kot tudi pri nenehnem izobraževanju učiteljev.

VZHODNA NEMČIJA

Po združitvi

Vzhodnonemške šole se navažajo na spremembe, ki jih je prineslo združenje obeh Nemčij. O obisku ene izmed teh šol poroča britanski časopis The Guardian (9. 10. 1990).

Obiskali smo Kathe Kollwitz Oberschule v Weimarju in tam smo najprej naleteli na hišnika. Pravkar je pomil tla te stavbe s preloma stoletja. Na širokem stopnišču se je ustavil ter nam pokazal luknjo v velikem oknu, ki jo je naredila nogometna žoga: »Ni denarja,« je jedrnat rekel.

Bi si želeli ogledati klet? Najprej nam je pokazal plavalni bazen, velik za dve kopalni kadi in napolnjen z rjavkasto vodo. Na šoli pa je približno šeststo učencev, starih od šest do šestnajst let. V sosednjem prostoru smo zagledali nekaj, kar se je najprej zadelo kot kup smeti. A so bile samo knjige, ki so jih pospravili s poljic po dogodkih jeseni 1989. Recimo Honeckerjevi govori. Hišnik nam je izbral nekaj knjig »za spomin«; ena od njih je bil učbenik marksistično-leninistične filozofije za mladino, tiskan na poceni papirju, in kot je bilo videti, nikoli odprti. Kaj se bo zgodilo z vsemi temi knjigami? Hiš-

nik je skomignil z rameni in rekel, da jih bodo uničili. Pred nekaj meseci bi jih sežgali v eni od treh svojih ogromnih peči, ki so nenehno goltale les in vsak dan pridrale gore pepela. Hišnik se je stresel ob spominu nanje. Zdaj ima šola bleščeče nove peči na olje, izdelane v Zahodni Nemčiji. Konec hladne vojne je pripomogel, da je ta zima veliko toplejša.

Učiteljica, s katero smo se pogovarjali, ni bila brez pomislekov. Skrbi jo, ker vse več otrok ne hodi k pouku, in je disciplina vse slabša. Barbara Weirich učiteljica v učilnici, kjer so klopi urejene v strogih vrstah in kjer nad vrati še zmeraj visi Leninova slika, okrašena z zastavo. Na voljo ima črno-belo televizijo, šola pa ne premore ne videja, ne računalnika, ne jezikovnega laboratorija. Povedala nam je, da je študirala za razredno učiteljico, ruščine pa se je naučila po dopisnem tečaju. Samo enkrat je bila v Sovjetski zvezi.

Gospa Weirich nas je sprejela v svojem elegantnem stanovanju z Beethovno sliko na steni. Povedala nam je, da je imela pred nekaj leti v službi boljši položaj. Izgubila ga je, ko se je poročila

Priču so uresničili projekt v SINTRI na Portugalskem v novembru 1989 na simpoziju: Učenje in poučevanje jezikov za državljanstvo v večkulturni Evropi. Simpozij je začrtal program dejavnosti do leta 1994, zlasti natančno pa je opredelil delo v dvostopenjskih pedagoških delavnicah. V vsaki t.i. prvi delavnici bodo države udeležence predstavile problematiko določenega jezikovnega področja in oblikovale smernice za nadaljnje dveletno raziskovalno delo na nacionalni ravni, v drugi pa bodo zmeraj predstavljeni izsledki tega dela.

V Uppsali je bila med 9. in 15. decembrom 1990 prva izmed dvostopenjskih delavnic na temo: Naučiti se učiti jezike – preučevanje strategij učenja in učenčeva samostojnost. Delavnice so se udeležili zastopniki 22 evropskih dežel in gost iz Kanade. Tudi iz Jugoslavije sva bila dva zastopnika, profesor Naum Dimitrijević z beogradske univerze in Nevenka Seliškar kot zastopnica Slovenije.

Naučiti se učiti tuje jezike? V Uppsali smo veliko razpravljali o teoretični strani tega področja. »Naučiti se učiti« ni nikakršna nova metoda ali prijem pri poučevanju tujih jezikov, je samo prenos osrednje vloge v vzgojno-izobraževalnem procesu od učitelja k učencu. Že v uvodu je bilo poudarjeno, da je učenje jezikov dejavnost, ki se ne konča ob koncu formalnega šolanja. Če pa želimo poglobljene znanja in tudi pridobivanje novega znanja prenesti v ves kasnejši čas človekovega ustvarjalnega obdobja, potem si moramo pridobiti strategije samostojnega učenja že med obveznim šolanjem. Kako? Nekaj dejstev je gotovo znanih in potrjenih. Učenci se morajo zavedati, kaj jezik je in po kakšnih načrtih deluje. Tradicionalni pouk tujih jezikov je potekal po ustaljenih načelih. Učitelji so sledili samo ali vsaj zelo natanko samo učbenikom, učenčeva dolžnost pa je bila, da se razlože snov nauči, in to tudi pokaže. Slabe ocene so

bile torej posledica nepazljivosti pri pouku, lenobe ali manjših učenčevih sposobnosti. Čeprav so se učitelji zmeraj zavedali, da na učenje vplivajo tudi drugi dejavniki in da niti dva učenca ne usvajata znanja enako, postaja počasi vendarle učenec tisti, ki se zaveda večje osebne odgovornosti za pridobivanje znanja. Razvijanje učenčeve samostojnosti pa ni preprosto. Vedeti mora, čemu se uči, začrtati si mora cilje, si izbrati najprimernejšo metodo za pridobivanje znanja in znati tudi oceniti stopnjo znanja, ki si ga je pridobil. Učenec sodeluje z učiteljem, ki spreminja svojo vlogo edinega prenašalca vsega znanja v vlogo posvetovalca in usmerjevalca.

Vse to je pedagoška znanost že nadrobno opisovala in opisala, za učenje tujih jezikov je na voljo veliko sodobnega slovtva, ki vodi učitelja do novih nalog. Toda raziskav, ki bi bile usmerjene na vsakdanje delo v razredu in bi potrdile pravilnost teoretičnih spoznanj, je premalo ali pa niso urejene in zbrane. Pedagoška delavnica v Uppsali je bila izrazito pragmatična. Ob teoretičnih vidikih smo poudarili še praktične: kako naj si učenec postavi cilje, kako naj ugotovi sebi najprimernejši način učenja, kako naj samostojno spozna zakonitosti jezika... Zanimali nas torej niso teoretični izsledki, temveč rešitve, ki bi učitelju res pomagale pri vsakdanjem delu v razredu. Predvsem pa nas je zanimalo, ali si učenci avtonomijo, odgovornost za dejavno delo res želijo in ali so učni dosežki znanja, pridobljenega samostojno, res trajnejši od znanja, pridobljenega samo na podlagi učiteljeve razlage, in kako uspešne so strategije samostojnega učenja takrat, ko ni več vsak trenutek na voljo učitelja ali učbenika.

Udeleženci pedagoške delavnice v Uppsali smo se razdelili v različne skupine in začrtali projekte za dve leti. V začrtanih ciljnih projektov smo poskušali najti odgovore na navedena vprašanja. S kolegom iz Beo-

grada sodelujeva pri projektu skupaj z zastopniki Grčije, Finske in Norveške. Naš projekt nosi naslov: Razvijanje strate samostojnega učenja na področju literarnih in drugih avtentičnih besedil. Zakaj smo se odločili ta projekt? Ni dokazano, da učenec samostojno pridobi veliko več znanja, dokazano pa da si odrasel človek ne more riniti obzorij in pridobivati novega znanja, če ni samostojen in neodvisen od učitelja. In kaj čaka učenca z diplomom ali spričevalom v »zunanjem svetu«? Ne učenec ne gradivo, ki ga je sistematično in skrbno pripravil učitelj. Nihče ne bo spodbujal k raznim komunikativnim dejavnostim, o čem pa ga bodo okoliščine, v katerih bo moral hitro in pravilno uporabiti znanje tujega jezika. Čakala ga bodo avtentična besedila, to je besedila, ki usmerjajo interakcijo in so vezana na socialno-kulturno okolje, kot kratki dvogovori, oglasi, obvestila, formularji, navodila, zvezljivi, jedilni listi, programi, recepti, vremenska poročila... Druga vrsta avtentičnih besedil pa ponuja neposredne informacije o nekaterih pogledih stvari v tujem svetu, to so časopisi, radio, poročila, pisma, slavarji, strokovna besedila, literarna besedila... Dovolj dokazov, da je izbor vsebine za projekt upravičen. Skupino smo razdelili v dve podskupini, tako da bosta Srbija in Grčija preučili strategije samostojnega pridobivanja novega znanja na področju avtentičnih besedil pri učencih na visoki stopnji izobraževanja. Finska, Norveška in Slovenija pa pri učencih osnovnega srednjega izobraževanja. Da mora biti končano do septembra 1992, v januarju 1993 pa bo izsledki predstavljeni v Helsinkih. Upamo, da bomo v naši priložnosti, samostojni domov našli dovolj razumevanja in darne podpore. Brez te pač ne bo šlo. Zavedati pa se moramo, da so na področju tujih jezikov vrata v Svet Evrope že vsaj malo odprta.

NEVENKA SELIŠKAR

z bolnišničnim kaplanom, ki je zdaj predsednik območnih socialdemokratov.

V nasprotju z drugimi se šola, na kateri poučuje Barbara Weirich, po revoluciji ni odrekla ruščini. »Naši učenci so se želeli še naprej učiti tega jezika, tako da se zdimo malce čudni.« Vendar ostane ruščina le za učence, starejše od dvanajst let; tuji jezik tistih, ki začnejo, pa bo angleščina. Gospa Weirich se že pripravljala, da se bo naučila angleščine – spet na dopisnem tečaju, z učbeniki in kasetami.

Šola Kathe Kollwitz ima približno petindvajset povsem zaposlenih učiteljev, večinoma žensk. Na Vzhodu je poučevanje že tradicionalno žensko delo. »Med izobraženci smo čisto na dnu, veljamo na primer manj kot inženirji.« Ravnateljica je maja izvolila kolektiv. Njegov predhodnik, ki je bil degradiran, je ostal na šoli kot razredni učitelj, ne da bi ga sodelavci zato gledali postrani. Pred njim pa so imeli za ravnateljico nekega stalnista in tega so se bali. »Zbiral je podatke o ljudeh; dobival jih je tako iz pogovorov z učenci kot učitelji,« je povedala gospa Weirich. »Postal je inšpektor in tako razširil svoj sistem na druge šole. Zdaj pa je najbrž že izgubil službo.«

Do združitve Nemčij je bila politična vzgoja zelo pomemben del učnega načrta in učenci, stari petnajst in šestnajst let, so imeli tudi vojaško vzgojo. Fante so odpeljali na vojaške vaje, dekleta pa so se učila ljudske obrambe. »Spodbujali so nas, naj poiščemo med učenci takšne, ki bodo primerni za vojaški poklic. Hoteli so ljudi, ki bodo še naprej podpirali sistem, ki pa niso nujno tudi najbolj inteligentni.«

Na šoli je delovala tudi tajna policija Stasi. »Vedeli smo, da

nas opazujeta dva ali trije člani kolektiva, ne pa tudi kateri.« Ko je nekrvava revolucija opravila z vsem tem, je bilo večje neznanstvo. »Naši učenci so udeležili tukajšnjih demonstracij in bili so navdušeni. Šolsko leto pa je bilo izredno težavno, posebno ko se je meja odprla in se nekateri otroci s svojimi starši preselili na Zahod.«

Zdaj je življenje na šoli bolj sproščeno. Učence spodbujajo naj bolj sodelujejo. Manj je davanj in več pogovorov. Vse ni popolno. Pomanjkanje kronično, mnogi učenci pa končani šoli ne bodo mogli na zaposlitve. »S tovarnami nimamo skoraj nobenih pogodb o zaposlovanju in učenci s slabimi ocenami imajo zelo malo možnosti. Skušamo jih prepričati, naj ostanejo na šoli še eno leto, ko bodo dopolnjevali delo z učni urami. Tudi merila za delovno mesto so vse zahtevnejša.«

Disciplina v razredu je težje ohranjati, saj je zasebna pobuda velika skušnjava za otroke. »Imam v razredu učenca, ki velja neopravičeno manjka, odide k njegovim staršem. Pa mi mi obljubi, da sin ne bo več »špical«, sama bo poskrbela za njega. Naslednjič zagledam tega sina na trgu, kako prodaja stvari na stojnici.«

Gospa Weirich ni edina, ki je bel glavo z usodo osvobodjenega ljudstva. Na trgu, nedaleč od študentskega Weimarja, je bila nekoč ljubljena kavarna; zdaj je zapustava stavba pa pričakuje novega jemnika, neko bavarsko denarnico ustanovo. Na nekdanji lokalni nekdo napisal: »Ali je edina pridobitev revolucije iz leta 1989 da bomo namesto kavarne dobili banko?«

Prevedla in priredila JANA CEDILNIK

Astronomija – moja velika ljubezen

Marijan Prosen: »Če nimaš občutka za poučevanje, je najboljša, da izhlapiš iz šole.«

Zvezde
so tajinstvene
pismenke
Boris A. Novak

Pregledujem bibliografijo prof. Marijana Prosen, strokovnjaka za astronomijo, fiziko in matematiko. Njegovim številnim knjigam, brošuram, strokovnim in poljudnim člankom, radijskim igram, učnim načrtom, predavanjem in knjigam za otroke se je zdaj pridružila še prikupna slikanica o zvezdah: Veliki in Mali medved. Ta presenetljivi razpon pisanja – od zahtevnih strokovnih del do zgodbic za otroke, ki približajo znanstvene resnice tudi najmlajšim – nas je spodbudil, da smo ga povabili k pogovoru.

● **Prebrala sem vse tvoje »astronomske« knjige, namenjene otrokom. Zadnja knjižica Veliki in Mali medved, ki si jo izdal v samozaložbi, se mi zdi še posebno vredna pozornosti zaradi slikovitega jezika. Kaj ti pomenita ta dva Medveda?**

– Iskreno povem, ta knjižica mi je najljubša od vseh, kar sem jih napisal. Čutim, da sem se z njo zelo približal otroku. Skušal sem mu podati nekaj nevsakdanjega znanja, v njem okrepiti stik z večnim in neizmernim vesoljem. Če jo bo dobil v roke pravi otrok in se mu bo vsebina vgnezdila v zavest, se lahko v njem zbudi neusahljiva strast po spoznavanju novega, po raziskovanju.

● **Za tabo je raznolika publikna pot.**

– Začel sem kot profesor matematike in fizike na Osnovni šoli Valentina Vodnika v Ljubljani, nato pa sem šel na ljubljanski Astronomsko geofizikalni observatorij, tam deloval kot astronom in opravil številne meritve za natančno določitev zemljepisne dolžine in širine observatorija. Pozneje sem delal na srednji šoli, vmes še malo na republiškem Zavodu za šolstvo kot urednik matematičnih učbenikov. Zdaj poučujem matematiko in fiziko na Srednji železniški šoli v Ljubljani.

Zelo rad imam svoje delo, učiteljsko in pisateljsko. Ves čas se trdno oklepam šole in naravoslovja. Zvest sem namreč astronomiji, kot sem zvest svoji družini, Ljubljani, Joštu, svojemu jeziku in zvezdnemu nebu, ki me v svoji veličastnosti pomirja in obenem spodbuja ne samo k razmišljanju, temveč tudi k trdemu delu.

● **So ti te nenavadne menjave delovnih mest pomenile zmedo ali pridobitev?**

– Nobene zmede, bolj trdnost. Na novo delovno mesto sem vselej prišel z novimi izkušnjami; najpomembnejša je bila ta, da sem se naučil težja poglavja iz eksaktnih ved podajati preprosto in razumljivo. Srečen sem, če mi uspe kakšna transformacija misli od visoke strokovnosti pa do ravni, sprejemljive za otroke.

● **Dvignil si se nad povprečje. Začel si pisati knjige. Kaj pa zavist?**

– Zavisti in hudobije ni manjkalo. A človek je trdno bitje. Ne sme biti občutljiv. Čim več je zavisti, tem bolj veš, da si uspešen. In še bolj delaš. Pogosto pomislím na besede, ki mi jih je pred leti spregovoril moj edini mentor in vzornik, naravoslovec prof. dr. Lavo Čermelj: »Ko ti je težko, delaj; ko ti je zelo težko, delaj še več.«

● **Tvoje številne strokovne knjige in članki pričajo, da si znanstvenik. Bil si tudi mentor prvih treh astronomskih taborov v Sloveniji.**

– Znanstvenik nisem, raziskovalec pa sem. Na šoli vodim raziskovalni krožek, kjer opravljamo zanimive »raziskave« v matematiki, fiziki in astronomiji. V njem delajo izvrstni fantje.

Tudi pri pouku in v svojih knjigah skušam vcepiti otrokom raziskovalni duh; morda se bo pozneje iz njihovih vrst porodil kak vedoželjen znanstvenik.

● **Zanimaš se tudi za kulturno in znanstveno dediščino Slovencev.**

– Slovenci smo lahko ponosni na svoje prednike. Kar zadeva astronomijo, smo vpeti v kulturni prostor Evrope že od 12. stoletja. Slovenec Andrej Perlah, rektor dunajske univerze in priznani evropski astronom, je že v začetku 16. stoletja izdal astronomske knjige. Tudi na drugih področjih znanosti dajemo Slovenci svetu ogromno. Zato se nikakor ne strinjam z mislijo o majhnosti našega naroda. Narod se izkaže ne s številčnostjo, temveč z deli, ustvarjalno močjo, prenikavostjo duha, žilavostjo, upornostjo, vztrajnostjo.

● **Veljaš za strogega, vendar pravičnega učitelja. Imaš sploh kaj težav z učenci?**

– Skoraj nič. Na začetku šolskega leta opišem svoj predmet, dam natančna navodila in potlej ni težav. Če pa se pojavijo, jih rešim v obojestranski prid: učenec in učitelj. Pri ocenjevanju učenci zelo cenijo poštenost in nepristranost. Z leti postaja človek bolj dober, prizanesljiv in popustljiv. Otroku se zna bolj približati in na različne načine. Je bolj vzgojitelj kot učitelj. Metodika postaja vse močnejša sestavina poučevanja, bolj poudarja temelje. Če imajo učenci dobro temeljno znanje, se pozneje lahko spopadejo tudi s hujšimi težavami. In včasih jim je treba priznati, da česa ne znaš in ne razumeš.

Med poukom večkrat tudi telovadimo. V dneh, napornih za učence, ne sprašujem. Sposobnejšim dajem dodatne naloge in zahtevam od njih za enako oceno več kot od pridnih, a manj sposobnih. Moraš pa rad učiti in predvsem znati učiti. Če nimaš občutka za poučevanje, je najboljša, da izhlapiš iz šole.

● **Si z dozdajšnjimi učnimi načrti zadovoljen?**

– Sam bi bil načeloma zadovoljen z vsakim učnim načrtom, dijaki pa ne. Zato učni načrti večinoma privedem glede na usmerjenost in razred. To, kar naredim, si upam zagovarjati. Če bi hotel obravnavati vso snov po učnem načrtu v vsakem razredu, bi bil to učni samomor. V bistvu obdelam tiste vsebine, ki so potrebne za globalno obvladovanje snovi.

● **Vem, da si zaljubljen v lep jezik.**

– Zelo se trudim za oblikovanje jasnih, jedrnatih stavkov, tako pri pouku kot pri pisanju. Kaj je lepšega, kot če se misli prelivajo druga v drugo in če je zraven vsebina, ki zagrabili!

● **Navezanost na naravo ima pri tebi posebne razsežnosti.**

– Naravi zelo zaupam, čeprav je včasih nenavadna, razbesnela in divja. Nekoč mi je vrnila zdravje. Trudim se, da je ne bi

Marijan Prosen

prizadel ali kakorkoli nepravilno ravnal z njo. Nabiram si moči,

OBRAVNAVATI VSO SNOV PO UČNEM NAČRTU JE UČNI SAMOMOR.

ko delam kot poljedelec, vrtnar, sadjar, zeliščar in gozdar.

● **Tvoje življenje je tesno povezano z zvezdami, z vesoljem. Kako razmišljaš o porajanju, življenju, odmiranju sveta in človeka?**

– V naravi ni ničesar večnega. Morda ni večno tudi to vesolje, ki ga trenutno zaznavamo. Lahko da je le utrip snovi kake druge, večje prostorske gmote. Najbrž

Prosenove knjige za otroke:

Utrinki iz astronomije, MK, 1980
Orientiranje v naravi, MK, 1981
(skupaj z Jožetom Rotarjem in Petrom Svetikom)
Prvi stik z vesoljem, DZS, 1984
Astronomček Tonček, MK, 1985
Opazujem Sonce in Luno, MK, 1987
TIP, DZS, 1990
Veliki in Mali medved, samozaložba, 1990

pa je v naravi vsaka stvar ali reč, najsi vesoljsko bitje ali telo, vpeta v neko razvojno pot; tu morda ni niti pravega začetka niti pravega konca, ko se snov nenehno spreminja – od protostanja skozi rojstvo, mladostna leta, v zrelost in obdobje starosti, tja do smrti, pogorišča snovi in začetka novega.

O življenju na Zemlji bi rekel, da je enkratni pojav v vesolju, človek – kot razumsko bitje – pa vsekakor nekaj izjemnega. Živimo na majhnem planetu, ki se giblje okrog Sonca, ene od zvezd. Če razmišljamo, da se je v vsaki galaksiji razvilo vsaj eno razumsko življenje, potem je takih planetov ogromno. Zato se težko spriznam z mislijo, da smo edini v vesolju; smo pa prav gotovo nekaj posebnega. Sicer pa je vsak človek vesolje v malem ali celo vsebuje več vesoljij.

● **Veliko noči si prebedel v pogovoru s skrivnostnim, že kar grozljivim vesoljem. In vendar si po naravi sončen človek.**

– Res sem prebedel dosti noči, posebno tedaj, ko sem delal kot astronom. Vesolje pomeni za

povprečneža pa tudi za razmišljajočega morda res nekaj skrivnostnega, tudi grozljivega. Pa ni tako. Prav prijazno je, če ga le malo razumeš. Sicer se v njem dogaja res vse mogoče, od trkov galaksij do razletov zvezd in drugih katastrof – vendar je vse to tako zelo daleč; celotno vesolje, kot ga vidimo z Zemlje, pa deluje nekako spokojno in pomirjačje. Da bi le bilo tako tudi na naši mali Zemlji, polni napetosti in nasprotij!

Mogoče sem res sončen človek – zaradi ljubezni, ki je v meni. Sicer pa, kaj je poučevanje, zblíževanje s človekom, z Zemljo in vesoljem drugega kot ena sama velika ljubezen.

Pogovor pripravila
DANICA CEDILNIK

Vrtnice X, 1977, (Iz Zmajevje mape) barvni svinčniki, Vrtnice II, 1976, (Iz Zmajevje mape) svinčnik, pastel in olje, Dekle z vazo, 1975, olje na lesu, Nidžara, 1976, olje na platnu

naš
pogovor

Vredne stvari je treba opazovati in opisovati

Opazovati – to se pravi biti radoveden, kako je kaj zgrajeno. Opazovati samo zaradi opazovanja ali opisovanja je dolgočasno in ne vredno. Ni se treba čuditi, če otrok orglice razdre in naredi škodo samo zato, da bi posečil radovednost, to je, da bi zgradbo stvari preučil dokončno, ne pa samo površinsko. Otroci, človek, se hoče učiti, hoče sam znati nekaj izdelati.

Opazovanje je torej pogosto povezano s potrebo po ustvarjalnem razstavljanju ali celo – če razstavljanje ni mogoče – po ustvarjalnem razdiranju.

V vsakdanjem življenju je večkrat tako, da stvar opazujemo šele takrat, ali pa moram popraviti. Popravilo zahteva, da se stvar razstavi, razdre, preuči.

Natančnost in prodornost opazovanja je tem večja, čim večje je zanimanje za stvar, to je čim večja je želja stvar razumeti, ne pa samo videti. Vprašanje je, kako doseči takšno globlje zanimanje. Treba je pač izbrati stvar, ki je zanimiva. Večinoma je ljudem zanimivo tisto, kar je novo, še neznano. To pomeni, da v vsakdanjem življenju ne opisujemo ograje, kakršnih je veliko, temveč edinstveno, posebno, nenavadno ograjo. Ali pa obleko. Nov tip nalivnega peresa, nov tip okna, ki se odpira in zapira na poseben način, nov tip zločljivega dežnika in podobno.

Našeli smo stvari, ki so same po sebi stare, znane, vendar se pojavljajo v novi izvedbi. Lahko pa opisujemo manj uporabljano stvar, na primer zločljivi stolček, ali pa stvar, ki je v vsakdanjem življenju sploh ne uporabljamo, na primer naprava, s katero se preskuša trdnost papirja, izdelana za eksperimentiranje v šoli pri pouku tehnične vzgoje.

Novost in nenavadnost stvari je torej lahko spodbudna za opazovanje in opisovanje. Na drugi strani so znane stvari in izvedbe, ki so del vsakdanjega življenja. Te stvari so sestavina materialne kulture bodisi pri človeštvu sploh (npr. ščipalka za obešanje perila, škaticca paste za čevlje, bicikel, škarje, škaticca za vžigalice, svinčnik, kemični svinčnik, dežnik, svinčnik) ali pri nekem narodu (npr. slovenski kozolec, določen tip lonca, kmečka peč, ribniški izdelki, Iskrin telefon oblikovalca Oskarja Kogojca).

Opisovati znano stvar, uveljavljeno, zanimivo, pripadajočo materialni kulturi, je morda manj spodbudno in potrebno, vendar je treba upoštevati, da so tudi stare, uveljavljene stvari za mladi rod nove in da v življenju sprejemamo in uporab-

potrebo po ustvarjalnem sprejemanju obdajajočega nas sveta. Odnos do obdajajoče stvarnosti, ki je stvarnost materialne kulture, naj postane spoštljiv in pozitiven. Tak odnos je dandanes tem bolj potreben, ker živimo v okoliščinah civilizacijske prenasitosti in specializacije, ki zamegljujejo pogled.

Dandanes se namreč ne pojavlja predvsem razdiralnost, ki izvira iz radovednosti, kakršna je očitna pri majhnem otroku, ki razdre igračo, ampak se uveljavlja tudi razdiralnost brez radovednosti in vzroka, to je uničevanje, razbijanje predmetov materialne kulture. Mislimo, da se tovrstna razdiralnost pojavlja že pri otrocih, kasneje je pa sploh grozljiva. Kakor da človek ne razume in ne sprejema obdajajoče stvarnosti kot kulture. Najbrž zato, ker ni sodeloval pri njenem nastajanju, ker mu je dana, ne da bi se bilo treba truditi, in mu je dana v preveliki meri. Priče smo uničevanja javnih objektov, kot so klopi, razglasne deske, avtobusna postajališča, telefonske govornice in drugo. Priznati je treba, da so Slovenci in slovenska mladina udeleženi v tem razbijanju in da razbijajo morda bolj kot tisti, ki živijo v slabših civilizacijskih razmerah.

Opazovanje in opisovanje imata med drugim namen preprečevati razbijško razdiranje in vzgajati mladino v spoštovanju do stvari materialne kulture in skupnih, družbenih objektov. Če gre za stvari živega sveta, je treba občudovati naravno lepoto in smiselnost. Tudi naravo uničujemo in je potrebna varstva na temelju razumevanja s pomočjo opazovanja in opisovanja. Šola, ki nič ne stori, nosi del krivde za položaj, v katerem živimo. Bolj kot kakšni pozivi k pozitivnemu odnosu, ki pa jih tudi manjka in jih ne uporabljamo, lahko pozitivni odnos do stvari privzgamemo posredno – z opazovanjem in opisovanjem. Opisovanje ima veliko moralno vrednost.

Seveda se na tihem zavzemamo za opisovanje stvari, ki so kolikor toliko popolne, odlične, vredne občudovanja in navdušenja. Zdi se, da lepe, trdne, dobre stvari bolj klubujejo razdiralnemu nagonom kot pa neposrečene, površne in slabo izdelane stvari, ki jih tudi ne manjka. Za vajo opisovanja lahko kdaj pa kdaj nalašč izberemo slabše izdelano stvar, tako, ki zbujajo grajo in kritiko.

Sploh se postavlja vprašanje opisovalčevega odnosa do stvari. Ali naj opisovalec izrazi svoje stališče, mnenje, sodbo, podobno kot jo v svojem

Odlomek iz 4. poglavja nove knjige dr. MILANA DOLGANA USTVARJANJE JEZIKA (izdala in založila PA v Ljubljani 1990, 295 din). Knjiga ima osem poglavij: Svobodno (brezglasno) pisanje, Prosti spis s predmetnim naslovom, Poročilo, Opis stvari po opazovanju, Izvedba (ravnanje, dejanje), Spis o določenem človeku, Pisanje v vrsticah (verzih), Zgodba kot izmišljanje.

ljamo veliko uveljavljenih stvari, ne da bi jih zares spoznali in doživeli. Šola naj uveljavlja opazovanje in opisovanje vrednih stvari, ki sestavljajo materialno kulturo. Izrazi naj svojo usmerjevalno, izobraževalno in vzgojno vlogo ter svoj vplivni družbeni položaj. Vredne stvari je treba opazovati in opisovati, zato da jih globlje spoznavamo in se kultiviramo.

Če je stvar dobra, vredna, lepa, koristna – je za njo ustvarjalec, ki jo je nekoč izumil, ali več ustvarjalcev, ki so jo dopolnjevali, ji dali odlično obliko in uporabo. Tudi stvar, ki je zelo razširjena in je v današnjih okoliščinah industrijske velikoserijske proizvodnje razmnožena v nešteti enakih izdelkih, nosi v sebi pečat individualnega izuma, iskrivega duha ter verjetne kolektivne izpolnitve.

To je nekaj posebnega: veliko izvodov, ki jih uporabljamo in izkoriščamo milijoni, za stvarjo pa stoji posameznik – ustvarjalec. Opazovati in opisovati dobro stvar pomeni podoživljati ustvarjalnega duha, ga občudovati, se mu pridruževati.

Tako ima naša vaja opisovanja, ki je na prvi pogled nekaj hladnega, strokovnega, razumskega, lahko veliko duhovno vlogo in moralno vrednost. Z opazovanjem in opisovanjem tako rekoč obnovljamo predmete materialne kulture. Podoživljamo duhovnost, ustvarjalnost, miselno moč, ki je bila nekje na začetku in se je utelesila. Vaja opisovanja omogoča, da se izobražujemo in razvijamo svojo ustvarjalnost in da potešimo

komentarju o kakšnem dogajanju izraza novinar? Pri časopisnem načinu pisanja smo opozarjali na vrednoto, da se poročilo in komentar ne mešata, ampak sta ločena. Pri opisu pa menimo, da je načelno sicer mogoče čisti opis brez izraženega stališča in da to pripomore k doslednosti opisa, kajti sicer se lahko zgodi, da komentar preseže, tako rekoč požre opis, da pa je prav, če v šolskih okoliščinah v okviru opisa dopuščamo in celo priporočamo deloma izraziti stališče. Komentiranje ne ogroža opisa, saj ga utrjuje opazovanje. Izraženo stališče lahko pomeni, da je razumevanje stvari popolno in nadpovprečno.

Če učitelj določi za vajo opisa stvar, ki je po njegovem mnenju (in raziskavi!) posrečena, odlična, pa opisovalec ostane nepristranski, to je ne izrazi stališča ali pa je celo neupravičeno kritičen, potem je mogoče, da gre za nekakšno moralno oporečnost takšnega pisca. Seveda naj bo učitelj skrajno previden, saj je morda kaj spregledal. Po drugi strani pa je prav, da je odločen, da ne zanemari vrednotenja in da vajo opisa postavlja tudi kot vajo, ki vsebuje moralne vrline.

Opisovalec naj se zaveda, da je stališče do opisane stvari (bodisi hvaljenje, ali občudovanje, ali priznanje, bodisi kritika, ali pač opis instrument, ki pomaga, da je bolj prepričljiv. Vendar je stališče, posebno pozitivno, lahko izraženo posredno med vrsticami, kot sestavina samega opisa. Dobra stvar zbujajo kakovosten opis.

pobude
odmevi

Na vrhu nič novega

To je največ, kar so si ta trenutek lahko zaželeli ravnatelji. Kdo jim je uresničil to željo? Zakaj?

Bojazni nekaterih nad preveliko avtonomnostjo ravnateljev bi se pridružila tudi sama, vendar z dodatkom zgodovinskega spomina.

Absolutizem ravnateljev zame ni novost. Če se ozrem malo v preteklost, lahko zelo hitro ugotovim, da so ravnatelji najbolj zavarovani pedagoško-politični funkcionarji. V Celju ga ne poznam, ki bi prepustil svoj stolček, preden ga mati narava ne prisili v to. Pa tudi vse institucije so doslej delovale v prid ravnateljevemu večnemu vladanju, kljub formalnim razpisom vsaka štiri leta. Seveda smo jim bili v veliko podporo vsi učitelji, ki smo znani večni ljubitelji mirovanja in utečenega trpljenja, brez presenečenj. Mnogi so si ob tako »mirujočih možeh« ustvarili prav fantastične položaje. Kje je bilo mesto nas nergačev? Nikjer. Načelno smo zmeraj imeli prav, spremenilo pa se ni nič. Včasih smo bili nergači tudi povsem diskvalificirani. Potem je kateremu od njih ravnatelj naredil dvomljivo uslugo in mu tako zavezal jezik. Menim torej, da ne daje novi zakon ravnatelju nič več pristojnosti kot doslej, le da se je ravnatelj do zdaj delal lepega za hrbiti samoupravljalcev, ki si jih je ob obubožanem sindikatu z levo roko izbral sam. Zdalj le še upam, da mu bo novi zakon dokončno dal možnost za odkrito besedo, da bo jasno pogledal v obraz tistim, ki nismo po njegovih merah, in nam bo rekel: »Micka, ne prihajaj več v šolo,« brihtna Micka pa bo vedela, da ne zaradi slabega dela, temveč zaradi tega, ker preveč na glas razmišlja. Da bo moral kdo iz šole zaradi slabega dela, se nam še dolgo ni treba bati, ker bo to šele takrat, ko bodo na vrhu sedeli sami najboljši, samo eno mandatno obdobje, potem pa bodo šli nabirat novih inspiracij v razred med mlade. To bo takrat, ko to ne bo ravnateljeva sramota ali nesposobnost, temveč nuja. Zakon naravnost pravljico, naenkrat, ob starih ravnateljih (ne po letih) računa na nove čase in ideje. Ja, kje pa živite? Nekateri ravnatelji bodo tako še enkrat občutili katarzo vladanja v najbolj demokratičnem pomenu. Žalostna sem, ker sem spet nasledla. Že mi je jasno, da se prenova odnika nam in še bolj otrokom. Verjamem v trditve: Kakršen ravnatelj, takšni učitelji. Do zdaj smo bili nekako vzgajani v slogu »na zunaj tako na znotraj drugače«. Tisto slabo (na znotraj) smo prebavljali mi in otroci, ravnatelj pa je urejal stvari na zunaj (lepo). Ob dolgoletnih vladanjih je večina postala utečena mašinerija, pa še dolgočasna povrhu. Nimamo ne dobrega sindikata, ravnatelji nimajo dobre opozicije in tudi zato niso dobri. Opozicija po vogalih hodnikov pa škoduje šoli, ne ravnatelju.

Pa brez zamere, ravnatelji, takole sem vrgla na papir enega izmed slogov vladanja, ki je žal sprt z moralno, kaj šele s pedagoško. Včasih je dobro že to, da veste, da nekateri tudi vemo. Ne veste pa še, da se morate vi in šole bati tistih, ki ne vedo, se jim ne ljubi vedeti, ki se delajo, da ne vedo in raje ne vedo.

MARINA UMNIK

OSNOVNA ŠOLA

Priložnost za družboslovje

Morda je danes odveč dokazovati, da je nujno in koristno, če vpeljujemo tudi v osnovno šolo temeljne pojme družboslovja. Toda zgodovina svetovnega in našega šolstva dokazuje, da so se morali napredni pedagogi dolgo truditi, da so to dosegli. Koliko nesporazumov je bilo treba odstraniti po vojni, preden je bila v šole vpeljana družbena in moralna vzgoja, ki naj bi nekoliko zajemala to družboslovje. Težave so bile zlasti zaradi tega, ker so to področje vzgoje in pouka razni ljudje zelo različno razumeli in mu postavljali zelo različne cilje. Naj bo tako ali drugače, treba bi bilo omeniti, da je bil ta predmet izmed vseh najbolj sumljiv že v preteklih časih, pred nedavnim in je morda tudi zdaj. Napoti je bil nekaterim učiteljem, ker zahteva nadpovprečno razgledanost, pedagoško, psihološko, metodično in človeško občutljivost, napoti je bil nekaterim partijskim in drugim birokratom in slabše razgledanim teoretikom, ki so premalo razumeli družbo, čas in mladega človeka.

Zgodovina svetovnega šolstva kaže, da so se porajali zasnutki družboslovnega pouka že v dobi razsvetljenstva in da je zlasti laičnemu etičnemu pouku nasprotovala Cerkev, ker se je bala za monopol nad moralno vzgojo in poukom. V prvi polovici 19. stoletja se je družboslovni pouk v šolah prenehal razvijati, kljub živahnemu razvoju družbenih ved, filozofije in etike. Šele velike gospodarske, politične, kulturne in družbene spremembe v drugi polovici 19. stoletja so omogočile in zahtevale vpeljevanje družboslovja tudi v osnovne šole pod imenom nauk o ustavi, državnoznanstvo, državljanska vzgoja in pouk. Tako so torej pred prvo svetovno vojno vpeljivali družboslovni pouk v vseh tedaj znanih in bolj razvitih deželah, če odštejemo zgodovino in zemljepis, ki imata že nekoliko daljšo zgodovino.

Ko so po prvi svetovni vojni skoraj vse evropske in druge dežele izvajale šolske reforme, so skoraj vse brez izjeme vpeljevale takšen ali drugačen družboslovni pouk; tudi tiste, ki so ohranile v učnih načrtih verouk. Ponekod so vpeljivali tudi pouk etike – ta naj bi nadomestila verouk. Za islamske države je bil dovolj pouk verstva. Tako smo lahko med vojnoma opazovali različne zasnovane družboslovnega pouka. V totalitarističnih državah so gojili zlasti rasni nauk z vsemi dodatki in deformacijami, in te so potem čutili v drugi svetovni vojni, v demokratičnih deželah so razvijali državljanski pouk, etiko. Podobno kot pred prvo vojno so tudi ob pripravah na drugo množično vpeljivali obrambni, vojaški in podobni pouk. Pod vplivom in na pobudo Društva narodov in nekaterih mednarodnih ustanov so že vpeljivali vzgojo in pouk za mir in razumevanje med narodi. O tem so razpravljali tudi na mednarodnih kongresih, nastajalo je tudi ustrezno slovstvo.

Po drugi vojni so zlasti na pobudo Unesca v vseh deželah začeli reformirati šolstvo, povsod

so razmišljali o novem človeku, ki naj bi ustvarjal novo povojno življenje. Poleg naravoslovja so povsod namenili veliko pozornost družboslovju. Razmišljali so o vrednotah, potrebnih za nove gospodarske, politične in kulturne odnose med narodi in državami, o novi etiki in morali, ki je potrebna za razvoj posameznika, družbe, kulture. Ponovno so v številnih mednarodnih organizacijah učiteljev, profesorjev in drugih poklicev, ki imajo opraviti z ljudmi, odkrili potrebo po vzgoji humanizma, po socialni in kulturni vzgoji. In čedalje pogosteje so se v dokumentih OZN, Unesca in nevladnih organizacij pojavljale zahteve po vzgoji za mir, razumevanje med narodi, za človekove pravice, proti rasni in spolni diskriminaciji itn.

Ves čas na prepihu

Kljub slabostim je naše slovensko šolstvo zelo sledilo tem svetovnim trendom, zato je bilo veliko manj kot v drugih republikah pod vplivom ene resnice, ideologije, odporno je bilo proti pritiskom, ki so ga nanj izvajali nekateri manj široki, sprejemljivi in razgledani in daljnovidni oblastniki. In naši prvi ustvarjalci šolske reforme so se že takrat povezovali s svetom, poznali ter upoštevali vsa priporočila Unesca in drugih mednarodnih organizacij. Žal se to ni zgodilo ob zadnji reformi srednjega šolstva, čeprav so bili nanje opozorjeni. Veliko truda je bilo potrebno tudi ob reformi osnovne šole v zadnjem obdobju, da so razni organi sprejeli pobude za nova področja vzgoje, kot so vzgoja za mir, razorožitve, za vzajemno razumevanje med narodi in za človekove pravice. Veliko več naklonjenosti je bilo namenjeno matematiki, biologiji, fiziki in seveda klasični ideološko-politični vzgoji.

Vsemu temu je poskušal slediti tudi skromni, sumljivi in obrekovani predmet družbeno-moralna vzgoja. Res je, da je

bilo leta 1952, ko je bil uradno vpeljan, nekeje zapisano, naj bi z njim nadomestili verouk, vendar so pozneje tisti, ki so se z njim ukvarjali, začutili njegovo širše poslanstvo, njegovo globoko vzgojno vrednost. Že prvi učni načrti pa so pokazali, da predmet ne namerava preganjati vere ali indoktrinirati mladih za eno resnico. Številni članki, ki so obravnavali moralni pouk ob njegovih vpeljavi, kažejo, da so učitelji prav razumeli njegove naloge. Negativne spremembe so nastale, ko so v sedemdesetih letih začeli ideološko ofenzivo novi ljudje, in ti so pozneje vpeljivali tudi temelje marksizma in samoupravljanja ter izvajali razne šolske reforme. Kljub temu so bili ti slabi vplivi na družbeno-moralno vzgojo šibki, kajti za ta predmet smo začeli izobraževati učitelje, ki so se na stvar spoznali, ki jim je bila tuja ozkost, ena resnica, spoznavali so tokove v svetu in številne mednarodne dokumente o vzgoji in izobraževanju, raziskovali so dogajanja in pojave v svetu. Mnogi učitelji so bili tudi mentorji klubov OZN.

Med obnavljanjem učnih načrtov za osnovne šole po osemdesetih letih je bilo predlagano, naj bi družbeno-moralno vzgojo črtali iz šolskih programov. Z velikim trudom je bilo treba dokazati poklicanim in zlasti nepoklicanim, da je tak predmet potreben, da lahko po svoje pripomore k oblikovanju mladega človeka, da ga imajo po vseh državah, itn. In veliko truda je bilo potrebno, da smo smeli v novi učni načrt včleniti določila, zamislili in priporočila mednarodnih organizacij o vzgoji za mir, vzajemno razumevanje med narodi, za človekove pravice idr. Učni načrt je bil končno potrjen 1983 in pričakovali smo, da bo mir in da bomo lahko zboljševali pouk. Toda ko smo prehajali na visokošolsko izobraževanje učiteljev, nas je oblast obvestila, da ne bo več treba izobraževati učiteljev družbeno-moralne vzgoje, ker bodo za tako delo usposobljeni vsi prihodnji učitelji. In spet je bilo potrebno veliko truda za dokazovanje, da je treba tudi in predvsem za tak predmet imeti izobražene učitelje. Ko smo torej že nekaj let delali na visoki stopnji in so študij končevali prvi kandidati, so se pojavile zlasti ob 30-letnici šolske reforme nove pobude, naj se predmet družbeno-moralna vzgoja ukine, s tem pa tudi katedra na fakulteti. Pobuda je prišla iz hiše, kjer delamo. Na pobudo takih »znanstvenih« predlogov je potekala zadnje leto tudi po časopisih gojenja proti družbeno-moralni vzgoji kot ideološkemu, stalinstičnemu, boljševidičnemu idr. predmetu.

Predmet je ostal

K sreči nova šolska oblast nasedla demagogiji in je predmet ostal. Ker pa je nepopoln, ga je treba na novo zasnovati, mu dati ustreznije ime in boljši položaj v šoli. Do zdaj tega predmeta niso vpisovali v spričevala, niso ocenjevali, učitelje so imeli za manjvredne, podobno so nekateri ravnali tudi s študenti.

Čeprav naši pedagoški, kulturni in drugi javnosti ni treba dokazovati, da je družboslovje potrebno že v osnovni šoli, navedar spomnimo, da celotna stvar izobraževanja in vzgoje zahteva, da bi bila šola usodno okrnjena, da bi zgrešili cilje, ki jih postavljamo, ko govorimo o napredni demokratični in človeški družbi.

Ko smo predmet ohranili, smo bili izjema v Jugoslaviji, če bi ga odpravili bi bili izjema v Evropi in v svetu, kjer taki vzgoji in izobraževanju namenjajo veliko pozornost, seveda tudi tam, kjer imajo v šolah verouk. Najbrž ni more biti alternativne ali družboslovja in z njim tudi moralni pouk, ali verouk, ker prvo seveda spada v šolo, druga pa predvsem v cerkev in če kdo želi tudi v šolo, če je javnost tem naklonjena.

Ko smo se desetletja bojevali za družbeni in moralni pouk v osnovni šoli, smo v bistvu tudi izpolnjevali zahteve in priporočila OZN in Unesca ter raznih nevladnih organizacij, ki so poudarjale pomen etične, socialne, državljanske, kulturne, ekološke in mirovne vzgoje, zlasti pa pouka. Izredna pozornost je bila namenjena tudi vzgoji za humane odnose med spoloma, družinski vzgoji in pouku, vzgoji za razumevanje med narodi, protirasizmu in diskriminaciji na vseh področjih družbenega življenja. Poleg tega so nastajale možnosti za vzgojo za razvoj in spoštovanje človekovih pravic za versko in vsako drugo strukturo. Da smo bili na prvi polobliki dokazuje najnovejša Konvencija o otrokovih pravicah, zlasti v evropski projekti o šoli za življenje. V tem duhu smo tudi pripravljali učitelje.

Vse omenjene razsežnosti vzgoje in izobraževanja naj zdaj še bolj vplivale na vsebino družboslovja in bile povsem prirejane, uveljavile pa naj bi se tudi nove, ki jih prejšnji čas ni dopuščal. Za to področje bo treba določiti več časa v urniku, zlasti bo šola devetletna. Nadaljevala je treba s kakovostnim izobraževanjem učiteljev in jim omogočiti strokovno spopolnjevanje. Izboljšati moramo učbenike, pripraviti priročnike za učitelje, ustrezna učila. Zdalj imamo rešnično priložnost, da storimo korak naprej.

MILAN DIVJAK

Balada o sarajevskem nosaču, 1975 (Iz ciklusa Kronika o Sarajevu) kombinirana tehnika, detajl

Novo na barvni lestvici predmetov?

»Pred časom sem se na nekem mednarodnem strokovnem srečanju seznanil z romunskim profesorjem, ki na eni od tamkajšnjih srednjih šol predava psihologijo in sociologijo. Pripovedoval je, da so pri njih po decembrskih dogodkih 1989 naglo spremenili gimnazijske učne načrte in med družboslovnimi predmeti posebno pozornost namenili psihologiji. Zakaj?

Kolega mi je pojasnil, da so bile v prejšnji romunski družbi bolj ali manj »intimne« zadeve zapostavljene, zato jih skušajo v sklopu psihologije v novejšem času bolj poudariti.

Zanimalo me je, ali je študiral psihologijo?

Ne, je odvrnil. Študiral je filozofijo, predvsem veliko marksizma, psihologije pa nikoli.

Kako potemtakem sploh lahko uči psihologijo, sem ga vprašal. »Težko,« je dejal, »bojim se, toda kmalu bo boljše, če prej ne, se bo v petih letih nekako uredilo.«

»Kako – uredilo?« me je zanimalo.

»Psihologija bo najbrž izgubila vodilno mesto, ki si ga je stežka pridobila, v ospredju bo kaj drugega, kaj novega,« je odgovoril kolega.

Tako je na nedavnem pogovoru o verouku, ob vprašanju, ali ta spada v šole ali ne, začel svoje razmišljanje dr. Pavle Zgaga, profesor filozofije na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Pisal je sicer romunski dog-

dek, toda saj se podobne stvari dogajajo marsikje.

Verouk v šole – da ali ne – to je zdaj vprašanje. O tem so veliko povedali že tisti iz Cerkve, svoja stališča so na več mestih razložili tudi že pristojni za šolstvo – ena

prvih takšnih razprav je bila že sredi novembra na Strokovnem svetu RS za vzgojo in izobraževanje. Še zdaleč ni bila zadnja.

Pogovor o tej temi so pripravili letošnjega osmega januarja tudi v knjigarni Mladinske knjige na Titovi 3 v Ljubljani ob izidu knjige Verouk v šole?!. V treh urah je bilo povedano marsikaj zanimivega, tudi nasprotujočega si, pokazalo pa se je, da ne bomo še tako kmalu vedeli, kako in kaj z veroukom.

K tehtnejši presoji bo gotovo pripomogla tudi knjiga – zbornik z naslovom VEROUK V ŠOLO?!, ki sta ga kot četrti zvezek skupine Šolsko polje izdali založbi Zamorc in Krt, uredila pa sta ga – v nočnih urah decembra 1990 – Slavko Gaber in Zdenko Kodolja.

Slavko Gaber opisuje v uvodnem prispevku dozdašnje razprave o vpeljavanju verouka v šole. Opozarja na nejasnosti ob tem problemu in na nekatere mednarodne pogodbe in deklaracije, ki jih moramo upoštevati.

Pavle Zgaga se, kot že mnogi pred njim, sprašuje, ali je temelj šole vzgoja ali izobraževanje? Po njegovem je javna, torej republikanska šola mogoča le kot ustanova znanja, v to pa spada znanje o verovanjih, prepričanjih in podobnem. Vendar pa vedenje o veri in vera še zdaleč nista eno in isto.

Marko Kerševan piše, kako rešujejo vprašanje verskega pouka druge v Evropi. Ugotavlja, da obravnavajo evropske države problem zelo različno, saj imajo že samo v državnih šolah vsaj štiri različice. Prvič, v šolah nimajo verskega pouka – ta je samo zadeva verskih skupnosti zunaj šolskih programov. Drugič, pouk religij je običajen šolski predmet, usmerjajo ga šola in državne šolske oblasti, ni pa versko voden in cerkveno vezan. Tretjič, je redni šolski predmet, organiziran, vodi in plačuje ga država, vendar je versko

Objavljamo nekaj razmišljanj udeležencev in gostov pogovora. G. ALOJZI SLAVKO SNOJ: Želimo si izbirni šolski predmet

V medškofijskem katehetskem svetu si prizadevam za nepristransko in temeljito obravnavo verskih vsebin in za strpno dogovarjanje o verskih vprašanjih. Menim, da je kateheza naloga župnije in še naprej ena temeljnih nalog Cerkve. Slovenski medškofijski svet predlaga, da vpeljemo

v šoli verski pouk kot poseben izbirni predmet, namenjen osnovnošolcem in srednješolcem. Pomagal bi širiti duhovno kulturo, splošno, versko in nra- stveno vzgojo.

V izjavi cerkvenega zbora je poudarjena obveznost države: ta naj omogoči vsestransko podporo verski vzgoji in pouku v šoli brez uresničevanja monopola. Starši imajo pravico zahtevati v šoli takšno vzgojo, ki ustreza njihovemu verskemu in nra- stvenemu opredeljen; o vsebini in pravici poučevanja odločajo posamezne cerkve. Če- tič, verski pouk je v državnih šolah v sklopu rednih predmetov, vendar se vodi iz cerkve.

V predvedenem prispevku Georga R. La Nouea beremo, kakšne morajo biti okoliščine za nevtralnno javno šolo v ZDA.

Zdenko Kodolja razmišlja o nasprotujočih si prizadevanjih Cerkve in države do verouka kot šolskega predmeta.

Eva D. Bahovec poudarja, da vpeljevanje novih predmetov v zdajšnji učni načrt ni brez povezave z zasnovno sodobne šole, z razsvetljijsko pobudo o obveznem šolanju za vsakogar.

V drugem delu zbornika so objavljena stališča in predlogi o tem, ali naj sploh vpeljemo verouk v šole in kako, ali naj uvrščamo učne vsebine o religiji v različne šolske predmete?

Zbrana so mnenja ministra za šolstvo Petra Venclja, predsednika Strokovnega sveta RS za vzgojo in izobraževanje Franca Lazarinija, parlamentarnih strank in nekaterih verskih dostojanstvenikov. Zbornik zaokrožajo posamezni odlomki mednarodnih pogodb in konvencij, ki govorijo o zahtevah mednarodnih organizacij v zvezi z reševanjem vprašanja verouka in religiozne vzgoje tako, da so upoštewane in spoštovane temeljne človekove pravice.

KAKO NAJ SE UČIMO

Med stvarnim in idealnim

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Sodoben vzgojno-izobraževalni proces naj bi potekal do sledno v interakciji, to pomeni ob nenehnem sodelovanju učitelja in študenta. Učitelj ex cathedra za razviti svet ni več nedotakljiva avtoriteta, ki lahko tirizira nemočnega in življenjsko odvisnega študenta, ki se ne sme postaviti v bran za svoj status in se manj za svoje pravice. V interakciji tiči tudi načelo sodobne permisivne vzgoje, ko učitelj gradi na pozitivnem ter išče (in najde), kaj kandidat zmora in zna; proces temelji na spodbudah in priznanju ter ugotovljenem napredku, ta pa je zasluga obeh, učitelja in učenca. Iskanje neznanja, lukenj v znanju in neopisnosti je podobno policijski zaslišanju, poudarja Kvale, ko je študent prisiljen priznati poraz; cilj je dosežen s priznanjem, le da brez podpisa prizadetega.

So pa tudi takšni učitelji, ki razumejo uspeh in neuspeh kot osebno odgovornost ter imajo praviloma samo izjemoma neuspešnega študenta, toda ti so »moteči dejavniki sistema«, sodelavci jim očitajo, da ne ustrezajo svoji vlogi. Spet lahko navežemo primer znanca visokošolskega učitelja, ki je priznal, da ni zdržal takšnega moralnega pritiska in se je pač prilagodil tako, da zdaj pri izpitih zmeraj »vrže« nekaj kandidatov, da ima mir. Represivne metode imajo svoj pravadni izvor v dresuri zveri, v vzgoji z bičem, vendar pa se danes tudi tam stanje spreminja. Če smo pozorni na krotilec zveri, opazimo, da sicer imajo bič in ga vihtijo nad glavami zveri – to godi arhaičnim občutkom gledalstva – vendar žival, ki naredi akrobatski skok, nagradijo z okusnim grizljajem. To store neopazno, nepozoren gledalec tega ne opazi, saj vidi le to, da neprenehoma demonstrativno vihtijo bič. Očitno so tudi dreserji ugotovili, da je permisivna metoda uspešnejša; njim pa lahko zaupamo, saj je njihov edini motiv resnični uspeh.

Gotovo je veliko lažje sodobne metode teoretično utemeljevati, kakor pa jih uresničevati v praksi, kajti praksa je izredno odvisna od širše kulture okolja in tradicije. Zdi se, da pri uporabi permisivne vzgoje prednjačijo zlasti Američani, in eden teh je tudi vodilni teoretik, otroški zdravnik dr. Spock. Drugi pomembni znanstvenik na tem področju je sicer nemški žid K. Lewin, ki je večino svoje ustvarjalne dobe preživel v ZDA. Tja se je preselil iz Berlina. Kmalu je ugotovil, da imajo v Ameriki bolj permisiven odnos do vzgoje v primerjavi z evropskim, zlasti nemškim, s svojo teorijo social-

nega polja pa ga je sam še podkrepil. Nekateri menijo, da je pri razvoju permisivnih metod na novi celini odigrala svojo vlogo tudi kultura tamkajšnjih domorodcev Indijancev, ki nikoli niso topli niti otrok niti žena. Palica in klofuta, ki sta bili stotletja nepogrešljivo sredstvo evropske vzgoje in urejanja zakonskih odnosov, sta bili Indijancem tuji in ogabni.

Študentu je treba želeti uspeh. K permisivnim metodam vzgojnega dela sta v razvitem svetu pripomogla tudi vpliv staršev, na šolo in tekmovalnost. Izjemna moč staršev na preduniverzitetni ravni je pogosto kar arbitrarna, saj prav oni odločajo, kdo lahko poučuje na neki šoli in kdo ne more (več). Merilo, ki ga uporabljajo pri tovrstni presoji, je praviloma odnos do učenec. Na visoki stopnji pa je pomembna tekmovalnost; če na neki fakulteti prevladuje selektivna represivna metoda, študentje zbežijo na drugo univerzo, tisto, ki je pač dosegljiva, saj imajo večja mesta po več samostojnih populnih univerz, obenem pa so dosegljive še druge bolj oddaljene zaradi višje življenjske ravni in istega jezika. V takšnih razmerah se močno pokaže občutljivost profesorjev z različnih univerz, bije se boj za pozitivno mnenje študentov; iz tega ozadja izvirajo tudi izjemna sovraštva in zamere med oddaljenimi univerzami. Nič nenavadnega ni, če študent (ali srednješolec) pokliče profesorja po telefonu zvečer na dom – seveda, kadar ima hujšo težavo pri svojem študiju. O čem takšnem pri nas niti sanjati ne moremo (ali pa lahko le izjemoma). Noben profesor si ne želi večernih klicev na dom, in prav zato se potruji, da je teh čim manj, to pa doseže tako, da najde za študenta dovolj časa že ob urah, ko je na fakulteti. Mnenje študentov o profesorju, ne glede na to, koliko smo pripravljani utemeljevati uničujoče kritike na račun njihove špekulativnosti, najbolj pretanjeno zrcali resnične odnose v razmerju študent – profesor. Tudi študentova nadpovprečna zahtevnost kaj dosti ne moti, če je demokratično uporabljena, dosledno pa se odmika od represivnih in formalno avtoritativnih razmerij. Tudi za to trditev navajamo primer: študenta, absolventa neke zahtevne fakultete, najboljšega v letniku, so ob navzočnosti več profesorjev vprašali, kaj je zanj najpomembnejše v odnosih, pa je hitro odgovoril: »Občutek (zavest), da ti profesor želi uspeh.«

Pomanjkanje tekmovalnosti je pomemben dejavnik odnosov v naših razmerah in težko je predvideti, s čim bi ga lahko nadomestili, saj konkurenčnih univerz najbrž še dolgo ne bomo

imeli. Pred nedavnim sem slišal profesorja neke fakultete, ko se je zgražal, da dobi iz srednje šole sam »gnoj« in da je velik osip nekaj nujnega. Kaj takšnega (neodgovornega, nesramnega) ne bi rekel nikoli niti ob najmanjši tekmovalnosti ne. Izjava je mogoča le v razmerah, ko imamo na večini strokovnih področij le eno vrhunsko ustanovo ali le »en kup gnoja« in na njem enega samega petelina. Petelin s tako močjo pa se najbrž ne zaveda, da je danes večina mladih zelo resnih pri delu, zaskrbljenih in prestrašenih, z njimi vred pa so ustrojavani tudi vsi starši in svojci.

Ob vsakem pomembnejšem izpitu zajame vso emocionalno skupnost preplah, telefoni prenašajo skrb na vse strani. Toda tudi to ni dovolj. Dogaja se, da celo tistim srečno izbranim, ki pridejo skozi sito sprejemnih izpitov, profesorji pogosto grozijo na vse mogoče načine, namesto da bi jih odgovorno in prizadeto pripravljali za svoje prihodne sodelavce. Neredko se prijavljajo za stik z novinci sadi, in ti izrabijo vsako priložnost, da vcepiljajo študentom strah in zbijajo samozavest. Podobno sledi tem ciljem tudi naša zakonodaja; vse deluje skladno, šolsko nadzorstvo hoče ostati represivno, ne more se preleviti v svetovalno delo, kakršno pozna že dlje časa razviti svet. Tam imajo inšpekcijo le zato, da preverja, ali so upoštevani splošni standardi in se uresničujejo programske vsebine, ali so učitelji primerno usposobljeni, učiteljeva odgovornost in vestnost pri delu pa sta zadeva poklicne usposobljenosti in etike. Sicer pa je učitelj poklicno in strokovno samostojen. Za represivno ozadje v naših razmerah pa je precej kriv tudi represivni politični sistem, ko je en sam vedel za vse resnice, en sam vedel, kaj je prav, in si je en sam izmislil celodnevno šolo in usmerjeno izobraževanje, čeprav v šolstvu nikoli ni delal in je tudi sam zelo malo hodil v šolo itn. Naša šolska kultura je imela veliko strokovno oporečnih botrov, zato smo morda lahko zadovoljni, da ni s šolstvom še slabše, kot je zdaj.

Učitelja se ne da nadzirati

Razviti svet ve, da se danes učitelja ne da nadzirati, zelo uspešno pa je mogoče z njim sodelovati; tega ne bo nikoli odklonil. Sodobne celostne življenjske in delovne razmere onemogočajo preverjanje od zunaj; to velja celo za tehnologijo. O tem večkrat prepričljivo govori J. Jerovšek: Nadzor mora biti del sistema ali del kulture izvajalcev dejavnosti in čeravno je to morda za birokrata še tako neoprijemljivo, je edino stvarno. Kratchfield navaja primer,

s katerim sami sebi dokažemo, da ne znamo ničesar. Poskusite!

Kmet je kupil konja za 60 dolarjev ter ga je kmalu prodal za 70 dolarjev. Pozneje ga je spet kupil, toda novi lastnik je zahteval 80 dolarjev, končno pa ga je prodal za 90 dolarjev. Naša naloga je zračunati, koliko je kmet zaslužil, koliko ima dobička. Verjetno bo večina bralcev zračunala, da znaša dobiček 10 dolarjev, vendar je to napak. Stvarni dobiček je 20 dolarjev. S primerom smo dokazali sami sebi, da ne znamo sešteti in odšteti do 140, kolikor znaša skupna manipulativna vsota. S tem pa smo prikazali, kako je mogoče vsakemu dokazati neuspeh, četudi snov obvlada, saj spada naloga v prvi in drugi razred osnovne šole.

Besedo pedagog so stari Grki uporabljali za sužnja, ki mu je bilo naloženo voditi otroke bogatih Atencev k učitelju ter jim pomagati pri domačih nalogah. Do danes se je pomen besede močno spremenil, a če bi tudi zdaj sprejeli vodenje učencev in pomoč pri učenju kot temeljno obveznost, ne bi zgrešili namena. Seveda pa je optimizem za hitre spremembe na tem področju utopijski, vsaj če ga gledamo iz zornega kota enega rodu. Zato bomo v nadaljevanju več govorili o metodah in tehnikah učenja, kajti tu je zanimanja zagotovo veliko, tu ni intencionalne praznine, vsaka koristna misel ali napotilo lahko reši kakšno stisko ali pa morda lahko postane celo življenjski cilj tistega, ki študira. Obenem je zagotovljen tudi širši nacionalni interes, saj se vsako znanje opredmeti, ne glede na doseganje različnih spričeval in poklicev.

Ena največjih sprememb sodobnega časa je tudi potreba po učenju vso življenjsko dobo, zaradi znanega dejstva, da se nova spoznanja hitro širijo in množijo. Ta pojav je hkrati tudi eden od vzrokov za preobremenjenost na različnih ravneh izobraževanja, programi so objektivno čedalje obsežnejši in zahtevnejši. Težko pa je ugotoviti in se spoznameti, kako nova odkritja vpljenjati v programe, kdaj in na kateri stopnji. V zadnjih desetletjih smo »iznašli« rezervo, češ da je mogoče veliko zahtevnejše vsebine uvrščati v osnovne programe, torej navzdol glede na starost udeležencev; pri tem imajo nekaj zaslug tudi psihologi, nihče pa ne zna natančneje razmejiti, koliko je to strokovno še utemeljeno, koliko pa nastane nestrokovnih odločitev zaradi nujne, kakšen kompromis je strokovno še sprejemljivo. Otroci pa se ne morejo upreti, kajti čim mlajši so, tem manj besede imajo.

JOŽE TRČEK

pa moramo vsi vedeti o religijah čim več.

Večina članov Strokovnega sveta meni, da bi morali v prihodnje v šole vpeljati izbirni predmet o verah; ta naj bi bil predvsem izobraževalen, ne pa tudi vzgojen, kakršnega želi medškofjski katehetski svet. V tem se naša mnenja razlikujejo.

PETER VENCELJ: Potrebovali bi usposobljene učitelje

Po administrativnem ukrepu iz leta 1952 sem moral iz prijete tople šole k verouku v mogočno in hladno cerkev. Ta nenadni izgon sem doživel kot krivico. Tako se je začel na zunaj kazati negativni odnos do vernosti in tega se še nismo znebili.

Dokler bo tako, bomo pač živeli z občutkom, da želimo nekaj vpeljati na silo. Razmišljanje o fakultativnem pouku je sicer zelo pošteno, res pa je, da bi potrebovali usposobljene in razgledane učitelje za morebitni novi predmet.

VID GREGORČ: Verouk ne spada v šole

Ali res le kateheza zagotavlja duhovno kulturo, ki je nujna za oblikovanje kritične osebnosti?

Menim, da ni tako. Čeprav sem obiskoval tolikokrat kritizirano socialistično šolo, sem zrasel in se razvil v zrelo, kritično osebnost. Jezi me, da je Strokovni svet na pragu 21. stoletja namenil tolikšno pozornost verskemu pouku. Menim, da verouk ne spada v šolo. Vsak ima dovolj možnosti, da uresniči svoje želje v cerkvenih ustanovah. Tega nikomur ne preprečujemo.

JADRANKA TROŠT: Prednost krščanstvu

Poučevanje krščanske vere bi moralo imeti prednost pred drugimi religijami. Nujno je, da se otrok že v osnovni šoli začne zavedati, kje pravzaprav živi. Hudo je, če ne ve, da ima na naših tleh židava krščanske cerkve prednost pred džamijo. Ponosni moramo biti na svojo tradicijo. Zato naj bo krščanstvo, vera mojih krajev, bolj v ospredju. Dostojno jo preveč zanemarjali.

JOŽICA VIRK-RODE: Predvsem težnja cerkve?

Čeprav sem verna, imam večsah občutek, da je fakultativni verski pouk bolj težnja in hotenje Cerkev in nekaterih oblasti, kot pa potreba otrok in staršev. Za-

kaj naj bi ta predmet sploh vpeljali v šolo? Mar ne bi bilo lažje, bolj logično, če bi cerkve na široko odprle vrata tudi nevernim, pripadnikom drugih verstev, in jim tako omogočile, da se temeljiteje seznanijo s krščanstvom.

PAVLE ZGAGA: Bo mogoče živeti od verskega pouka?

Vsi, ki se ukvarjamo s šolo, smo že naveličani nenehnega prenavljanja in spreminjanja naše šole. O šoli, odkar pomnim, govorimo kot o veliki pomanjkljivosti. Z njo je zmeraj kaj narobe: ima česa premalo ali preveč. Pred dvajsetimi leti in več smo skušali v šolo vpeljati pouk spolne vzgoje. In kaj se je zgodilo? Skoraj nič. Ko sem študiral na fakulteti, so šoli očitali, da ji primanjkuje idejnosti. Vsi so si prizadevali zanjo, strnili so jo v predmet samoupravljanje s temelji marksizma, in tega sem počeval po opravljeni diplomski. Ker od »samoupravljanja« nisem mogel živeti, sem počeval še varstvo pri delu.

Bi moral zdaj poučevati še verski pouk?

LUČKA LEŠNIK

odprta
šola

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

SVETOVALNI
CENTER ZA
OTROKE,
MLADOSTNIKE IN
STARŠE

Kratek stik pri logaritmih

Tamara obiskuje 8. razred in je prizadevna in disciplinirana učenka. Uči se po več ur na dan, toda matematiki kljub temu ni kos. Učitelj to ve, ve pa tudi za njeno prizadevnost. Ker se zaveda, da vsi učenci niso enako sposobni in da je tistega, kar se učijo, po programu za marsikoga preveč, svoje spraševanje prilagaja. Pri pisnih nalogah se lahko učenci odločajo med nalogami treh zahtevnostnih ravni. Tamara mi je zadnjič potočila:

»Teh logaritmov ne znam in ne razumem. V šoli si izberem nalogo C, ker vem, da so najlažje. Na žalost pa so tudi te naloge zame pretežke. In ne le zame, tudi za večino tistih, ki se odločijo zanje.«

Mama pripoveduje, da se Tamara zelo veliko uči. Čisto blede je, saj sploh ne hodi več na zrak. Naučiti pa se vseeno ne more.

Zamislil se in si rečem: Zanimivo, logaritmov in logaritmskih tablic več kot 30 let svojega življenja nisem potrebovala. Torej potrebujem najprej nekaj informacij. Dati mi jih bo morala Tamara. Tamara je prav dobra učiteljica. V kratkem času mi osveži spomin. Nekatere stvari pokaže na zgledih, druge mi razloži, za tretje postavlja le vprašanja. Rečem si, da ni slabo. Pravzaprav me je v zelo kratkem času naučila toliko stvari o logaritmih, da ji bom od zdaj naprej lahko pomagala jaz. Zanimivo je, da misli, da ne zna ničesar. Ne ve, da je znanje tudi to, če znaš postavljati vprašanja, pokazati zgled in ugotoviti, da si razložil prav nasprotno, kot bi moral.

Ugotavljam:

Tamara mi zna razložiti učno snov toliko, da si jo priklidem iz spomina in razumem, kaj me sprašuje.

Učitelj je razumevajoč. Učencem daje naloge na izbiro, na treh ravneh. Zanje se odločajo sami. Tamara izbere naloge, ki so po oznaki najlažje.

V čem je torej problem?

Za Tamaro in njenega učitelja verjetno v tem, da niti teh najlažjih nalog ne reši pravilno.

Poglejmo si Tamarino razlago in vprašanja nadrobneje:

»Tu imam tablice. V njih so napisana le števila do treh mest. Poiskati znam kvadrate vseh števil do 999. Ne vem pa, kaj narediti, če je število štirimestno; če so števila z decimalko; še manj, če je to število nič celih, na primer 0,58; kje postaviti decimalno vejico. Še večji problem je, če je številka več, npr. 0,5824. Vem, da je treba narediti približek in da napišemo zanj večje število, če je zadnje manjše od pet, in obrnjeno. To moram pogledati v zvezek! Ne, spet sem povedala prav nasprotno! In zakaj se dela približek? Saj vem, da zato, ker je preveč števil, ampak zakaj? In kako naj vem, kje narediti decimalno vejico pri številih, kjer je pred decimalno in za njo ničla, na primer 0,0001. Vsega tega je toliko in jaz si vsega ne morem zapomniti.«

Že samo naštevaje teh vprašanj kaže, da se je Tamara že kar precej poglabljala v logaritme. Pravzaprav se je hotela pregristi skozi vse logaritmske probleme osmega razreda. To pomeni, da se je učila čisto vse, ne le tistega, kar naj bi bila zahtevnost najlažje skupine nalog ravni C. Bistvenega v logaritmih in povezanosti z množenjem ni razumela. Prav vso snov, vsa pravila, se je učila na pamet. To najboljše kažejo njene težave s približki števil. Če bi razumela bistvo približkov, se ji ne bi bilo treba pravila učiti na pamet in ga ne bi povedala prav obrnjeno.

Tamara logaritmov ni zmožna dojeti tako hitro, pravil pa je preveč in odgovorov nanja se tudi ne more naučiti, čeprav se veliko uči in si dovolj hitro zapomni.

Kako reševati takšne probleme?

Predvsem je pomembno, da se učitelj problema zaveda in si postavi ustrezen cilj. Cilj pa mora poznati tudi učenec.

Učitelj se Tamarinih težav zaveda, in zato prilagaja naloge. Za to učno temo bi bil za Tamaro stvarni cilj takle: V logaritmskih tablicah poiskati kvadrat danega števila. To pa bi morala vedeti tudi Tamara. (»Če hočem dobiti za temo o logaritmih pozitivno oceno, moram znati na tablicah poiskati...«) Potem bi vedela, kaj mora vaditi in česa se ji ni treba učiti. Ker tega ne ve, se uči vse, tudi tisto, kar je zahtevnost skupine nalog ravni A. Tako ni Tamari nič prihranjeno. Uči se vse, ker sama od sebe ne zna presoditi, kaj je pomembno in kaj ne, kaj je bolj zahtevno in kaj manj, kaj je lažje in kaj težje; tudi tega ne ve, čemu bo dajal prednost učitelj.

Kratek stik torej nastane tam, ko otrok ne ve, kaj misli učitelj, da bo zanj dovolj. Vse se uči, porabi izredno veliko časa, še vedno pa vsega ne zna, včasih zaradi vsega niti najnujnejšega ne. Kadar pa natančno prisluhujemo takemu otroku, ugotovimo, da veliko vprašanj, ki nam jih postavlja kot probleme neznanja, pravzaprav potrjujejo tudi znanje.

nove
knjige

Polyglottov vodnik

Slovenski jezikovni vodnik. Polyglott, München 1990

Vodnik s podnaslovom Za severozahodno Jugoslavijo sta pripravila celovška slavista Anton Schellander in Marija Smoliceva. Čeprav je med uvodnimi podatki zapisano, da gre za prvo tiskano (teh dveh piscev), moramo pojasniti, da je to že drugo takšno delo. Prvo je leta 1967 pod isto številko zvezka 131 za to založbo napisal dr. Janko Kotnik.

S takšnimi jezikovnimi učbeniki želi Münchenska založba Polyglott najbrž na najmanjšem mogočem obsegu (v našem primeru 50 strani z gradivom tudi na platnicah, velikost priročnika ustaljena za to zbirko je 19,5 × 11,5 cm) uporabniku pomagati, da se nauči – ali s knjižico v roki vsaj sproti uporablja – temeljne izraze iz popotnikovega vsakdanjega življenja. In ne le to! Po splošnem Polyglottovem vzorcu in s tem že prejšnjem Kotnikovem sta pisca sestavila tudi najkrajšo uporabno slovensko slovnico na piščali dveh straneh. To so zares le slovnične osnove – pri pridevniku npr. stopnjevanje samo po vzorcu bolj, najbolj mlad (namesto bolj običajnega mlajši, najmlajši) ali glagol brez velelnika in trpnika. Toda slovenske sklanjatve in spregatve so tu z našo najbolj slovensko dvojnjo vred.

Izhodiščni namen piscev, preberemo ga v prvem stavku uvoda, je zelo zahteven: S tem jezikovnim vodnikom se lahko brez poprejšnjega znanja pogovarjate slovensko. Ko priročnik prelistamo, lahko verjamemo, da je ta namen tudi uresničljiv. Vsebinska področja za vsakdanjo rabo so razvrščena smotno, pregledno in dovolj sodobno, tako okvirno kot pri izbiri besed v zvezi s posameznim razdelkom. Razumljivo, da je še najbolj nadrobno zajeto gostinstvo s turizmom. Toda že tu lahko najdemo kaj manjkajočega ali pomanjkljivega. Slovenija je

Ločevati bistveno od nebistvenega

Dušica Kunaver: Sedem stebrov angleščine na miselnih vzorcih in Korak v anglo-ameriški svet ob legendi in pesmi. Samozaložba, Ljubljana 1990

Ko sem še učila na osemletki, sem s pridom uporabljala poprejšnjo zasnovo zdajšnjih knjižic Poskusno gradivo za dodatni pouk angleščine v 7. in 8. razredu, saj sem lahko v vsaki enoti omenjenega gradiva našla veliko možnosti, kako motivirati učence in jih navajati k čim večji samostojnosti, razmišljanju in učenju.

Prednost obeh knjižic je, da ločujeta slovnično področje (Sedem stebrov na miselnih vzorcih) in poznavanje širše kulture anglo-ameriškega sveta (Korak v anglo-ameriški svet ob legendi in pesmi).

Učencem večkrat omenimo, da je učenje angleščine dolgotrajen proces, ki traja morda kar vse življenje. Tudi v srednji šoli je treba učence voditi, jih spodbujati in usmerjati, da se nauče ločevati bistveno od nebistvenega, hkrati pa širiti prepotrebno znanje kulturne in zgodovinskega ozadja jezika.

Knjižica Sedem stebrov angleščine na miselnih vzorcih je dober pripomoček pri utrjevanju znanja angleške slovnice. Kar nekaj srednješolcev mi je zatrjevalo, da s temi miselnimi vzorci natančno vidijo, kaj je kaj. In naprej: »V glavi se nam zasedajo samo najpomembnejše stvari, ki jih pozneje s pridom uporabimo pri vajah.«

Mnogim so všeč pregovori,

predvsem gorata dežela, zato pogrešam pogovorno enoto o planinskem ali gorskem izletu. V gostinskem delu pa bi tuju namesto 'bistroja' rajši priporočal dobro staro slovensko 'krčmo', to pa v besedišču iščemo zamen. Preskromno je obdelano tudi vreme kot najpogostejša snov v vseh jezikih – manjka celo vremenska napoved.

Iz jezikovnega stališča me najbolj preseneča, da so vsi nemški trpniki dosledno prevedeni s tvornikom, to pa slovenščino po nepotrebnem siromaši, saj menda že dolgo ne velja več, da jo trpnik potujčuje. Ravno tako pogrešam sprotne prevode naslovov posameznih pogovornih enot, ki bi uporabniku takoj omogočili, da si širi besedni zaklad.

Vodnik je gotovo namenjen tujcem, ki se na podlagi nemščine želijo približati slovenskemu sobesedniku. Vendar si zlahka zamišljam, da bo kdaj tudi obrnjeno: da si bo Slovenec z njim hotel pomagati v pogovoru z Nemcem. Eden in drugi bosta v hudi zadregi zaradi tega, ker niti nemški niti slovenski slovarski del ne navajata spola samostalnika. Vsaj to pomanjkljivost bi bilo nujno odpraviti že pri prvem ponatisu.

Napisal sem le nekaj misli, ki sem jih želel poudariti ob ponovnem, nedvomno razveseljivem pojavu tega vodnika. Njegova celotna podoba je privlačna, vsebina pa vsekakor koristna za spoznavanje našega jezika. Žal sem se ob nujnih bronamernih pripombah moral odpovedati še privlačnejši nadrobnejši primerjavi s še ne trideset let stari predhodnikom. Pri tem bi bil gotovo najzanimivejši fonetični del, saj sta si pri navedbi ali označitvi izgovorjave priročnika popolnoma različna.

FRANČEK LASBAHER

Otroški svet šaha

Susan Caldwell: Igramo šah. Ilustrirani učbenik. CZ 1990

Ob slovenskem prevodu Caldwellove mikavne večbarvne šahovske začetnice IGRAMO ŠAH (64 strani) je lepa priložnost za strokovno-meditacijski sprehod po svetu slovenskih šahovskih začetnic, ki so doslej vodile naše šolarje v bogato in neizčrpno miselnostno igro na 64 črno-belih poljih.

K odstranju šahovske zavese med mladimi nas vodi spoznanje, da je šahovska igra med našimi osnovnošolci zelo priljubljena – po neki raziskavi je na tretjem mestu med vsemi interesnimi dejavnostmi in 15 odstotkov učencev je vključenih v več kot šeststo šahovskih krožkov. Prvi šahovski krožki na naših osnovnih šolah so se pojavili pred dobrimi štirimi desetletji, le nekaj let kasneje so bila vpeljana vsakoletna šahovska tekmovanja, in ta so se ohranila vse do naših dni, vendar že bolj spopolnjena in na zahtevnejši ravni. Na osnovni šoli v Kočevju so nekaj let imeli šah med izbirnimi učnimi predmeti in ugotavljali so, da je pomembno pripomoček k miselnemu razvoju in vzgoji učencev. Škoda je, da so dobro začeto delo, ki je kazalo prve sadove, po nekaj letih opustili.

Šah kot miselna igra že stoletja spada v kulturno zakladnico človeštva ter je močno vzgojno in izobraževalno sredstvo pri kultiviranju mladine. V zadnjem desetletju mu svetovna šahovska organizacija (FIDE) in UNESCO namenjata posebno pozornost. Spodbujata in podpirata širjenje njegovega vpliva v mnogih državah po vsem svetu. Kar precej dežel, je že vpeljalo šah kot fakultativni učni predmet v osnovni pa tudi srednji šoli. Vsako leto je več šahovskega slovnstva za začetnike (vmes tudi že programirano slo-

v več sto osnovnih šolah. Le malo je narodov na svetu, ki premorejo bogato šahovsko slovnstvo, namenjeno začetnikom, prvenecem, ki jih je zvalil mik šaha. Slovenci se smemo s ponosom prištevati mednje.

Od leta 1946 – ko so izšli Vidmarjevi Razgovori o šahu z začetnikom in so bili v povojnem času prvi slovenski šahovski priročnik – do danes je bilo na slovenskem knjižnem trgu objavljenih deset šahovskih del, ki spadajo v razred slovnstva za šahovske začetnike in pa za kategorizirane šahiste. Od teh jih je osem izvornih in so jih napisali slovenski pisci (Vidmar, Bajec, Musil, Parma, Bavdek in Stupica), le dve deli sta prevedeni v naš jezik. Musilovo delo Spoznavajmo skrivnosti šahovske igre in Parmov Šah za vsakogar sta bila celo ponatisnjena. Omembe vredni pa tudi podatek, da je šahovskega besedila 2600 strani in je bilo natisnjeno v 30 tisoč izvodih. Za popolnejšo podobo o skrbi za šahovsko opismenjevanje šolske mladine je treba spomniti še na mnoge šahovske koticke v mladinskem revialnem, dnevnem in drugem tisku.

Caldwellovo delo je pisano za začetnike in je torej temeljni učbenik šaha za začetnike vseh starosti. Po grafični opremi in didaktični nazornosti, večbarvnimi diagramskimi predlogami in kratkimi, a umljivimi besedili za posamezna šahovska vprašanja spada med najsodobnejše šahovske začetnice. Mentorjem šahovskih krožkov pa se ponuja lepa priložnost, da lahko primerjajo te začetnice s popularnim delom Šah za mlade početnike, ki je izšlo leta 1977 pri sarajevski založbi Svetlost v deset tisoč izvodih in ga pozna domala vsak šah-

Jezdec, 1973, olje na platnu

stvo in računalniško podprto!). Ki ga izdajajo v izjemno visokih nakladah.

V svetu je že nekaj specializiranih raziskovalnih ustanov, ki na črno sp. mlajjih in preučujejo vzgojno, izobraževalno, socialno in še kako vlogo šaha pri vodenju in oblikovanju mladega rodu. Žal je za zdaj pretok mednarodnih informacij o vseh teh šahovskih spoznanjih med slovenskimi bralci neznan, celo izjema; to nas uvršča med zamudnike, hkrati pa se poglablja jez med tistimi, ki že obirajo prve sadove vložene truda, in nami. Vsako zaostajanje se hudo in trajno maščuje, brez truda pa ne moremo pričakovati večje pomoči komisije za šolski in mladinski šah pri FIDE.

Ce ni dobrega in primerne šahovskega slovnstva za mladino, ki se žele seznanja s šahom, ni ne napredka ne uspehov. Tega se najbolj zavedajo mentorji, šahovskih krožkov, ki orjejo ledino

hovski mentor. V učenju šaha je ta knjiga tedaj pomenila popolnoma nov način usmerjanja in vodenja začetnikov v svet šaha. Hkrati pa slovo od starega načina poučevanja te miselne igre. Obe omenjeni šahovski začetnici, bolj šahovski slikanici, sta nepogrešljivi pri sodobnem vodenju šahovskih krožkov, spadata pa tudi v vsako šolsko knjižnico.

Teh nekaj misli o šahovskih začetnicah pri nas je namenjenih šahovskim mentorjem, njim, ki iščejo najustreznejše učne poti pri vodenju in usmerjanju mladih šolarjev v skrivnosti in lepoto te prastare miselne igre. Prav je, da opozorimo na obe izjemni deli, saj si z njima šahovski mentor lahko zelo pomaga pri posodabljanju šahovske interesne dejavnosti. Šahovski mentor in šolski knjižničar naj poskrbita, da bo na knjižnih policah v šolski knjižnici tudi kaj šahovskega slovnstva.

MLADEN TANCER

Šaljivo bridka refleksija

Franček Rudolf: Kratka zgodovina Slovencev. Mladinska knjiga, Ljubljana 1990

Nekako zadnji dve leti trajajoče obdobje vsestranskega prebujanja, strnjevanja vrst, spravljanja ter iskanja skupnih imenovalcev in kazalnikov je nadvse primeren temelj za pisanje novih in še novejših zgodovin, za popravljanje do nedavnega edino veljavnih večnih resnic o sebi in drugih. vsakovrstnih krivic in prevrednotenje že malce okostenelih in zaprašenih vrednot, s tem vred pa za kar najbolj množično vračanje k pradavnim koreninam in zgledom. Tak čas je kot inkubator, v katerem imenitno uspevajo kar najbolj drzne in prevratne teorije; v njem pridejo do besede vsi, ki vedo vse o grbih, zastavah in kar je še simbolov, katerih naloga je utrjevanje zbujene narodne zavesti, samozavesti in ponosa.

S pomočjo takšnih in podobnih rekvizitov ustvarjeno zanosno razpoloženje, ki se napaja v navdušenju nad samim seboj, je zato kaj malo naklonjeno vsakršni kritiki, ki bi si drznila drezati v nove mite in legende.

Če že, jim je – brez prevelike bojzani, da bi sprožili neskončne brezplodne polemike, če ne kar pogromaško zavračanje – mogoče razumno nasprotovati le s pravšnjo mero duhovitosti in blage satire. Franček Rudolf se je v pričujoči knjigi odločil prav za takšno šaljivo-bridko refleksijo. Slovence najprej primerja z Indijanci pred Kolumbom: »Tudi o njih ni nobenih pametnih pisanih virov...« Poleg tega so Slovenci – po Rudolfo – narod, v stoletjih izurjen v vsestranskem prilaganju mimikriji nenapadalnosti. Ravno zaradi te svoje prikrite napadalnosti so tudi zelo kulturni. »Tembolj in ravno zato, ker nimajo lastne

kulture, pač pa so neprestno podvrženi pljuskanju tujih kulturnih vplivov... Ravno zato so Slovenci model ljudi prihodnosti, so plod kombiniranih civilizacij. So obenem kristjani, mahamedanci, leninisti, stalini, maoiisti in celo demokrati.«

Najpomembnejša lastnost Slovencev, kakor jih vidi Franček Rudolf, pa je, da plačajo in poplijo. Desetletja dolgo je bil mreč pomemben mit o tem, da so se Slovenci v NOB postarali na lastne noge in si izborili svobodo in dokazali, da so v zgodovino. Ravno tega jim smemo priznati. Slovenci se nikoli postavili na lastne noge. Če bi se, bi zdaj imeli lastno državo in lastno vojsko in lastno zgodovino in ne bi bila potrebna študija.«

Takšne podobne teze avtor duhovito utemeljuje v spreho skozi preteklost od koliščarjev prebivalcev utrjenih gradišč pri Rima in Bizanca, Marije Tezije, Napoleona in Prešerna Cankarja in Tita. Tretji del knjige, ki jo poživljajo ilustracije Tomaža Lavriča, sestavlja člankov, v letih 1989/90 več objavljanih v Dnevniku in I. mokraciji, ki se po svoje tako dotikajo njene osrednje teme. Ob koncu se Rudolfo piše še marsikaj, kar zgovorno ponazarja njegov odnos do pramatičnega zgodovinopisja; primer, da je »zgodovina za uporabna. Je predmet reklame in predmet kupčije in vir služba in priložnosti za čustvene ganotje in zapravljanje...«

Skratka, namesto spodbujanja k evforičnemu samozadovoljenju duhovito povabilo k treznejšemu razmisleku.

IZTOK ILICH

Nova poljudnoznanstvena knjižica

Marijan Prosen: Veliki in Mali medved. Samozaložba Ljubljana 1990

Marijan Prosen, astronom in pisatelj, je konec leta 1990 izdal novo knjižico za otroke. Za Astronomčkom Tončkom in Prvim stikom z vesoljem smo zdaj dobili knjižico Veliki in Mali medved, zbirko starogrških mitov, prirejenih za učence razredne stopnje.

V prvih dveh knjižicah nas zanimivo pouči o planetih, ki so z Zemlje najbolj vidni. Še več kot to: postavi nas v vlogo raziskovalcev: uči nas tehnike opazovanja, merjenja in zapisovanja izidov, obenem pa opozori, da je raziskovanje lepo, a resno in zahtevno opravilo.

Najnovejša Prosenova knjižica Veliki in Mali medved povede mlade bralce pod zvezdnato nebo, da tam med množico zvezd, vidnih s prostim očesom, poiščejo nekatera ozvezdja, ki so jih poznala in jih poimenovala že stara ljudstva.

Vsako ime ozvezdja skriva zanimivo, večkrat skoraj pretresljivo zgodbo o davnih dogodkih in ljudeh, o bogovih in polbogovih ter o živalih z nenavadnimi lastnostmi.

In že smo sredi bajk – deset jih je – ki jih je za svoje bralce izbral in priredil Marijan Prosen. To so zanimive zgodbe, v katerih se prepletajo ljubezen in pogum nastopajočih junakov, njihova ljubežnost in maščevalnost, požrtvovalnost in sebičnost pa tudi plemenitost in modrost. Na koncu zmeraj zmaga dobro, saj je nosilec dobrega vsaj posmrtno ovekovečen na nebu; od tam sveti kot ozvezdja še poznim človeških rodovom.

Bajke nam povedo to in ono o življenju v davni antiki. Otrok si jih bo vtisnil in zavest še posebej zato, ker gre do srca.

Z junaki tako zelo podoživljajo njihove zgodbe in nezdode, d povsem naravno, da bi nato videli na zvezdnatem nebu dobe Velikega in Malega medveda, Laboda, Voznika, Perja in druge. In tako nas pisatelj terarno umetnino privede v prago astronomije. Vendar bi otrok kljub preloženemu za manju za opazovanje zvezdnega neba v težavah, če mu zdaj ne pomagal Matjaž Šmidt, ki knjižico ilustriral tako do selno, da je speljal most od literarnega besedila do skice ozvezdja. Skico ozvezdja je nam vsakokrat oblekel v podobno val, predmeta ali človeka, katerem je ozvezdje dobilo ime. Besedila bajk so kratka, do stran ali kaj več, tako da se tudi še nesprenni bralci ne smeli prestrašiti. Ker so pisane z velikimi tiskanimi črkami bodo po knjižici – slikanici še branje zanimivo in koristno vse učence do četrtega razreda zlasti pa v tretjem razredu, k se tematika bajk dotika uč vsebin o orientaciji v naravi in bodo mnogi učenci, če jih bo spodbudili, želeli zvedeti o vsem tem, zlasti o vesolju. Konec knjižice sta pripravila avtor in ilustrator nekakšen povitek: skica prikazuje glavna ozvezdja, ki jih lahko opazujemo naših krajev. Pri tem sta za izdišče Veliki voz in Severnica.

Knjižico končuje seznam astronomskih vsebin, primerno za obravnavanje na razredni stopnji osnovne šole (od 1. do 4. razreda). Vsem, ki delajo z učenci te starosti, predvsem učiteljem, razrednim učiteljem, bodi seznam koristil.

DARINKA SIVEC

Zgodnje učenje tujih jezikov: nujnost ali evforija?

»Pod zgodnjim učenjem tujih jezikov pojmujejo kakršno koli obliko institucionalnega poučevanja in učenja tujih jezikov v predšolski dobi oziroma v prvih štirih letih osnovnih šol.« (Prof. dr. Freudenstein)

Ugotovitev, da se otroci učijo tujega jezika – seveda razvojni stopnji primerno – veliko lažje v zgodnjem otroštvu kot kasneje, da se te zgodnje izkušnje pozitivno zrcalijo v oblikovanju njihovih kognitivnih sposobnosti, ni nova. Takšna spoznanja so se izoblikovala iz dolgoletnih izkušenj, poskusov, študij in raziskovalnih projektov doma in na tujem. Novo je morda le to, da dobiva to področje v povezavi z evropskimi procesi povsem drugačno aktualno medkulturno in pragmatično razsežnost.

Medkulturna razsežnost pomeni medsebojno zblizevanje po jezikih, kulturah in civilizacijah narodov ne glede na njihovo številčno zastopanost v evropskem prostoru. Vizija prihodnje Evrope naj bi ne bila prevladala enega ali drugega »svetovnega« jezika, temveč večjezičnost. Kako se ta neproblematično uveljavlja v praksi, nam dokazujejo primeri Skandinavije, dežel Beneluksa, Kanade, projekti spoznavanja »jezika sosedov« v nekaterih drugih evropskih državah ipd. Pragmatična razsežnost jezikovne kompetence seveda ni zanemarljiva, vendar so pred njeno nadvlado svarili evropski šolski ministri na eni izmed konferenc že leta 1979 in izrazili bojazen, da bo komunikacija med evropskimi državljani nekoč v »skupni hiši omejena zgolj na franke, marke, guldne in pezete« (citat).

Možnost za vpeljevanje tujega jezika

V svetu in pri nas izbirajo različne modele vpeljevanja tujega jezika v šolski proces, takšne, ki ustrezajo okoliščinam, stroki, ciljem, ki zahtevajo takšno ali drugačno odločitev, ter navsezadnje denarnosti družbe. V času neomejenih informacijskih možnosti, ki nam ponujajo vpogled v izsledke že končanih projektov doma in na tujem, bi izgubljali čas, če bi se lotevali zadeve s prvo črko abecede. Enako napačno bi naredili, če bi kot odgovorni pedagogi popustili trenutni evforiji širše javnosti, staršev, šol in učencev ter zgodnjega vpeljevanja tujih jezikov ne bi pospremili z vsemi potrebnimi strokovnimi dokazili in predvsem z didaktično pripravo na zahtevno in odgovorno delo z majhnimi otroki.

Zanimivo bi bilo primerjati, kako rešujejo šolske oblasti problematiko zgodnjega učenja tujih jezikov v več evropskih državah, a se bom tokrat omejila le na Jugoslavijo in Avstrijo.

● Zagrebški model

Prvi tuji jezik je vpeljan v drugem razredu osnovne šole s po dvema urama na teden in ob deljenih oddelkih. Poskus poteka že več let na vzorcu šol, v njih je zagotovljeno nepretrgano učenje istega tujega jezika do osmega razreda. Program izvajajo predmetni učitelji tujih jezikov, veliko teh je tudi soustvarjalcev učnega gradiva.

● Beograjski model

Pred več kot desetletjem je bil vpeljan »drugi« tuji jezik na večino beograjskih osnovnih šol s po dvema urama na teden vse do osmega razreda. »Prvi« tuji jezik je ostal na predmetni stopnji po veljavnem predmetniku osnovne šole. Pouk izvajajo učitelji tujih jezikov, učno gradivo za štiri alternativne jezike (angleški, nemški, francoski in ruski jezik) pa je izdala beograjska založba.

● Avstrijske izkušnje

V šolskem letu 1983/84 je bil prvi tuji jezik (v Avstriji je to skoraj brez izjeme angleški jezik) poskusno vpeljan v 3. in 4. razred s po dvema 30-minutnima enotama na teden (Verbindliche Übung Lebende Fremdsprache); poučujejo praviloma učitelji razrednega pouka, ki so za to navoljo posebej usposobljeni, program pa je določen z učnim načrtom. Tako kakor je v Avstriji navada, je tudi za to stopnjo na voljo več alternativnih potrjenih učbenikov. Značilno je, da gre v vseh primerih za gradivo domačih avtorjev, in ne tujih založb. Problem enajstletnih učencev z izkušnjami ali brez njih v učenju angleškega jezika rešujejo z notranjo ali fleksibilno diferenciacijo.

● Poskus v Mariboru

V šolskem letu 1990/91 poteka na treh mariborskih šolah (s po tremi oddelki angleškega in nemškega jezika) eksperimentalni pouk tujega jezika v tretjem razredu, obsega pa dve uri na teden.

Cilji pouka so predvsem razbremeniti kasnejše dojemanje tujega jezikovnega področja s senzibilizacijo za drugačen glasovni sistem, ustvarjanje trajnejše spodbude za učenje tujega jezika ter razvijanje sposobnosti sprejemanja drugačnega in drugačnosti kot samo po sebi umevne sestavine v razvoju otrokove osebnosti. Učenci se ob igri, pesmi in simulaciji seznanjajo s temelji sporočanja v tujem jeziku, postopoma pa razvijajo tudi posebne tehnike učenja.

Pri izbiri učbenikov je imela

projektna skupina v mislih končni cilj, to je boljši izkoristek pouka tujega jezika na predmetni stopnji s spodbujanjem tistih značilnosti v otrokovem razvoju, ki so še značilne za to starostno stopnjo (spontanost, sposobnost imitacije, želja po individualnem izražanju, veselje do nastopanja ipd.). Ob takšnem razmišljanju učbeniki, ki zahtevajo od učenca hitro napredovanje v jeziku, seveda niso prišli v poštev, zato smo se odločili za dve že preskušeni različici: učbenik Chatterbox založbe OUP za pouk angleščine in učbenik Deutsch mit Peter und Petra za pouk nemščine.

Že od začetka se zavedamo, da tuji jezik vsaj na tej stopnji ne more in ne sme zdrkniti v vlogo »posameznega predmeta«, nasprotno: zaživeti mora kot sredstvo za sprejemanje, doživljanje in izražanje vsega tistega, kar obdaja otroka doma in v šoli, tudi če so vzorci njegovega jezikovnega ravnanja omejeni na nekoliko preprostejšo komunikacijo. Vizija zgodnejšega vpeljevanja pouka tujega jezika ne le pri nas, temveč tudi v deželah z dolgoletno tovrstno eksperimentalno tradicijo, je njegova včlenitev v celostno podobo osnovne šole. Edini spodrselj, ki ga pri tem ne smemo narediti, je ta, da bi površno prevzeli nekatere rešitve zaradi domnevne naglice ali nestrpnosti.

Vsem, ki se lotevajo poučevanja otrok v takšni ali drugačni obliki, velja napotek, da je prvo otrokovo srečanje s tujim jezikom izkušnja, ki je ni mogoče izbrisati, pa tudi škodo, povzročeno z napačnimi didaktičnimi prijemi, kasneje težko popravljamo. Zavedamo se, da za naše učence nič ni tako dobro in prijazno, da ne bi bilo lahko še boljše in prijaznejše.

HERTA OREŠIČ

Malo drugačne domače naloge

Domače naloge so nekakšne nujne nadloge, ki naj bi učence prisilile k dodatnemu domačemu delu in s tem k utrjevanju med poukom predelane snovi. Pri tem se lahko postavi vprašanje tako o količini kakor o vsebini nalog. V tem zapisu iz svoje prakse se bom lotil samo vsebine.

Le komu niso ostale v spominu učiteljeve besede, ko je minuto pred zvonjenjem »zrecital«: »Za domačo nalogo napravite vaje 2, 3, 4, na strani 67.« Seveda je učitelj pričakoval, da bo naloga opravljena do prve naslednje ure pouka. Tako je postal poglobitveni učencev problem, kako pravočasno opraviti nalogo, in ne njena vsebina. Če naloge ni opravil, je sledil minus, nezadostna ali kakšna druga oblika kazni.

Večino nalog so vaje, namenjene urjenju in utrjevanju katerega pravila. Učenci morajo po natančno določenem navodilu opraviti predpisan postopek; če se niso zmotili, dobijo za nagrado pravilen rezultat, tega pa lahko preverijo v dodatku učbenika. Seveda je pri tem tipu nalog povsem odveč učenčeva ustvarjalnost. Učenci zaradi preobremenjenosti pogosto pa tudi zaradi svoje lagodnosti »pridno« izrabljajo dejstvo, da mora dobiti vsaj razred enak rezultat po isti poti.

Naloge množično prepisujejo drug od drugega. Znan mi je primer srednješolskega razreda, kjer so si učenci po medsebojnem dogovoru razdelili naloge pri posameznih predmetih, in te so bile nato na voljo za prepisovanje. Samo po sebi se postavi vprašanje, ali so takšne naloge potrebne.

Biologija v srednji šoli ni predmet, pri katerem bi bile domače naloge nekaj običajnega ali samoumevnega, kot je to pri matematiki ali tujem jeziku. Učenci morajo največkrat odgovoriti na vprašanja ob koncu poglavja; ta so predvsem prisila za natančno branje besedila in ne dopuščajo prevelikih ustvarjalnih možnosti.

Da bi presegel raven gole reprodukcije prebrane snovi in po svoje pripomogel k vzgoji ustvarjalnosti, sem zasnoval sistem domačih nalog, ki jih morajo opraviti učenci prvega letnika gimnazije. Vodilo pri sestavi nalog je, da mora biti vanje včlenjena učenčeva ustvarjalnost. Rezultat naloge ne sme biti znan vnaprej, vsak učenec mora dobiti rezultat po samostojni poti, s svojim delom. Pri tem ima vso ustvarjalno svobodo. Učenci lahko naloge opravijo v zase najprimernejšem času, saj jih z navodili vred dobe septembra, od datu pa jih morajo maja. Samo po sebi se razume, da so naloge tudi ocenjene.

Njihova vsebina se iz leta v leto spreminja, temeljni nalog pa je deset. Izbrane so iz različnih literarnih virov, levji delež pa so prispevali učenci sami. Ob koncu vsakega šolskega leta se namreč z učenci pogovorim o opravljenih nalogah. Učenci takrat sami določijo tiste, za katere menijo, da jih morajo opraviti njihovi nasledniki. Predlagajo lahko zamenjave, in če predlog podpre večina, ga uvrstim v seznam nalog za naslednje šolsko leto.

V šolskem letu 1990/91 morajo učenci po izbiri prejšnjega rodu opraviti te naloge:

1. Napiši najmanj petdeset mogočih načinov uporabe za poljubno izbran predmet (pr. grablje, likalnik...)
2. Postavi si najmanj petindvajset vprašanj o isti živali ali rastlini in nanja izčrpan odgovori.
3. Postavi si hipotetično možnost in poišči najmanj petindvajset mogočih posledic (pr. Kaj bi se zgodilo, če bi imeli štiri roke?)
4. Napiši spis, v katerem se vživiš v vlogo neke živali, ne da bi to žival omenil (pr. Opis pokrajine z golobovimi očmi)

5. Opiši in ustrezno dokumentiraj lokalni ekološki problem ter poišči zanj primerno rešitev!
6. Napravi seznam vseh drevesnih vrst v lokalnem gozdu. Seznam dokumentiraj z izdelavo herbarija listov ali iglic!
7. Opiši dogodek v naravi, ki se ti zdi nenavaden in pri katerem si bil sam!
8. Ugotovi, kako bi lahko doma prihranili čimveč energije (učemlji rešitve).
9. Postavi si problem iz naravoslovja in odgovori nanj. Odgovor mora biti napisan kot krajša seminarska naloga z uporabo vsaj treh različnih literarnih virov (npr. Nočne živali, Drevje mestnega parka, Kako dihaajo vodne žulke...)
10. Včleni se v Univerzitetno knjižnico in jo tudi uporabljaj!

Naloge, ki so pred vami, seveda niso edina zveličavna oblika domačega dela in ne morejo biti recept za vse predmete. Res pa je, da jih učenci ne spre-

jemajo z odporom, kot nekakšno nujno zlo, ki ga je treba odpraviti čim manj boleče.

ANDREJ ŠORGO

Tempo secondo, 1975 (Iz ciklusa Kronika o Sarajevu) barvni lesorez, detajl

iz prakse
za
prakso

KULTURNI DNEVI NA ŠOLAH

Sveže zamisli in izvima ustvarjalnost

Kaj pa je to kulturni dan? me je pred nedavnim na enem od pogovorov o kulturi na terenu vprašal dijak. To mi je, povedano po resnici, pravzaprav dalo misliti, še posebno zato, ker iz izkušnje vem, da so pod tem naslovom v preteklosti počeli marsikaj, tu in tam tudi kaj nekulturnega, ponavadi pa bolj ali manj nezanimivega za mlade ljudi. Bili so časi, ko so se na šolah pohvalili, da so izpeljali uspešen kulturni dan, ta pa je bil videti približno takole: Vse učence so zbrali na ogled filmske predstave, včasih tudi skrajno slabe, in jih prepustili same sebi, saj mentorjev ni bilo zraven. Drugje so spet organizirali ogled gledališke predstave ali muzeja.

Kot nasprotno utež takšnemu kulturnemu dnevu, seveda v dobrem pomenu, pa lahko opišem zgled iz osnovne šole Veržej, kjer so za slovenski kulturni praznik, 8. februarja, pripravili pedagoške delavnice, kot so pomenovali ustvarjalno delo otrok in učiteljev na domala vseh kulturnih področjih. Učitelji in učenci so se šli gledališče, modno oblikovanje in folkloro, izdelovali pa so tudi različne izdelke iz slame in šibja.

Seveda bi bilo slabo, če bi ogled takšnih ali drugačnih predstav in obiske kulturnih hramov kar črtali iz sporeda kulturnih dni. Pomembno je, da je težišče na lastni čim bolj izvirni ustvarjalnosti učencev, to pa naj bo povezano z ogledom predstav zunaj šole.

Iz tega, kar sem sam videl na terenu in prebral, bi lahko kot nekaj vzorčni kulturni dan ponudil v razmislek in morebitno izpeljavo tole: Kulturne dneve je treba – če je le mogoče – že vnaprej načrtovati v programu dela šole in tudi interesnih kulturnih dejavnosti ali šolskih kulturnih društev.

Program naj ne bo zgolj izid zamisli in dela posameznih mentorjev in raynatelja šole, temveč rezultat izkušnje prejšnjih kulturnih dni in skupnega prizadevanja učiteljev, učencev in zunanjih kulturnih dejavnikov, kot so na primer glasbena šola, občinska knjižnica, muzej in občinska ZKO.

Kulturni dnevi so lahko primerno nadomestilo dozodajšnjih številnih proslav, ki so se bolj ali manj »izpele«, ker so bile preveč stereotipne in še preveč jih je bilo. Seveda pa je lahko kulturni dan z dobrim sporedom zelo lepa proslava, na primer za dan žensk.

Praviloma naj bi bil vsak kulturni dan po vsebini in izpeljavi drugačen od vseh prejšnjih kulturnih dni. To pa zahteva od mentorjev in učencev veliko razmišljanja in svežih zamisli, brez katerih bodo še tako uspešno izpeljani kulturni dnevi postali dolgočasni in nezanimivi.

Kulturne dneve je mogoče organizirati za vsak razred posebej in za vso šolo; to je predvsem odvisno od števila razredov in učencev in navsezadnje od dogovora in vsebine kulturnih dni.

Že nekaj dni pred načrtova-

nim kulturnim dnevom bi se bilo treba o programu in izpeljavi pogovoriti z vsemi učenci in vsemi učitelji, ne glede na to, kateri predmet poučujejo. Takšne pogovore je najlažje speljati po razredih, saj mora biti učencem omogočeno, da dajejo pripombe in sprašujejo.

Kulturni dan traja pač samo en dan ali manj, zato ni mogoče vseh vsebin »spraviti« v ta okvir. Na primer: o filmu in njegovi vlogi, značilnostih in postopkih za snemanje filma bi se kazalo pogovoriti z učenci, ki jih to področje zanima, že prej, na sam kulturni dan pa naj bi pripravili scenarij in posneli vsaj nekaj kadrov. V naslednjem kulturnem dnevu ali ob drugi priložnosti bi lahko film dokončali in se predstavili o njem pogovarjali, če je le mogoče v navzočnosti filmskega kritika, ki seveda ne gleda na film iz oblakov in ne podcenjuje ljubiteljske filmske ustvarjalnosti.

Primerito bi bilo, če bi si filmarji na šoli, še preden se lotijo svojega filma, ogledali v domačem kinematografu ali kje drugje kak kakovosten, vendar gledljiv film in se o njem pogovorili, vsaj s svojim filmskim mentorjem na šoli. Učenci so s svojimi mentorji ugotovili, da v šolskem okolišju še niso raziskane domače šege in navade, ki tako tonejo v pozabo. Zato so sklenili, da se bodo oglašili pri domačinih in popisali vse, kar je s tem povezano. Pri tem jim naj pomaga učitelj mentor, lahko pa tudi bolj razgledan krajan, ki ga to področje posebno zanima. Po končani akciji, ki spet ni nujno vezana samo na en kulturni dan, naj bi se popisovalci pogovorili o svojih izsledkih še s strokovnjakom, morda z etnologom. Svoje zapise in ugotovitve bi kazalo objaviti v posebni številki šolskega časopisa, ta naj bi bila na voljo tudi vsem v občini, ki imajo nalogo skrbeti za kulturno dediščino, in turističnemu društvu, ki naj bi skrbelo za obujanje in ohranjanje domačih običajev.

Ker pa nisem vseznalec in sem prepričan, da je med učitelji in učenci veliko takšnih, ki bi lahko tudi v Prosvetnem delavcu živo opisali svoje zgledne kulturne dneve, bom omenil samo še en primer.

Učenci, zlasti mlajši, imajo radi lutke in lutkovne predstave. V marsikaterem vrtcu vzgojiteljice, seveda pa tudi na marsikateri šoli zlasti učiteljice že leta načrtujejo in izdelujejo skupaj z učenci lične in izvorne lutke in jih uporabljajo pri predstavah ali pa pri predstavah in razstavah. To je vsekakor primerno početje za kulturni dan, ko bi lahko kakšne zares izvorne in kakovostne lutke za primeren denar tudi prodajali, na primer turistom med turistično sezono.

Torej, kulturni dan naj ne bo dolgočasna proslava, temveč predvsem velika razgibana in ustvarjalna dalavnica, v kateri se bodo živo izrazile vse raznotere sposobnosti otrok in njihovih domačih in drugih mentorjev.

TONE ŠTEFANEČ

Slavistično društvo Ljubljana

vabi na srečanje, ki bo v soboto, 16. februarja 1991, na Filozofski fakulteti, soba 4 v pritličju.

Ob 9. uri bo predstavitev lužiške srbsčine (dr. Janez Zor), ob 10.30 pa srečanje in pogovor z dr. Stjepkom Težakom, znanim hrvaškim slavistom in piscem del o metodiki pouka.

Pridite! Izrabite, kar pripravimo!

Dr. MILAN DOLGAN, predsednik

dopisniki poročajo

Drago Korošec

Le dva tedna pred osemdesetim rojstnim dnem je umrl glasbeni pedagog in učitelj matematike Drago Korošec. Rodil se je v Zagorju kot sin rudniškega uslužbenca. Vsi v družini so bili zelo glasbeno nadarjeni, saj je Drago Korošec starejši brat vrhunskega opernega pevca Ladka Korošca, hčeri pa je vzgojil v glasbeni umetnici, priznani tudi v tujini.

Drago Korošec je po končanem učiteljskem nastopil prvo službo kot učitelj na osnovni šoli v Izlakah; tam je vodil tudi mladinski pevski zbor, na Lokah pri Zagorju pa delavski pevski zbor Loški glas. Kot pevovodja si je pridobil izkušnje že na učiteljski, saj je že med šolanjem vodil moški pevski zbor.

Leto kasneje, 1934, je bil premeščen na šolo v Leskovcu pri Krškem. Tam je vodil moški zbor, tamburaše, sodeloval je pri orkestru, ob vsem tem delu pa je še študiral na konservatoriju.

Po odsluženem vojaškem roku je bil učitelj in upravitelj v Dobju pri Planini nad Cerknico. Tudi tam je vodil mladinski pevski zbor, igralsko družino in godbo na pihala, ob nedeljah pa je še zmeraj zahajal na Loke pri Zagorju k svojemu zboru Loški glas. Med službovanjem v Dobju se je poročil z upraviteljico šole v Jurklostru, s Črnomaljško Marijo Plut.

Naslednje njegovo delovno mesto je bilo na šoli na Lokah, obenem pa je na meščanski šoli v Zagorju vodil tamkajšnji pevski zbor. 1940 je začel študirati na Višji pedagoški šoli v Beogradu.

Julija 1941 se je z družino pred Nemci umaknil v Črnomelj, kasneje pa je nadaljeval študij na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

V belokranjski brigadi - pridružil se ji je po kapitulaciji Italije - se je ukvarjal s kulturo in propagando; vodil je brigadni moški zbor, urejal brigadni list Polet in organiziral partizanske kulturne prireditve. Uglasbil je več partizanskih pesmi - Hiti brigada petnajsta, pesem Vetrju, Pesem 15. brigade in tri pesmi treh bataljonov, pesmi, ki so jih

borci prepevali na proslavah in pohodih. V osvobodjeni Beli krajini je ustanovil harmonikarski zbor.

Po vojni je najprej deloval na nižji gimnaziji v Mostah (ob rednem delu je vodil mladinski pevski zbor in zbor harmonikarjev v Mostah) in nadaljeval študij na Akademiji za glasbo.

Od oktobra 1948 do upokojitve 1965 je bil zaposlen na Srednji tehniški šoli v Ljubljani, poučeval je matematiko in razvijal pevsko kulturo mladih. Spodbujal je njihovo ljubezen do glasbene umetnosti in veselje do javnega kulturnega delovanja. Ni bilo šolske proslave, kjer ne bi nastopili njegovi pevci.

Pevski zbor ljubljanskih tehniških šol je pod vodstvom prof. Korošca ponesel slovensko pesem tudi v naše tovarne, med delavce, in v koncertne dvorane po vsej Sloveniji. O pevskih vajah in nastopih so učenci pisali kroniko, ki je zbrana v štirih debelih zvezkih. Jubilejni zbornik ob 15-letnici leta 1962 omenja, da je imel dotlej več kot dvesto nastopov in koncertov po Štajerski, Koroški, Primorski, Beli krajini, Istri in Dalmaciji.

Drago Korošec je vzgojil tudi nekaj pevovodij, ti pa so pozneje na svojih delovnih mestih organizirali in vodili delavske pevske zборе.

Poleg mladinskega pevskega zbora na Tehniški srednji šoli je vodil še mladinski pevski zbor in harmonikarje v Mostah, delavski pevski zbor Slavec v Ljubljani, zbor na ženski obrtni šoli na Rakovniku, ženski zbor Ekonomske srednje šole, zbor in oktet slepih in še delavski pevski zbor Loški glas na Lokah pri Zagorju.

Z odhodom Draga Korošca je po letu 1967 petje na Tehniški šoli zamrlo, ni pa se pretrgala čustvena in kulturna povezava med nekdanjimi pevci. Leta 1976 so se spet zbrali in organizirali pevsko društvo Tehnik.

Za svoje delo je Drago Korošec prejel več priznanj in nagrad, tudi medaljo dela in srebrno značko Zveze Svobod.

Naj nam bosta njegova požrtvovalnost in ljubezen do dela spodbuda in zgled.

RADO TORKAR

Praznovanje 140-letnice prve gimnazije v Mariboru

Vrniti gimnaziji duhovni blišč

Leto 1990 bo prav gotovo ostalo v zgodovinskem in izročilnem spominu Prve gimnazije in tudi mesta Maribor. Prav to v marsičem prelomno leto je tudi leto visokega jubileja naše šole, ki smo mu konec preteklega leta z velikim zadovoljstvom namenili vso našo pozornost. Posebno srečno naključje za nas je, da smo prav letos doživeli ukinitve Srednje družboslovne šole in ponovno vpeljavo gimnazije. In tako smo ponosni, da smo po teh donkihorsko železnih časih, ko so samoupravni mlini pomeli z nekdanjo veličino tega hrama učenosti in zameglili duhovni blišč stare gimnazije, stopili z novimi obeti, z novo podobo in starim, dobro znanim imenom, pred mlade rodove. Zato je v nas vzniknila želja, da bi to prelomno leto še posebej zaznamovali. In tako smo z veliko volje in truda želeli prikazati šolo kot vsestransko ustvarjalno žarišče mladih, ki je tesno povezano s svojim mestom. Pri tem nas je vodilo spoznanje, da šola srka moč in odmeve iz svoje tradicije, zato smo se ves čas povezovali s starejšimi, nekdanjimi

učenci Prve gimnazije, danes priznanimi strokovnjaki na mnogih področjih. Zasnovali smo splet prireditev in jih poimenovali Teden Prve gimnazije od 10. do 15. decembra 1990. V teh dneh so mladi skupaj s svojimi profesorji prikazali ustvarjalno moč šole na kulturnem, poučnem in športnem področju. Prireditve je bilo toliko, da vseh ni mogoče omeniti, zato naj na kratko orišem le nekatere.

Zelo pomemben dogodek za zgodovino šole je izdaja zbornika in glasila, dveh publikacij, ki vsaka po svoje osvetljuje njeno preteklost.

Zbornik je zgodovinski dokument, v njem so zbrani podatki o nastanku šole, o vseh spremembah, ki jih je doživljala, in imena vseh dijakov zadnjih razredov vse od leta 1918/19. To sliko življenja šole pa dopolnjuje še glasilo Gymnasium, ki so ga skupaj ustvarili nekdanji in zdajšnji dijaki šole. Prav pričevanja in spomini nekdanjih dijakov še posebej oživijo tkivo mladostnega življenja, ki se je nekdanj in danes predlo za starimi zidovi. Zavedali smo se namreč, da je

zgodovinska obravnava dokumentov, kot so kronika, odloki, šolski urniki, sezname in hišni redi, spričevala, dnevniki in redovalnice, nekoliko pomanjkljiva, zato smo temu dodali še kanček živga spomina in tako hoteli ujeti utrip preteklega življenja. Ob tem početju pa smo bili sami presenečeni, da smo se naenkrat znašli pred tako bogato preteklostjo, prepredeno s tako zvenečimi imeni. Publikaciji smo namenili kot spomin vsem, ki so se nekdanj in danes morda s plahimi koraki vzpenjali po starih stopnicah in se veselili svoje zrelosti po maturi. In zelo ponosni smo, da se še danes radi vračajo. Med njimi so danes Slovincem zelo znana imena, kot so npr. dr. Anton Trstenjak, Anton Ingolič, Zarko Petan, Janez Strnad, Franček Rudolf, Božo Kos, Ivo Daneu, če omenim le nekatere.

Šola je že od nekdanj znana po svojem razgibanem kulturnem življenju, saj je prav tu začelo svojo umetniško pot veliko znanih slovenskih umetnikov z vseh področij, pisatelji in pesniki Zarko Petan, Anton Ingolič, Nada Gaborovič, Franček Rudolf, Vladimir Gajšek, Andrej Brvar, slikarji, med njimi Lajči Pandur, in še posebej veliko ljudi, ki so se zapisali gledališču, Milena Muhičeva, Mirjam Korbar, Tomaž Pandur. Tako je nastajala bogata kulturna tradicija šole, ki jo zelo uspešno nadaljujejo tudi zdajšnji dijaki. Če bi na kratko hoteli označiti teden naših prireditev, bi morda morali reči, da je bil to teden mladostnega vrvenja, ki smo mu komajda mogli slediti, vanj pa se je pomešala zrela ustvarjalnost. Tako so v tem času dijaki Prve gimnazije, zdajšnji in nekdanji, poživilili svoje mesto z razstavami, glasbenimi in likovnimi prireditvami, gledališkimi predstavami in literarnimi večeri. V že uveljavljenem šolskem razstavišču Avla smo isti večer odprli kar tri razstave hkrati. Dela za likovne razstave so prispevali umetniki - nekdanji dijaki šole, in so bila razstavljeni v prostorih Avle in Umetnostne galerije, knjižna dela nekdanjih dijakov pa v Univerzitetni knjižnici.

Poseben pridih mladosti so imele dramske predstave, saj je gledališka dejavnost na naši šoli nekaj posebnega. Prav v naših prostorih je delovalo mladinsko gledališče Tespisov voz, iz katerega je izšlo danes toliko znanih imen. Začetek praznovanja so si učenci zamislili z dramsko uprizoritvijo na starih šolskih stopnicah na Leninovem trgu, kjer je v soju žarometov šola zaživela s svojim mestom, saj je slikovita prireditev sredi mesta na prostem privabila marsikaterga Mariborčana. Obenem se je začel glasbeni maraton po mestu, in sicer tako, da so se mladi glasbeniki razkropili po Mariboru in tako ponesli diš svojega mladostnega navdušenja med ljudi. Vse prireditve so bile zasnovane tako, da so sodelovali zdajšnji in nekdanji dijaki. Nekdanji učenci, danes strokovnjaki, so mladim pripravili predavanja in okrogle mize - o učnem procesu, sodelovanju z univerzo, vzgoji, varstvu narave, sodobni ekonomiki, ekologiji, nekdanji in zdajšnji gimnaziji, morali mladih, nato predavanja s področja biologije, fizike idr. Ob tem nas je še posebno veselilo, da smo lahko povabili tudi profesorje Uršulinske šole v Gradcu, s katerimi že nekaj časa sodelujemo. Najlitemiši del našega praznovanja pa je bila petkova slavnostna akademija v Kazinski dvorani SNG Maribor, ki so se je udeležili mnogi povabljeni, med njimi pred-

vsem akademik dr. Anton Trstenjak, minister dr. Peter Vencelj, mariborski županja Magda Tovornik ter nekdanji ravnatelj in profesorji prve gimnazije. Spodbudne besede zdajšnje ravnateljice prof. Cvete Babič, je šola doživela svojo renesanso in se bomo zato z večjim zagonom trudili ustvariti ji novo podobo, s čimer ne le tolažilo in obenem spodbudili smo v tednu dni dokazali, da skrivna neizmerno veliko duhovne ustvarjalne moči. Za konec praznovanja so mladi pripravili pravo gledališko predstavo na velikem odru gledališča, to je bil svojevrsten dogodek saj je že od nekdanj bistvena sestavni deli nastopali na velikem odru. Kulturne prireditve in predavanja niso bila edina dejavnost tega teden, saj je že od nekdanj bistvena sestavni deli nastopali na velikem odru. Kulturne prireditve in predavanja niso bila edina dejavnost tega teden, saj je že od nekdanj bistvena sestavni deli nastopali na velikem odru.

Bil je čas, ko so učenci pred ukom telovadili na Leninovem trgu, kar si danes sicer težko predstavljamo. Res pa je, da je tudi športna dejavnost na šoli bila zmeraj ena izmed glavnih, zato smo prav v spomin na to priložnost šolskega življenja organizirali spominski tekmi v odbojki in košarki, in sicer v športni dvorani v Mariboru. Nastopile so znane odbojkarice Palome Branika in košarkarice, med katerimi je bil tudi Ivo Daneu. Prireditve je povezoval Branko Msimovič, pela pa je Alenka Pinterič.

Ob koncu naj povem, da je bil sicer naporen, a neizmerno lep teden, ko je bila šola polna ustvarjalnosti, ko je povezovala vse svoje po tekle in zdajšnje moči, bil je čas, ko srečal na hodniku nekdanje učence, ko si lahko obiskal koncert v Kazali modno revijo v šolski telovadnici, ko si bil ponosen na zbirke, za katere morda nisi niti vedel, da jih šola ima, ko so te raznobarni plakati po vse mestu opozarjali, da teh več kot tisoč ljudi naše šole hoče nekaj pokazati. To je bil čas odprtih vrat, vedno znova se porajajočih zamisli, o skov, veselih in pozabljenih trpljenjih spominov nekdanjih dijakov. Vse dokazuje, kako globoko je vkorenjena šola v zavest tistih, ki so nekoli prestopili njen prag. Prav to sta svoje dokazali tudi dve družabni prireditvi, in sicer skupen večer za nekdanje in sedanje profesorje, ki se ga udeležilo nenavadno veliko ljudi, ples Prve gimnazije in lepi dvorani JLA.

Odveč je povedati, da smo vložili veliko truda in energije v tako obsežno praznovanje, vendar smo tu veliko pridobili. Marsikdo je šele danes spoznal zgodovino šole, njeno tradicijo in njeno bogastvo, ki je raztreseno povsod, saj je 140 let res zelo dolga doba. Verjetno smo marsikoga tudi pozabili, saj je po stopnicah v prihodnost stopalo na soče in tisoče maturanov. Tem opravičujemo, ker se zavedamo, da vsak posameznik delček naše skupne zgodovine, obenem pa se zahvalimo vsem, ki so nam kakorkoli pomagali, in teh je bilo zelo veliko.

Naj končam še enkrat z besedami, da nas je vodila ena sama misel, vrtni gimnaziji njen nekdanji duhovni blišč, in mislim, da nam je to uspešno. Zdej, ko je pot začrtana, bo naše delanje.

DANA KUNTU

Prizadevanja za enotnost mednarodnega učiteljskega gibanja

Delegaciji dveh mednarodnih učiteljskih organizacij IFFTU (Mednarodna federacija svobodnih učiteljskih sindikatov) in WCOTP (Slovenska federacija organizacij učiteljskega poklica) sta se 15. in 16. januarja 1991 sestali v Ferney-Volta v Franciji, da bi razpravljali o možnostih za ustanovitev skupnega mednarodnega organa učiteljskih organizacij.

V sproščnem in prijateljskem ozračju so se pogovarjali o poglavitnih izzivih, s katerimi ima opravil učiteljsko gibanje v svetu ter o želji, da bi združili moči na mednarodni ravni. V zvezi s tem so govorili tudi o mogoči skupni novi organizaciji in o načelih, ciljih in merilih za včlanjevanje. Delegaciji sta se strinjali, da nova združena organizacija mora temeljiti na demokratičnosti vodstva ter neodvisnosti od političnih strank in vlad.

Naslednji skupni sestanek predstavnikov IFFTU in WCOTP znova po sejah obeh njihovih izvršnih odborov konec maja. Pričakujejo, bodo nadaljnji pogovori o združitvi mednarodnih učiteljskih organizacij pomemben korak k mednarodni učiteljski enotnosti.

B. L.

Stari slikar in njegov model, olje na deski

Peter Nuk

(1925-1991)

Ugasnilo je življenje enega naših dobrih znancev, prijateljev, sodelavcev. Zapustil nas je naš dolgoletni ravnatelj profesor Peter Nuk. Leto in leta smo se srečevali, sodelovali, izmenjavali izkušnje, in ko se je pred poldrugim letom poslavljaval od nas, ko je odhajal v zasluženi pokoj, smo mu zaželeli vse dobro: miru, osebnega zadovoljstva, sreče v novem načinu življenja. Povedali smo mu, da se za njim šolska vrata ne zapirajo, temveč ostajajo odprta za nova srečanja: njega z nami in nas z njim. A življenje hoče včasih drugače, in tudi to pot je usodo obrnilo v popolnoma drugo smer, kot smo si želeli. Ne bomo se več srečevali. Ne v šoli, ne na blejskih ulicah, ne v naravi, ki jo je brezmejno ljubil in znal opazovati.

Letos zanj ne bo pomladi, pa čeprav se je v vsem sončnem siju ponujala prav tisto lepo toplo nedeljo 6. januarja. Nekateri izmed nas je novica o njegovi smrti doletela še isti dan, drugim je bilo srečanje z njo prihranjeno do poprazničnega ponedeljka, ko smo se po podaljšanih novoletnih praznikih ponovno sestali v zbornici in v učilnicah. Po pot je bilo srečanje zasenčeno s črnino zastave na šolski stavbi. Prav nadzidavo in prizidavo k temu posloju je vodil in končal Peter Nuk, tik preden je odšel v pokoj, gradnjo temeljne - velike enonadstropne stavbe za leta 1972. Že takrat, od leta 1962, je ravnateljaval v tej

šoli, leto in pol pred tem je bil ravnateljev pomočnik, še prej pa nekaj let profesor geografije. V vzgoji mladih se je preskušal že kot študent v Dijaškem domu Ivana Cankarja v Ljubljani, in si tako služil svoj študentski kruh. Na Gorenjsko je prišel s Štajerskega, kjer je preživljal zgodnje otroštvo in mladostniška leta.

Štirideset let se je razdal mladim v šoli, na tečajih, v večernih šolah. Dvaindvajset rodov je spremljal in vodil poleti na letovanjih ob morju. Svoje znanje je delil tudi z nami, svojimi kolegi. Prav znanje in delavnost sta bili njegovi veliki vrline, ki so ju le deloma lahko potrdili številna prejeta priznanja in nagrade.

Delo, učenci, šola, pedagoško delo in spet delo. V tem začaranem krogu se je vrtel vsa leta. Nedvomno je v tem tudi užival, sicer ne bi vztrajal. V nas, mlajše kolege, je skušal zasejati znanje in razumevanje mladih.

In kadar se bomo ozrli skozi zbornično okno tja proti okoliškim vzpetinam, bomo s pogledom nehotе zaobjeli tudi bližnje pokopališče. V trenutkih tišine bo marsikdo med nami začutil: lepo je bilo, ko smo bili skupaj, in se tiho sam v sebi spoštljivo priklonil v spomin našega ravnatelja.

MARIJANA ERI-BIRK
v imenu sodelavcev OŠ
prof. dr. Josipa Plemija,
Bled

Pedagoške delavnice o diferenciaciji in individualizaciji pouka

Letošnjega januarja je bila na osnovni šoli Vencelja Perka v Domžalah pedagoška delavnica o diferenciaciji in individualizaciji pouka. Delavnico sta pripravila pedagoška svetovalka Irma Veljič in aktiv ravnateljev osnovnih šol domžalske občine. Nasprej je teoretična izhodišča podal dr. France Strmčnik, potem pa so kolegi iz prakse predstavili sodobna, vse bolj uveljavljena načina dela: fleksibilno diferenciacijo pri matematiki v tretjem, šestem, sedmem in osmem razredu, pri slovenščini in angleščini v šestem in sedmem razredu, nivojski pouk v klasični učilnici v prvem razredu ter delo v skupinah pri matematiki na treh ravneh.

Drugi dan smo nadaljevali delo v didaktičnih delavnicah.

S pedagoško delavnico smo bili zelo zadovoljni, saj je bila zelo kakovostno pripravljena. Dobili smo nove spodbude za delo v svojih okoljih in potrditev, da na Slovenskem ni malo prizadevnih pedagoških delavcev, ki ustvarjajo možnost za prijetno, vedro in ustvarjalno šolo.

META ŽELEZNIK

Jožica Košuta

Zgodi se, da se nam tla zamajejo pod nogami, da beseda utihne in korak zastane. Smrt pretrga tok življenja in sami ostanemo s svojo bolečino.

Izgubili smo kolegico in prijateljico, ki je opravljala svoje delo tiho in neopazno, tako pa je tudi živela. Šele zdaj, ko je ni, spoznavamo, koliko niti nas je povezovalo z njo, koliko poti je bilo med nami in koliko nje same je v nas.

Jožica Košuta se je rodila pred 62 leti v Šempasu v številni družini kot najstarejši otrok. Nižjo gimnazijo je končala v Ajdovščini, učiteljske pa v Portorožu; bila je ena od maturantk prvega povojnega rodu primorskih učiteljskihnikov.

Njeno prvo službeno mesto so bile Škofije in tam je ostala do upokojitve. Sprva je poučevala v nižjih razredih, kasneje pa zemljepis in zgodovino in ob delu doštudirala na Pedagoški akademiji v Ljubljani.

Petindesetim rodovom otrok je vcepilja ljubezen do slovenske zemlje, slovenskega naroda in spoštovanje do drugih,

vero v človeka. Z učenci je zbirala vse, kar je bilo povezano s krajem, njegovo zgodovino in ljudmi. Ničesar ni prepuščala naključju. Svoj življenjski kredito je izpolnjevala dosledno in natančno, pri tem pa je nas, svoje kolege, presenečala s svojo razgledanostjo in znanjem; bogatila ju je na mnogih strokovnih posvetovanjih in aktivih in ju razdajala tudi mlajšim kolegom. Veliko je brala, hotela je razumeti svet in sile, ki ga vodijo.

Tudi po upokojitvi ni prenehala delovati. Starejši krajani iz Škofij so jo vabili medse in postala je nepogrešljiva načrtovalka njihovih izletov, s svojim pretanjenim občutkom poznavalke je pomagala odkriti prenekateri turistični biser. Ostajamo brez njenega bogatega znanja, prijateljstva in človečnosti.

KOLEKTIV
OSOVNE ŠOLE
Oskarja Kovačiča Škofije

ep odnos do upokojencev

Šole na osnovni šoli Tone Žnidarič na Ptuj

Učenci in delavci osnovne šole na Ptujem so ob 20. obletnici šole vsako leto spomnijo na nas, svojih nekdanjih delavcev. Tudi tokrat sem se razveselila vabila – prinesla mi ga je učiteljica Regina Horvan. Zbrali smo se 8. decembra popoldne v šolski telovadnici. Sprejem in pozdravil nas je glavni junak, družbeno zelo kritičen v nekem nam manj znanem okolju (Sirija – Damask). Tako so mogoče primerjave z mnogimi vidiki: družinsko življenje, odnosi med starši in otroki, dečkova zavzetost za pravilnost in boljše življenje.

III. stopnja

73. SCHAMI, Rafik: Dlan polna zvezd. Prev. Maja Lavrač. Ilustr. Alenka Vogelc. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Knjižnica Sinjega galeba; 274) M V pogosti obliki dnevniškega zapisa mladostnikov je to po svoje zanimiv zapis sirskega dečka. Branje priporočamo zato, ker je glavni junak, družbeno zelo kritičen v nekem nam manj znanem okolju (Sirija – Damask). Tako so mogoče primerjave z mnogimi vidiki: družinsko življenje, odnosi med starši in otroki, dečkova zavzetost za pravilnost in boljše življenje.

III. stopnja

74. SVETINA, Ivo: Deček in muha. Ilustr. Metka Krašovec. Lj., Mladinska knjiga (Odisej) M Svetinove pravljice prinašajo pravilni svet – vizije preteklega in prihodnjega – in so pretkale svojo prvotno osnovo (od koder se odvija ljudsko izročilo, mitološka izhodišča), s pravičnim pesniškim jeziku, polnem metafor in slogovnih posebnosti, nastajajo pred nami domišljjski svetovi, nad katerimi pa je zmeraj sij neke resničnosti. Pravljice so branje za tiste, ki so se že naučili biti sladokusci za to ali ono vrsto leposlovja. Ilustracije Metke Krašovec so likovni emblemi in čisto samostojno sporočilo.

IV. stopnja

75. TOMAŽIČ, Jože: Pohorske pravljice. Ilustr. J. Beranek. Celje, Mohorjeva družba 1990 (Mladinska knjižnica; 4) L Preprosto napisane pravljice so reprint-izdaje iz leta 1942 in kot nalašč, da bi jih današnji vnuki brali svojim babicam in jih s tem spomnili njihovega otroštva.

II. stopnja

76. WRIGHTSON, Patricia: Straheec. Prev. Dušan Ogrizek. Ilustr. Mirna Pavlovec. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Odisej) M Zgodba o stari gospe, ki pobege iz doma za ostarele, se naseli v samotni in se tam spopade z malimi prebivalci močvirnega rečnega obrežja. Starodavni škrt Njimbini, posebljeni duh zemlje, ji nagaja, da mora stara gospa nazaj odnehati v svojem boju z močmi narave in se vrniti v mesto. Knjiga pripoveduje o naravi in človekovemu mestu v njej, o mlajštvosti vsega živega, o krhkem ravnovesju divjine, navsezadnje pa tudi o tem, kako blizu in sorodna sta si otroštvo in starost, saj v odnosu do narave človek v svoji duši ostaja vseskozi otrok.

IV. stopnja

77. ZAJC, Dane: Hiša. Ilustr. Matjaž Schmidt. Lj., Domus, 1990 P Pesnik da besedo hišam, da te pripovedujejo zgodbe o sebi in svojih prebivalcih. Pripovedi so zelo čustveno obarvane, polne emotivnih različic človeškega mišljenja in čustvovanja ob tako stvarnem predmetu, kot je hiša. To je tisto, kar nas ob branju zabava in preseneča.

III., IV. stopnja – zahtevni bralci

šole in domom, da bi se v skrbi za šolarje učitelji in starši bolje sporazumevali in si zaupali. Predstavila je novosti, ki so jih v letošnjem šolskem letu začeli vpeljati v pouk – trimesre, nivojski pouk, za učence od drugega do osmega razreda fakultativno učenje nemščine, angleščine in latinščine. Učitelji ugotavljajo, da so z drugačnim delom zadovoljni tudi učenci, saj ti zdaj hitreje napredujejo. Tudi starši pozorno spremljajo napredovanje svojih otrok.

Na šoli je že navada, da se ob kulturnem dnevu spomnijo delovnih jubilejev svojih delavcev. Ravnateljica zbranim vsakega posebej predstavi in s predsednikom sveta šole mu izročita priznanje in šopek.

Tokrat smo oznamovali: trideset delovnih let Elizabete Bac, tajnice šole in Francke Čokl, predmetne učiteljice slovenščine; dvajset let Jadvice Kolar, učiteljice razrednega pouka in deset delovnih let Majde Kolenc, učiteljice matematike in fizike, Silvestra Arnečiča, učitelja fizike in matematike ter računovodje Nevenke Žunkovič.

Po slovesni podelitvi so nekateri gostje čestitali k prazniku šole. Spomnili so se tudi nas, upokojenih delavcev, nam pa poleg čestitk pomeni še posebno veliko prijeten občutek, da nas niso pozabili. V kulturnem sporedu smo prisluhnili komornemu moškemu pevskemu zboru, ki ga vodi Franc Lačen. Navdušili so nas z izbranimi pesmimi in z odličnim petjem.

MANCA TERBUC

Na tej in oni strani meje

Možnosti za sodelovanje naših šol z zamejskimi je čedalje več, saj se povsod zavedajo, da je ravno to eden najpomembnejših temeljev dobrih sosedskih odnosov.

Takšno sodelovanje je postalo že nekaj samoumevnega tudi npr. ob avstrijsko-slovenski meji, na tistem njenem delu, ki ločuje ali povezuje Štajersko, kot jo na jugoslovanski strani predstavlja občina Radlje ob Dravi, na avstrijski pa okraj Deuschlandsberg. Po osebnem prizadevanju in zdaj že tako rekoč zgodovinski zaslugi okrajnega šolskega nadzornika Ericha Paulitscha in okrajnega glavarja dr. Herberta Schella je takšno sodelovanje že pred dobrimi desetimi leti odobrili štajerski deželni šolski svet v Gradcu; zdaj pa se uspešno nadaljuje. Ves čas ga podpira in spodbuja deželni Pedagoški inštitut v Gradcu, tako, da posamezne pedagoške strokovnjake in učitelje iz obmejne Slovenije redno vabi k nekaterim oblikam strokovnega dela, zlasti na področju dodatnega izobraževanja učiteljev ali posebnih strokovnih srečanj, npr. tudi v sklopu Deželne gospodarske zbornice ali njene okrajne enote v Deutschlandsbergu.

V minulem desetletju je bilo tako veliko medsebojnih obiskov posameznih šol iz občine Radlje na ljudskih in glavnih šolah v omenjenem okraju. Naj posebej navedemo takšno sodelovanje osnovne šole Radlje s šolami v Ivniku (Eibiswald), Travniku (Wies), St. Stefanu in Deutschlandsbergu; za to je značilna zmeraj dobrodošla izmenjava

vzgojno-izobraževalnih izkušenj predvsem na tistih delovnih področjih, kjer so vsebinsko dostopnejša tako učencem kot učiteljem: glasba, petje, šport, likovna in prometna vzgoja, pouk angleškega jezika. Posebno se je uveljavila likovna kolonija, ki jo je za šole z obeh strani meje najprej izpeljala radeljska osnovna šola, zdaj pa je že nekaj let enako pripravila glavna šola v St. Stefanu. Vse to je pripomoglo k dragocnim osebnim stikom in vezem, ki vodijo v osebna in družinska prijateljstva tudi na temelju učenja slovenščine kot sosednjega jezika, npr. ob vsakoletnih pedagoških tednih v Gradcu.

V začetku lanskega novembra so vsi učenci podružnične osnovne šole Pernice (enote OŠ Vuzenica) z učitelji in mnogimi starši obiskali sosednjo šolo čez mejo na Sobotah (Soboth); tam so jih pričakali njihovi vrstniki, zdajšnji okrajni šolski nadzornik Oto Handler in predsednica okrajnega šolskega sveta dr. Ingrid Klug-Fonovits, okrajna glavarica v Deutschlandsbergu. Ravnatelj je del svojega pozdrava povedal v slovenščini. V resnici so zamejci vrtili obisk, saj je bilo prvo takšno srečanje letošnjega junija v šoli na Pernicah. Dogovorili so se, da bodo stike še nadalje navezovali zlasti na tistih področjih, ki smo jih že omenili in so najprimernejša.

Vprašati pa se moramo, kdaj bodo zaživele takšne ustvarjalne oblike sodelovanja in postale prav tako vsakdanje tudi tam čez našo skupno koroško mejo.

FRANČEK LASBAHER

skozi okno

Dialektika

»Z nami je bratski sovjetski napalnik, ki ga vodi genialni tovariš palin. Skupaj smo premagali fašiste, skupaj bomo zmagali tudi pri obnovi porušene domovine...«

Skojevec Bojan, skoraj še fanček, je z ognjevitim govorom pravil dvorano na noge. Ob plosanju je vidno užival.

»Rusi so nas želeli podjarmiti. Politično in gospodarsko so nas hoteli onemogočiti. Toda mi smo z našim maršalom Titom na čelu – sposobni reči NE tudi diktatorju Stalinu.«

»Kaj nisi še pred kratkim istega nalina v zvezde koval?«

»Časi se spreminjajo, Janez. To je dialektika.«

Janezovo »medialektiko« so pravili na Golem otoku, Bojan je kmalu vodil partijsko celico fakulteti:

»Berite Džilasa! To je teoretik našega časa. Take analize nam kažejo pot...«

Nekaj tednov kasneje:

»Na prsih smo gojili kačo. Džilas se je s svojo Anatomijo neke morale moralno sam onemogočil, saj paktira z razrednim sodržnikom. Vendar smo ga hitro odkrili. Naše svojevrstne poti ne more ovirati NIČE.«

Anja – neposredna kot vedno: »V katerem nadaljevanju je postal razredni sovražnik? Na naslednjem sestanku si nas javno rajal, ker ga vsi še nismo prestruževali.«

Njegova razdiralna misel se je razvijala. Dialektično glej, Anja! Dialektično!»

No, Anja je ušla Golemu otoku, le po diplomi je nekaj dlje od doma službo: Politično nezanesljiva!!

Nadaljnji Bojanovi dialektični prebitki:

Kocbek je prenikav partizanski pisatelj – Kocbek je izdal partizanščino.

Bojan je bil rojen za ravnatelja. Pregarjal je zastarelo miselnost in nazadnjaške učitelje.

»Dialektično gledano, je naš čas odplaval religiozne usedline zavesti.«

Pedagoška konferenca na sveti večer naj bi bila poseben dokaz za to.

Mara, ta ki si vse upa: »Tovariš ravnatelj, če smo že na božični večer skupaj, nas vsaj povabi na potico. Včeraj je tako lepo dišalo okrog tvoje hiše.«

Bojan, niti ne v zadregi: »Ja, letos smo z majhno zamudo slavili dan armade.«

Naš ravnatelj ostaja zvest dialektiki: Navdušenje nad samoupravljanjem, sisi, pisi in podobnim, usmerjenim izobraževanjem, pa – malo kasneje: »Kritično preverimo, če so te utopične ideje po meri človeka? Si nismo nakopali na glavo birokratski aparat? Mar ni usmerjeno izobraževanje ovira za kakovostno šolanje naše mladine?«

»Ustvarimo malo predbožičnega ozračja! Simon, na ploščo božičnih pesmi, pa še malo potice sem prinesel. Slovenska zvestoba kulturi in tradiciji naj zavlada v naši družbi in zbornici.«

»Tvoja žena ima pa dober, najbrž star recept za armadno, par-don, božično potico.«

»Mara, ti si zmeraj za hece.«

»Ne, samo dober spomin imam.«

Kdo bi vedel, če bo ta zadnja dialektika pomagala sivolasemu Bojanu, da se pri žaganju ravnatelj ne bo znašel brez stolčka. Sicer bo pa tudi to dialektika.

MARJA VRTNAR

Iz starih listov

Korist šolskega popisovanja

Kdaj pa naj učitelj izvršuje šolsko popisovanje? Ta posel ni prijeten, ne donša mu materijalne dobička, pač pa mu prinese marsikako grenko na uho in mu povzroči tudi nekaj stroškov. Na deželi naj se izvršuje takrat, ko duhovnik pobira biro ali kolekturo. Ta čas je staro in mlado doma ter gre učitelju vse gladko od rok. Za šolo je pa popisovanje velicega pomena in v vsakem oziru zelo koristno, kajti učitelj stopi sedaj sam pred otroka, kteremu se je slikal od strani roditeljev in sorodnikov kot pravi strah in tiran, šola pa kot najhujša mučilnica sveta. Otrok zapazivši učitelja na svojem domu, se ga bode sicer malo vstrašil, a ko ga učitelj prijazno nagovori, zgini se strah in veselo mu objubi že prvi dan v šolo priti. Roditeljem popisovanje tudi koristi, ker velikokrat res ne vedo starosti otrokove ter ga ne morejo opraviti za šolo. Popisovanje pa tudi napravi ožjo zvezo med domom in šolo, kar je za učitelja važno in potrebno... Učiteljski tovariš 1894, str. 21

Iz dnevnika nekega starega učitelja

Danes je bil zadnji dan mesca. Ta dan imam vselej dve opravili. Pervič se v šoli s učenci pogovarjam, kako in kaj sem bil z njimi v pretečenem mescu zadovoljen. Naj pridneje pohvalim in jim tudi dam kako podobico ali kak drug spominek v znanje, da sem bil z njimi posebno zadovoljen... Drugo moje opravilo je, da vsaki zadnji dan v mesecu pregledam svoje denarne zadeve, to je, koliko sem temu pa unemu dolžan, in koliko si bom mogel na mesec še pritergati, da bodem dolge plačal. Žalostno je to števljenje! Človek se trudi dan na dan, in na zadnje mu vendar še manjka naj bolj potrebnih reči... Jaz ne upam, da bi učitelji ktrikrat dospeli do kaj prida boljše plače, zato se še nikdar nisem zanašal na prihodnje boljše čase, temuč le skrbim v sedanjem času za prihodnjega. Mislim si: »Bolje je hranjeno jajce, ko sneden vol.« Učiteljski tovariš 1865 str. 125

Mera pri podučevanju

Veliko učiteljev je, ki menijo, da morajo pri podučevanju z učenci le kar urno naprej hiteti, da učenje bolj razširjajo, kakor vterjujejo, bolj preobračajo, kakor postavljajo, da tedaj svoje učence le raji dalje ženejo, kakor pa da bi jih pustili, da bi si počasi moči nabirali. Zato je za danadanašnji tudi toliko učencev, ki so pravi veteriniki brez značaja in brez vseh lepih lastnosti, ki bi jih mogla mladina imeti. Bratje učitelji, glejmo, kaj delamo! Učiteljski tovariš 1865 str. 218

Iz Vrem

Prav potrebno bi bilo tudi pri nas zgraditi novo šolsko poslopje, kajti sedanje je gotovo najslabše na Kranjskem. No, vsaj ni bilo to v šolske namene sezidano, temveč od sezidanja t. j. od leta 1710. služilo je za shrambo rudokopskega orodja. Leta 1846 kupila pa ga je šolska občina in odločila za šolo. Učni sobi sta majhni in nikakor ne zadostujeta številu šolskih otrok. Stanovanje nadiučiteljevo, obstoječe iz dveh sobic (16m² in 12m²) – ali boljše rečeno »katakombic«, ker je vse v zemlji – je zelo tesno in vlažno.

Vlago pa pospešuje od pretekle spomladi šoli že od nekada ne prav naklonjeni sosed s tem, da noče iztebiti vodnjaka v njegov vrt napeljanega. Voda tedaj ob deževju ne more, kakor bi morala po vrtu, kateri je okrog šolskega poslopja, odtekat, marveč gre naravnost skozi severno steno v šolske prostore. Ob naglih in dolgo trajajočih nalivih pride v nadiučiteljevo stanovanje posebno v kuhinjo in vežico toliko vode, da jo je treba bresti in s škafom ven nositi. To pomilovanja vredno stvar je tukajšnji krajni šolski svet že 7. ročnika p. l. sl. c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Postojni in potem še večkrat naznanil in prosil, žalostno razmero po sl. c. kr. okrajnem glavarju nujno pa ugodno rešiti; a dosedaj je še vse nerešeno!

Učiteljski tovariš 1890 str. 76

sporočila

PRIPOROČILNI SEZNAM KNJIG ZA BRALNO ZNAČKO

73. SCHAMI, Rafik: Dlan polna zvezd. Prev. Maja Lavrač. Ilustr. Alenka Vogelc. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Knjižnica Sinjega galeba; 274) M V pogosti obliki dnevniškega zapisa mladostnikov je to po svoje zanimiv zapis sirskega dečka. Branje priporočamo zato, ker je glavni junak, družbeno zelo kritičen v nekem nam manj znanem okolju (Sirija – Damask). Tako so mogoče primerjave z mnogimi vidiki: družinsko življenje, odnosi med starši in otroki, dečkova zavzetost za pravilnost in boljše življenje.
- III. stopnja**
74. SVETINA, Ivo: Deček in muha. Ilustr. Metka Krašovec. Lj., Mladinska knjiga (Odisej) M Svetinove pravljice prinašajo pravilni svet – vizije preteklega in prihodnjega – in so pretkale svojo prvotno osnovo (od koder se odvija ljudsko izročilo, mitološka izhodišča), s pravičnim pesniškim jeziku, polnem metafor in slogovnih posebnosti, nastajajo pred nami domišljjski svetovi, nad katerimi pa je zmeraj sij neke resničnosti. Pravljice so branje za tiste, ki so se že naučili biti sladokusci za to ali ono vrsto leposlovja. Ilustracije Metke Krašovec so likovni emblemi in čisto samostojno sporočilo.
- IV. stopnja**
75. TOMAŽIČ, Jože: Pohorske pravljice. Ilustr. J. Beranek. Celje, Mohorjeva družba 1990 (Mladinska knjižnica; 4) L Preprosto napisane pravljice so reprint-izdaje iz leta 1942 in kot nalašč, da bi jih današnji vnuki brali svojim babicam in jih s tem spomnili njihovega otroštva.
- II. stopnja**
76. WRIGHTSON, Patricia: Straheec. Prev. Dušan Ogrizek. Ilustr. Mirna Pavlovec. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Odisej) M Zgodba o stari gospe, ki pobege iz doma za ostarele, se naseli v samotni in se tam spopade z malimi prebivalci močvirnega rečnega obrežja. Starodavni škrt Njimbini, posebljeni duh zemlje, ji nagaja, da mora stara gospa nazaj odnehati v svojem boju z močmi narave in se vrniti v mesto. Knjiga pripoveduje o naravi in človekovemu mestu v njej, o mlajštvosti vsega živega, o krhkem ravnovesju divjine, navsezadnje pa tudi o tem, kako blizu in sorodna sta si otroštvo in starost, saj v odnosu do narave človek v svoji duši ostaja vseskozi otrok.
- IV. stopnja**
77. ZAJC, Dane: Hiša. Ilustr. Matjaž Schmidt. Lj., Domus, 1990 P Pesnik da besedo hišam, da te pripovedujejo zgodbe o sebi in svojih prebivalcih. Pripovedi so zelo čustveno obarvane, polne emotivnih različic človeškega mišljenja in čustvovanja ob tako stvarnem predmetu, kot je hiša. To je tisto, kar nas ob branju zabava in preseneča.
- III., IV. stopnja – zahtevni bralci**

Poljudnoznanstvene knjige:

18. BROCHARD, Philippe: V zavetju srednjeveških gradov: Evropa v času utrjenih gradov. Ilustr. Patrice Pellerin. Prev. Aleš Berger. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Kako so živeli) 930.85
19. CONOLLY, Peter: Zgodovina rimske vojske. Ilustr. avtor. Prev. Jože Stabej. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Kako so živeli) 93/99
20. LUXARDO, Hervé: V času francoske revolucije: v letih od 1776 do 1799, od Amerike do Francije, v obdobju, ki je pretreslo ves svet. Ilustr. Pierre Probst. Prev. Metoda Kokole. Lj., Mladinska knjiga 1989 (Kako so živeli) 93/99
21. MIQUEL, Pierre: V rimskih časih. Ilustr. Yvon Le Gall. prev. Mojca Mihelič. Lj., Mladinska knjiga 1989 (Kako so živeli) 93/99
22. NOUGIER, Louis-René: V času Vikingov. Ilustr. Pierre Joubert. Prev. Mojca Mihelič. Lj., Mladinska knjiga 1990 (Kako so živeli) 930.85
23. NOUGIER, Louis-René: V prazgodovinski dobi. Ilustr. Pierre Joubert. Prev. Marjeta Šašel-Kos. Lj., Mladinska knjiga 1989 (Kako so živeli) 902 Najbolj bistvene informacije iz časa in dejavnosti, ki jih naslovi poimenujejo, so dobrodošle šolarjem. Besedila vodijo od splošnega k posameznemu, so bogato ilustriрана, zato je zahtevnejša snov dostopna že mlajšim bralcem.
- III. stopnja**
24. MILLARD, Anne: Ljudje nekoč. Prev. A. A. Ilustr. Sergio. Lj., Domus: Mladinska knjiga 1989 (Okno v svet) 930.85 Knjiga prinaša podobe iz življenja ljudi in njihove dejavnosti skozi čas od prazgodovine do renesanse ter bralcu predstavi načine in vire, po katerih se to življenje rekonstruira.
- II. stopnja**
25. PARKER, Steve: Planet Zemlja. Ilustr. Giuliano Fornari, Luciano Corbella. Prev. Maja Kraigher. Lj., Domus: Mladinska knjiga 1989 (Okno v svet) 55 Slikovita in celostna predstavitev našega planeta.
- III. stopnja**

RAZSTAVA LOVRA INKRETA V LABIRINTU

Kipar se je z malimi plastikami predstavil v novi luči. Morda gre za kontinuiteto ustvarjalnega procesa ne novi razvojni stopnji, ob zdajšnjem pogledu na male plastike v Labirintu pa se ponuja pomisel na minimalizem. Kakorkoli že pojmuje ta pojav, se minimalizem, pri Lovru Inkretu razvodeva kot (skrajna) redukcija površinske obdelave in kot povezovalje (dveh) raznovrstnih materialov.

V majhni, intimno delujoči I. G.

Po sklepu Sveta VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE LJUTOMER

razpisuje razpisna komisija dela in naloge

– RAVNATELJA

Kandidat mora izpolnjevati splošne pogoje, navedene z Zakonom o vzgoji in varstvu predšolskih otrok.

- Biti mora vzgojitelj, strokovni delavec ali učitelj ter imeti najmanj 5 let delovnih izkušenj, od tega najmanj 2 leti pri vzgoji in varstvu predšolskih otrok
- organizacijske in strokovne sposobnosti; to je moral dokazati pri svojem preteklem delu.

Kandidata bomo imenovali za 4 leta. Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili v 8 dneh od objave razpisa na naslov: Razpisna komisija, Vzgojno-varstvena organizacija Ljutomer, Fulneška 5. Kandidati bodo o izbiri obveščeni v 8 dneh po poteku razpisa.

UGODEN NAKUP vloženih vrtnin in sadja

od 15. 2. – 15. 3. 1991

PAKET kumaric
6 koz. à 720 ml

180,– din

PAKET rdeče pese
6 koz. à 720 ml

95,– din

PAKET kompotov
6 koz. à 720 ml

150,– din

**PAKET nizko-
kalorični džemi**
6 koz. à 210 ml

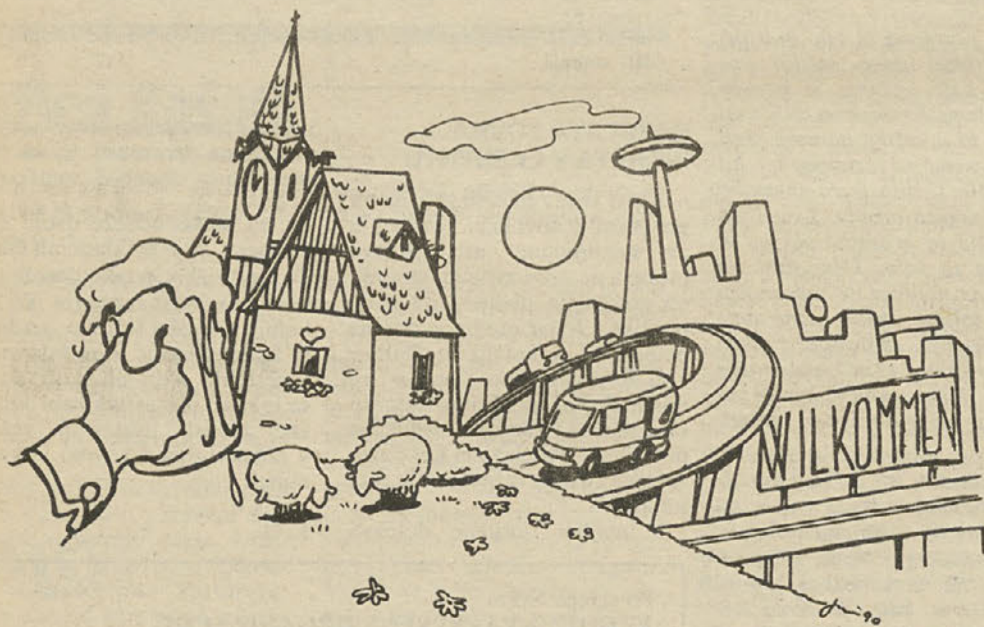
140,– din

ZIME ŠE NI KONEC – DO POLETJA JE ŠE DALEČ...

Z DELOM NA IZLET

Osnovnošolci!

Vsak nov naročnik, ki ga boste pridobili na časopis **DELO**, bo vašemu razredu prinesel 10 kilometrov vožnje s turističnim avtobusom. Najuspešnejši razred bo **KOMPAS** popeljal na petdnevni izlet v Salzburg in München.

**DELO ali ne –
to zdaj ni več vprašanje –
DELO JE POTOVANJE!**

Dodatna pojasnila dobite v propagandi DELA, tel. (061) 315-366, int. 26-54.

ELEKTROMEHANIKA
JELOVŠEK ☎ (061) 752-782
Drenov grič 159, 61360 VRHNIKA

POPRAVLJA IN SERVISIRA VSE VRSTE

- grafoskopov
- diaporojektorjev
- episkopov
- mikročitalcev
- kinoprojektorjev 8, 16, 35 mm
- ojačevalnih naprav
- magnetofonov
- gramofonov
- radiokasetofonov
- avtomobilskih radio aparatov
- manjših gospodinjskih strojkov

IZDELUJEMO:

- ojačevalne naprave moči 30 W, 60 W, 120 W, 240 W, 400 W
- zvočne bokse moči 40 W, 80 W, 150 W, po naročilu tudi večjih moči z vgrajenimi domačimi ali tujimi zvočniki
- ojačevalne naprave z vgrajenim radiokasetofonom s 100 W izhodom, primerne za ozvočenje tovarniških hal, šol, dvoran in podobno
- mixerje – možnost priključitve 8 ali več mikrofonov
- mixerje za disco klube

VGRAJUJEMO RADIOAPARATE V AVTOMOBILE

IZDELUJEMO ELEKTRONSKA VEZJA

MONTIRAMO IN VZDRŽUJEMO OZVOČENJA

SVETUJEMO PRI DELU Z AV SREDSTVI

VGRAJUJEMO ORIGINALNE REZERVNE DELE

NA ZALOGI IMAMO VEČ VRST PROJEKCIJSKIH ŽARNIC

SVETUJEMO PRI OPREMLJANJU ŠOL IN KABINETOV Z AV SREDSTVI

Za vse informacije in pojasnila pokličite dopoldan od 8.00–10.00 in popoldan od 16.00–18.00 na telefon: (061) 752-782

Iskra, Vega, Liesegang, Meopta, Ei, RIZ, Grundig, Philips, Montarbo, Dinacord, RCF

Ure skozi stoletja

Do konca letošnjega aprila je v Narodnem muzeju v Ljubljani na ogled antološka razstava *Ure skozi stoletja*. Razstava spada med tiste, ki jih kulturnozgodovinski oddelek prireja v sklopu nalog, usmerjenih k sistematičnemu obdelovanju umetnoobrtne gradiva. Tokrat je javnosti na ogled bogata zbirka ur Narodnega muzeja, dopolnjena z urami drugih slovenskih in hrvaških muzejev ter zasebnih zbirk.

Razstavljeno gradivo obsega 186 primerkov, stilno razvrščenih od renesančnega do secesijskega obdobja med šestnajstim stoletjem in začetkom dvajsetega. Posebno mesto zavzemajo ure z imeni urarskih mojstrov, ki so delovali v naših krajih. Zapisane o njihovih delavnicah lahko najdemo med pisnimi viri arhivsko dokumentiranega gradiva. Razstavo dopolnjuje ilustriran katalog s prispevki o doslej skoraj neznanem področju te umetnoobrtne dejavnosti na naših tleh.

Publikacija vsebuje tudi abecedni seznam urarjev, njihove biografске podatke in registrirane iz-

delke. Skratka skoraj tristo imen urarskih mojstrov, pomočnikov in vajencev, ki so v tistem času na našem etničnem ozemlju izdelovali hišne, žepne in stolpne ure.

Učiteljski prilimki na Slovenskem pred 100 leti

Spoznavši imenitnost našeg stanu, pridružile so se nam vsi trgi, mesta, hribi in reke, da nam pomagajo vzgojevati mladino. Na Gorenjskem poučuje cela vo Ihan, drugod vas Hrastnik, Tržič in vsa Parma. Mogočni Javornik se trudi s poučevanjem in sta Jordan prilezel je med nas, d uživa učiteljski kruh. Megla i Mrak sta se vlegla na učiteljsv – zore nisem načel! – Pri n vleče sedaj Krivec sedaj Jug a Sever, za tem pride Piš poter Regen in slednjič celo Strum.

Nekaterim učiteljem je zmanjalo priimkov ter imajo krstna imena za priimke. Tako so: Ale Bernard, Marko, Rudolfm Francelj, Jurko, Simon i. t. d. Razve teh je med učiteljsvom še mnog rečij in ropotije: Cvek, Cviri Čok in Čop, Čuden, Dimnik, I kra, Kašča, Kvas, Skala, Šetin itd.

Kompost, če prav velike va nosti, vendar ni v šoli na praver mestu. Ravno tako bi jaz, če i mogel tudi Scharlachu vho v šolo prepovedal...

Učiteljski tovariš 1891 str. 28

Centralna tehniška knjižnica
Univerze v Ljubljani

Obveščamo knjižnice in informacijske centre, da bo v aprilu 1991 izšel priročnik

UNIVERZALNA DECIMALNA KLASIFIKACIJA (UDK)

Slovenska skrajšana izdaja
3. spremenjena in dopolnjena izdaja

NAROČILNICA

Priimek in ime naročnika: _____

Ustanova: _____

Naslov: _____

Prednaročniška cena:

- a) Izvod-a(e) UDK v knjižni obliki (4.000,00 din)
- b) Izvod-a(e) na disketah za ATARI (3.000,00 din)
- c) Izvod-a(e) na disketah za PC računalnik (3.000,00 din)

Žig in podpis: _____

Naročilnico za prednaročilo pošljite do 28. februarja 1991 na naslov: Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani, Tomšičeva 7, 61000 Ljubljana

Svet

**DELAVSKE
UNIVERZE
MARIBOR**

objavlja dela in naloge

**STROKOVNEGA
DELAVCA
– LINGVISTA,**
za nedoločen čas

Pogoji:
visokošolska izobrazba,
VII. stopnja, lingvist
nemščina-angleščina

Kandidate vabimo, da pošljejo prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev in s kratkim življenjepisom v 8 dneh po objavi razpisa na naslov: Delavska univerza Maribor, Maistrova ulica 5. O izbiri bodo obveščeni v 15 dneh po roku za prijavo.